

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BLEDZEW NA LATA 2024-2027

OPRACOWANIE:
Marta Danielska, Jakub Danielski
gez2.wroclaw@gmail.com

SIERPIEŃ 2023

Spis treści

1. Wstęp.....	4
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	11
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	11
4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	13
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	15
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy. .	15
5.2. Charakterystyka krajobrazu kulturowego gminy Bledzew ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu.....	18
5.2.1. Charakterystyka gminy.....	18
5.3. Zarys historii gminy.....	19
5.4. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	20
5.4.1. Układy przestrzenne miasta i gminy.....	20
5.4.2. Obiekty sakralne.....	23
5.4.3. Cmentarze.....	31
5.4.4. Bledzew i cystersi.....	32
5.4.5. Obiekty rezydencjonalne.....	33
5.4.6. Parki.....	36
5.4.7. Zabytki techniki.....	36
5.4.8. Kapliczki, figury przydrożne.....	40
5.5. Dziedzictwo niematerialne.....	43
5.6. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	45
5.6.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.....	45
5.6.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	47
5.6.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	47
5.7. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	49
5.7.1. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków.....	51
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT.....	52
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	55
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	58
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	59
9.1. Dotacje.....	60
9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe.....	62
9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.....	64
9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe.....	65

10. Podsumowanie.....	67
11. Bibliografia.....	68
12. Spis tabel i zdjęć.....	68
13. Załączniki.....	69

1. Wstęp

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Bledzew na lata 2024-2027 (zwany dalej GPOnZ) stanowić będzie element polityki samorządowej, pozwalający na podejmowanie zaplanowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jako materiał bazowy może być wykorzystywany przez środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym. Opracowanie służyć będzie rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

W GPOnZ wskazano działania skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Dokument uwzględnia uwarunkowania prawne, zewnętrzne oraz wewnętrzne w zakresie ochrony materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wskazane w nim kierunki działania, tzw. priorytety, szczegółowo opisują zakres oraz cel danego zamierzenia. Realizacja celów zawartych w GPOnZ poprawi w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, wzmocni lokalne wartości oraz wspólne korzenie.

W dokumencie określono również źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wraz z jego otoczeniem. Finansowanie może odbywać się ze źródeł publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek samorządowych – powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne), a także ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych itp.).

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Bledzew na lata 2015-2018, który został przyjęty uchwałą nr XII/52/15 Rady Gminy Bledzew z dnia 30 czerwca 2015 r. oraz Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Bledzew na lata 2020-2023 przyjętego Uchwałą Nr XIII/89/19 Rady Gminy Bledzew z dnia 26 listopada 2019 r. GPOnZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy, ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem „opieka nad zabytkami” ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie

zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ww. ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza cele opracowania GPOnZ, w szczególności są to:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie jego ochrony, określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”; **ust. 2:** „Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkającym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

• **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

– **Art. 3**, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

– **Art. 4**, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

– **Art. 5**, który określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.

– **Art. 6**, który klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),

- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
- 2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

– **Art. 7**, który określa formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 9). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy, lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie tej decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłaszana jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków – na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu – w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

– **Art. 16 ust. 1**: „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

– **Art. 17**, który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

– **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

– **Art. 19,** który wskazuje, że: „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

– **Art. 20,** który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

– **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

– **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

– **Art. 81:** „1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

2. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.”

– **Art. 89.** który wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.), gdzie w art. 7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury (...) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym w:

- **Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2023 r. poz. 977);
- **Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (Dz. U. z 2023 r. poz. 682 z późn. zm.);
- **Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 z późn. zm.);
- **Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336);
- **Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2023 r. poz. 344 z późn. zm.);
- **Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm.);
- **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (Dz. U. z 2023 r. poz. 571 z późn. zm.);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 81);

- Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2022 r. poz. 1388);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 731);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304) ze zmianą Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2006 r. nr 24 poz. 181);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

- Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385);
- Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

GPOnZ odwołuje się do dokumentów, które połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym.

GPOnZ w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowym gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) zwana SOR została przyjęta Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa, która określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągania oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1) Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2) Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.:

– Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

– Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030**

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 zwana SRKS została przyjęta Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. To kontynuacja i aktualizacja Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. SRKS jest jednym z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Péniejszych wykorzystania wymaga wpływ wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego, m.in. w wymiarze budowania tożsamości i kształtowania postaw obywatelskich. Wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmacniać poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami.

Znaczenie kultury dla rozwoju i jakości kapitału społecznego jest wieloaspektowe. Z jednej strony warunkuje ona zachowania i postawy, ustanawia kody i sposoby komunikowania oraz organizacji społeczeństwa, z drugiej zaś stanowi zasób materialnych i niematerialnych dóbr, które tworzą fundament tożsamości i spoiwo społeczności. Potencjał kulturowy determinuje więc w istotnym zakresie sposoby podejmowania decyzji, umożliwia budowanie atmosfery otwartości i wzajemnego zaufania. Dziedzictwo kulturowe, umożliwiając budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi bezcenny zasób, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Projekt zakłada trzy cele szczegółowe [Strategii](#), które obejmują:

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez: usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami, rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich poprzez: tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury, umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.
3. Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez: wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

W ramach celu szczegółowego 2 SRKS wyróżniono ponadto następujące priorytety:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Poniżej zostały przedstawione projekty, które związane są pośrednio z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz których okres realizacji wykracza powyżej 2021 r. Projekty strategiczne SOR przypisane do zakresu interwencji SRKS:

- Narodowy Program Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego – program obejmujący takie działania, jak: rozwój instytucji dialogu obywatelskiego, zniesienie barier rozwojowych dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, reformę systemu finansowania organizacji przez państwo, edukację obywatelską i historyczną oraz rozwój wolontariatu.
- Niepodległa – program budowania kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100. rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego.
- Pakiet dla Przemysłów Kreatywnych – ukierunkowany na wsparcie innowacyjnych produktów sektorów kultury i kreatywnych. Pakiet umożliwi budowanie przewagi konkurencyjnej w sektorze i przeciwdziałanie odpływowi kapitału kreatywnego. Proponowane działania obejmują m.in. wprowadzenie zachęt dla realizacji produkcji audiowizualnych w Polsce, wprowadzenie wakacji podatkowych dla firm z sektora kreatywnego, ustanowienie tzw. szybkiej ścieżki podatkowej dla międzynarodowych produkcji z segmentu audiowizualnego.
- Program Klub – program wspierający działalność klubów sportowych (skierowaną do dzieci i młodzieży), które stanowią lokalne centra aktywności społecznej oraz są miejscem aktywnego spędzania czasu, budowania więzi społecznych i rozwijania kompetencji, takich jak umiejętność pracy w grupie, wytrwałość czy pracowitość.
- Rozwój Czytelnictwa – projekt ma na celu poprawę stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy.

Wypracowana lista projektów strategicznych SRKS obejmuje m.in.:

- Rozwój turystyki kulturowej – projekt ma na celu realizację działań systemowych dotyczących zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii, w tym dofinansowanie prac konserwatorskich oraz projektów wspierających proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Celem projektu jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej opartej na zasobach kulturowych.

4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Bledzew wynikające z dokumentów na poziomie:

- wojewódzkim: Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2021-2024, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030,
- powiatowym: obecnie nie ma obowiązujących dokumentów w Powiecie Międzyrzeckim, które związane są z dziedzictwem kulturowym.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi ww. dokumentach.

• Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2021-2024

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2021-2024 został przyjęty uchwałą nr XXXIII/454/21 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 21 czerwca 2021 r.

Wyznaczona wizja to – wielokulturowe dziedzictwo województwa lubuskiego fundamentem tożsamości regionu rozwijającego się gospodarczo i turystycznie.

Celem Programu opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2021-2024 jako dokumentu kontynuującego założenia z lat 2009-2012, 2013-2016 oraz 2017- 2020 jest w szczególności realizacja wizji określającej założenia w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, w tym pełnego rozpoznania zasobów dziedzictwa kulturowego, procesów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz optymalnego wykorzystania zasobów

dziedzictwa województwa w celu kształtowania rozwoju gospodarczego i budowania tożsamości społeczeństwa, a także promocji województwa lubuskiego poprzez dziedzictwo kulturowe także w wymiarze transgranicznym.

Jako cel strategiczny wyznaczono – zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla kształtowania tożsamości województwa lubuskiego.

Realizacja wizji i celu strategicznego odbywać się będzie poprzez określenie celów priorytetowych, kierunków działań i zadań.

Cel priorytetowy 1 – Rozpoznanie zasobu, poprawa skuteczności ochrony zabytków i efektywne zarządzanie zasobem.

Kierunki działania:

- Rozpoznanie stanu zachowania zasobu;
- Budowa bazy danych o zabytkach i obszarach chronionych;
- Digitalizacja zasobów zabytkowych;
- Wsparcie finansowe działań związanych z ochroną zabytków;
- Przeciwdziałania zagrożeniom dla dziedzictwa kulturowego.

Cel priorytetowy 2 – Rewaloryzacja zabytków jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego oraz rozwoju potencjału turystycznego.

Kierunki działania:

- Zahamowanie procesu degradacji zabytków nieużytkowanych;
- Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- Rozwijanie i tworzenie produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe.

Cel priorytetowy 3 – Budowanie tożsamości regionalnej poprzez edukację i popularyzację dziedzictwa kulturowego w oparciu o społeczeństwo obywatelskie.

Kierunki działania:

- Wspieranie programów i projektów edukacyjnych promujących dziedzictwo kulturowe;
- Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami;
- Wspieranie działań dla budowania tożsamości regionalnej związanych z dziedzictwem niematerialnym;
- Wspieranie działań zmierzających do integracji transgranicznej i międzyregionalnej jako element budowania tożsamości.

Cel priorytetowy 4 – Ochrona krajobrazu kulturowego i świadome jego kształtowanie współgrające z integracją przestrzenną regionu.

Kierunki działania:

- Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego;
- Rozpoznanie i objęcie ochroną najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego świadczących o specyfice i tożsamości województwa;
- Rewitalizacja w obrębie obszarów zabytkowych.

• Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego

Duże znaczenie dla zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego ma Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego przyjęty uchwałą nr XLI/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 23 kwietnia 2018 r. Plan został, jako akt określający podstawowe kierunki zagospodarowania w zakresie takich zagadnień jak rozmieszczenie inwestycji celu publicznego czy zabudowy.

W Planie wskazane zostało między innymi rozmieszczenie istniejących oraz planowanych elementów zagospodarowania przestrzennego w zakresie: sieci osadniczej, systemów transportowych, infrastruktury technicznej, ochrony środowiska, zasobów przyrodniczych, kulturowych, krajobrazu i uzdrowisk oraz ochrony przeciwpowodziowej.

Elementem Planu jest również rozmieszczenie planowanych inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, wynikających z obowiązujących dokumentów rządowych oraz dokumentów Samorządu Województwa Lubuskiego.

Plan zakłada efektywne wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego dla rozwoju turystyki. Określono tu działania zmierzające do wykorzystania i utrzymania walorów dziedzictwa kulturowego regionu lubuskiego; wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego; ochrona krajobrazu kulturowego województwa; proponowane parki kulturowe; proponowane szlaki turystyczne; najcenniejsze zabytki województwa lubuskiego. W założeniach planu, w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zidentyfikowano m.in. następujące kierunki działań:

- działania zmierzające do utrzymania i wykorzystania walorów dziedzictwa kulturowego regionu lubuskiego,
- ochrona krajobrazu kulturowego województwa.

• **Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030**

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 została przyjęta uchwałą nr XXVIII/397/21 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15 lutego 2021 r.

Dokument zwraca uwagę na potrzebę lepszego wykorzystania walorów regionu, w tym kulturowych, stanowiących zasób województwa, jako istotny czynnik rozwoju potencjału społecznego i gospodarczego.

Jednym z celów operacyjnych jest rozwój potencjału turystycznego. Wskazane w nim konkretne kierunki to między innymi:

- promocja i rozwój markowych produktów turystycznych województwa;
- tworzenie warunków do rozwoju turystyki aktywnej i specjalistycznej;
- poprawa stanu obecnej i tworzenie nowej infrastruktury turystycznej, w tym bazy noclegowej i konferencyjnej o wysokim standardzie;
- promocja lubuskich podmiotów branży turystycznej;
- rozwój szlaków, tras turystycznych, budowa oraz integracja dróg/ścieżek rowerowych;
- kreowanie, wsparcie i realizacja działań z zakresu racjonalnego wykorzystywania i ochrony zasobów środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Poniżej omówiono obowiązujące dokumenty gminne, które dotyczą dziedzictwa kulturowego:

• **Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych**

Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych gminy Bledzew został sporządzony w 2018 r. Plan został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

• Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bledzew

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bledzew zostało przyjęte Uchwałą Nr L/608/23 Rady Gminy Bledzew z 1 września 2023 r.

Studium to podstawowy dokument planistyczny szczebla lokalnego, opisującym stan zagospodarowania przestrzeni oraz definiujący kierunki realizowania polityki przestrzennej gminy. Głównym celem studium jest określenie polityki przestrzennej, umożliwiającej aktywizację społeczno-gospodarczą gminy. Głównym celem Studium jest zapewnienie podstaw formalno-prawnych i merytorycznych do przygotowania realizacji inwestycji powodujących skutki przestrzenne w obszarze gminy poprzez: miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP) dla określonych w studium obszarów oraz decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania (decyzje o WZiZ) wydawane w trybie rozprawy administracyjnej dla określonych w studium obszarów i sytuacji.

W Studium opisano walory i wartości zabudowy i zagospodarowania gminy. W gminie występuje wiele obiektów o wartości historycznej, w tym wpisanych do rejestru zabytków. Określają je tabele załączone do dokumentu. Większość terenów osadniczych zachowała walory i wartości kulturowe. Walory architektoniczno-krajobrazowe posiada głównie zabudowa realizowana do 1950 r., wpisująca się harmonijnie w krajobraz przyrodniczy i kulturowy. Zabudowa i zagospodarowanie wymagają jednak rewaloryzacji, estetyzacji i przekształcenia lub przesłaniania elementów dysharmonijnych, co ma znaczenie dla rozwoju turystyki, a szczególnie międzynarodowej (np. Nowa Wieś – centralny fragment wsi).

Na obszarze gminy występują zasoby środowiska kulturowego podlegające odrębnym regulacjom ustawowym. Objęte ochroną są obiekty archeologiczne i obiekty o wartości historycznej wpisane do rejestru zabytków i ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

W obszarze ochrony zabytków wskazano następujące cele i kierunki rozwoju gminy: Obszary przyrodniczo-kulturowe i obszary kulturowe z warunkami:

- zagospodarowania wg wytycznych konserwatorskich,
- rewaloryzacji zagospodarowania i zabudowy wg warunków modernizacji i restrukturyzacji,
- ochrony i eksponowania obiektów o wartościach historycznych,
- przesłaniania elementów dysharmonijnych w sąsiedztwie obiektów o wartościach historycznych.

W Studium wskazuje się obszary objęte strefami ochrony konserwatorskiej „A”, „B”, „W” i „OW” oraz ustala obowiązujące zalecenia konserwatorskie.

Strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej – obejmuje historyczny układ przestrzenny Bledzewa, zawarty w obrębie ulic: Kościuszki, Kościelna, Krzyżowa, Plac Wiosny Ludów, Rycerska, Rynek, Młyńska i Tylna, oraz zespoły zabytkowej zabudowy w miejscowościach Chycina, Nowa Wieś, Osiecko, Popowo, Sokola Dąbrowa, Stary Dworek, Templewo i Zemsko.

W strefie „A” obowiązuje priorytet zachowania, odtwarzania i eksponowania walorów zabytkowych elementów układu oraz dostosowania nowego zagospodarowania w zakresie funkcji, parcelacji, przekształcenia i uzupełnienia zabudowy oraz towarzyszących elementów środowiska przyrodniczego do istniejących walorów kulturowych.

Na terenach objętych strefą obowiązuje:

- zachowanie i konserwacja zabudowy zabytkowej i posiadającej walory kulturowe,
- zachowanie historycznego układu rozplanowania – układ ulic, dróg, placów,
- zachowanie historycznych podziałów własnościowych,
- zachowanie komponowanych układów terenowych i zaprojektowanej zieleni.

Strefa „B” – ochrony konserwatorskiej – obejmuje otoczenie historycznego układu przestrzennego Bledzewa oraz układy ruralistyczne wsi owalnicowych w miejscowościach Chycina, Goruńsko, Nowa Wieś, Osiecko, Popowo, Sokola Dąbrowa, Templewo i Zemsko.

Na terenach objętych strefą obowiązuje:

- dostosowanie nowej zabudowy w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej do lokalnej tradycji budowlanej,
- utrzymanie zasadniczego układu dróg i placów,

– zachowanie istniejącej zabudowy i kompozycji o wartości historycznej.

Strefa „W” – ścisłej ochrony stanowiska archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków – obejmuje obszar stanowiska archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków, podlegającej ścisłej ochronie konserwatorskiej. Jest to grodzisko wczesnośredniowieczne w miejscowości Grądzkie (wpisane do rejestru zabytków). Na terenie stanowiska archeologicznego w miejscowości Grądzkie wpisanego do rejestru zabytków obowiązuje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych.

Strefa „OW” – ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych – obejmuje zewidencjonowane stanowiska archeologiczne podlegające ochronie konserwatorskiej. Stanowiska archeologiczne w trakcie prac ziemnych mogą ulec bezpowrotnemu zniszczeniu i utracie wartości naukowych.

W związku z powyższym w przypadku podejmowania inwestycji związanych z pracami ziemnymi należy je prowadzić od początku w obecności archeologa. Tylko on może stwierdzić występowanie obiektów archeologicznych oraz podjąć właściwe działania w celu ich udokumentowania.

Wyniki badań stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony należy stosować przepisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego.

Obiekty zabytkowe – studium określa ochronę pojedynczych obiektów i obszarów zabytkowych wraz z ich najbliższym otoczeniem, dla których postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkom istniejącym w zakresie skali i formy architektonicznej. W związku z powyższym wszelkie inwestycje planowane w obiektach i na obszarach podlegających ochronie konserwatorskiej wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków należy realizować zgodnie z wymogami przepisów odrębnych z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

• **Strategia Rozwoju Gminy Bledzew na lata 2022-2026**

Strategia Rozwoju Gminy Bledzew na lata 2022-2026 została przyjęta Uchwałą Nr XXXI/264/21 Rady Gminy Bledzew z dnia 28 grudnia 2021 r.

Strategia to kluczowy dokument programowania rozwoju lokalnego, stanowiący zapis misji i wizji rozwoju Gminy wraz z etapami jej realizacji, czyli określonymi celami strategicznymi. SR stanowi długookresowy plan działania, wyznacza kierunki i priorytety działania, które są niezbędne dla realizacji przyjętych zamierzeń rozwojowych.

W Strategii wyznaczono zestaw ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i planowania polityki przestrzennej w gminie Bledzew. Polityka przestrzenna Gminy Bledzew powinna skupiać się na kilku zasadniczych aspektach związanych z potencjałami obszaru. Rekomendacje dla ochrony zabytków brzmią następująco:

- Zachowanie i ochrona obiektów zabytkowych: zespół kościelny w Nowej Wsi, elektrownia wodna w Bledzewie.
- Sporządzanie i realizacja lokalnych programów opieki nad zabytkami.
- Objęcie obiektów zabytkowych właściwą ochroną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
- Odpowiednie wyeksponowanie obiektów zabytkowych i walorów krajobrazowych, z zachowaniem cech tradycyjnego budownictwa.
- Wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego w celach turystycznych ze szczególnym uwzględnieniem szlaków kulturowych.
- Zwiększenie dostępności wysokiej jakości oferty kulturalnej: Utworzenie ośrodka informacji turystycznej.
- Rozwój i promocja klastrow

5.2. Charakterystyka krajobrazu kulturowego gminy Bledzew ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu

5.2.1. Charakterystyka gminy

• POŁOŻENIE

Gmina Bledzew jest to gminą wiejską usytuowana w środkowo-wschodniej części województwa lubuskiego, w środkowo-zachodniej części powiatu międzyrzeckiego. Gmina od południowo-wschodu graniczy z gminą Międzyrzecz, od północy z gminą Deszczno, od północnego - wschodu z gminą Skwierzyna, od wschodu z gminą Przytoczna, natomiast zachodu z gminami Sulęcín i Lubniewice, leżącymi w powiecie sulęcińskim. Gminy położona jest w odległości około 70 km od granicy z Niemcami. Najbliższe przejścia graniczne to: Kostrzyn, Słubice i Świecko. W skład gminy wchodzi 25 miejscowości (wsi, osad, przysiółków): Bledzew, Zemsko, Popowo, Stary Dworek, Goruńsko, Chycina, Templewo, Nowa Wieś, Osiecko, Sokół Dąbrowa, Templewko, Pniewo, Kryl, Małoszewo, Kleszczewo, Bledzewka, Tymiana, Osada Rybacka, Stróżyny, Elektrownia, Dębowiec, Katarzynki, Krzywokleszcz, Popowo - Leśniczówka. Siedzibą gminy jest duża wieś Bledzew.

• ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Według podziału Polski J. Kondrackiego na krainy fizyczno-geograficzne gmina Bledzew położona jest w obrębie prowincji Nizy Środkowoeuropejskiego, podprowincji Pojezierzy Południowobałtyckich, makroregionu Pojezierza Lubuskiego oraz mezoregionów: Pojezierze Łagowskie i Bruzda Zbąszyńska.

Przez gminę – w części wschodniej, przepływa rzeka Obra, do której wpływa – na wysokości Bledzewa - rzeczka Ponikwa (Jordanka). Rzeka Obra przepływa przez Bledzew i Stary Dworek. Na rzece w obydwu wioskach znajdują się mosty, w tym mosty ruchome, pozostałości z niemieckiej linii obronnej. Z uwagi na wystarczającą głębokość rzeka Obra na całej swej długości stanowić może kajakowy szlak wodny, jak również miejsce lokalizacji kąpielisk z uwagi na łagodne koryto z otworami piaszczystymi. Drugim elementem sieci hydrograficznej omawianego obszaru, niezmiennie atrakcyjnym dla turystyki, są jeziora. Obrzański kompleks jezior położony jest w długiej rynnie o kierunku południowym, przez którą płynie z południa ku północy Obra. W gminie Bledzew z większych jezior wymienić należy: jezioro Chycińskie i jezioro Długie, które połączone jest z jeziorem Kurskim. Zalew Bledzewski – sztuczne jezioro powstałe w wyniku zbudowania zapory wodnej dla elektrowni w Bledzewie. Ponadto występują mniejsze bardzo malownicze jeziora otoczone lasami, wymienić tu należy jezioro Lipawki i jezioro Cisie nazywane przez okolicznych mieszkańców jeziorem Czystym z uwagi na klasę czystości.

W gminie Bledzew lasy i grunty leśne zajmują największą powierzchnię gminy. Tereny leśne charakteryzują się stosunkowo dużym zróżnicowaniem siedliskowym. Największy kompleks leśny występuje w północnej części gminy.

W granicach gminy występują obszary i obiekty podlegające ochronie. Należą do nich: Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Obry”, Obszar Chronionego „Krajobrazu Dolina Jeziornej Strugi”, Obszar Chronionego „Pojezierze Lubniewicko-Sulęcińskie” oraz specjalny obszar ochrony siedlisk Bledzew, wyznaczony w 2022 r. – Obszar Natura 2000 Dalkowskie Jary. Na terenie gminy wyznaczono 19 użytków ekologicznych i pomniki przyrody: ogólna liczba drzew wynosi 39 szt. w tym jest jedna aleja składająca się z 11 drzew, które wchodzi w ogólną liczbę 39 drzew.

5.3. Zarys historii gminy

Za datę powstania Bledzewa można przyjąć wg J. Zysnarskiego 1235 r., kiedy to po przybyciu tutaj cystersów wybudowali oni w 1235 r. klasztor nad brzegiem rzeki Obra. Za przyjęciem tej daty niema niestety żadnej pisemnej wzmianki mówiącej o tym, że w momencie budowy klasztoru istniał już Bledzew – choć można tak przypuszczać, gdyż klasztor ten został wybudowany nad rzeką Obra, ale w rejonie Starego Dworka. Pierwsza wzmianka dotycząca nazwy wsi pochodzi z 1312 r. jako Blesewo i Blesow, kolejna z 1418 r. Bledzewo, z 1421 r. Blyedzewo, z 1460 r. Bledzew, a następnie do 1945 r. funkcjonowała niemiecka nazwa Blesen. Nazwa miasta informuje, że pierwotnie osada była własnością Bledza, którego nazwisko pochodziło od wyrazu „bledy”.

Herb Bledzewa przedstawia białego orła w koronie ukazanego na czerwonym tle i trzymającego w jednej łapie pastorał opacki, a w drugiej infułę.

Bledzew w początkach swego istnienia określany był jako wieś, a od XV w. posiadał prawa miejskie, a jego przynależność państwowa i administracyjna zmieniała się wielokrotnie.

Początkowo Bledzew należał do Polski, następnie do Branderburgii, Księstwa Głogowskiego i od 1326 r. ponownie do Polski. Po drugim rozbiorze Polski w 1793 r. znalazł się w Prusach w departamencie poznańskim, następnie w latach 1807-1815 w Księstwie Warszawskim, a od 1815 r. ponownie w Prusach w Prowincji Poznańskiej.

Od 1 stycznia 1818 r. wprowadzono w Prusach nowy podział na powiaty. Na podstawie tego podziału Bledzew należał do powiatu międzyrzeckiego, a od 6 czerwca 1887 r. do nowo utworzonego powiatu skwierskiego w rejencji poznańskiej.

Od 1921 r. Bledzew należał do Prowincji Marchii Granicznej Poznańsko-Zachodniopomorskiej, od 1938-1945 do prowincji Branderburskiej. Dnia 1 lutego 1945 r. Bledzew powrócił do Polski, należąc początkowo do województwa poznańskiego, od 1950 r. do województwa zielonogórskiego, od 1975 r. do gorzowskiego, a od 1999 r. do województwa lubuskiego w powiecie międzyrzeckim.

Dzieje Bledzewa jako osady, apotem przez sześć stuleci związane były z klasztorem cysterskim, którego założycielem był książę wielkopolski Władysław Odonic, a który między rokiem 1232-1235 sprowadził z Dobrego Lugu (Doberlugu) w Łużycach Górnych zakonników i nadał im 500 łanów ziemi.

Wzmianka o Bledzewie jako ośrodku miejskim pochodzi z 1433 r. kiedy to dnia 6 maja wójt Nowej Marchii zdobył i spalił miasto Bledzew wraz z klasztorem i okolicami. Według E. Keysera lokalizacja Bledzewa jako miasta nastąpiła dopiero między 1458 r., kiedy w spisie miast brak Bledzewa, a 1485 r. kiedy król Kazimierz Jagiellończyk w swoim przywileju nazwał Bledzew miastem. Bledzew był miastem należącym do opata cystersów i pod względem prawnym od niego zależnym (mediacyjnym).

Mówiąc o Bledzewie nie należy zapomnieć o takiej postaci jak Jan Dekert, który urodził się w Bledzewie w 1738 r. Mieszkańcy Bledzewa są dumni, z tego że Jan Dekert w 1789 r. został prezydentem Warszawy oraz współtworzył Konstytucję 3 Maja w 1791 r., a także stał na czele sławetnej „Czarnej Procesji”.

Bledzew był także nawiedzany przez różnego rodzaju kataklizmy (tragedie). Możemy tutaj wspomnieć pożar w 1592 r., następnie dotkliwe spustoszenie w latach 1626-1629 kiedy to dobra cystersów zostały obrobione przez oddziały mansweldzkie wyparte przez Wallensteina z Dolnego Śląska. W dniu 22 maja 1632 r. wybuchł w Bledzewie kolejny pożar, który strawił domy w mieście oraz dach i wieżę kościoła farnego wraz z zegarem i dzwonem. Kolejne straty szczególnie dla cystersów bledzewewskich nastąpiły podczas potopu szwedzkiego.

Ważnym okresem w historii Bledzew były lata 60-te XVII w. Kiedy to opat Kazimierz Jan Opaliński przekazał klasztorowi w Bledzewie odziedziczony po rodzicach obraz Matki Boskiej, którego początkowo umieszczono w jednym z bocznych ołtarzy bledzewskiego kościoła, a później w 1669 r. przeniesiono go do kościoła w Rokitnie. Na życzenie króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego w 1671 r. wizerunek Madonny przewieziony został do kaplicy Zamku Królewskiego w Warszawie, skąd jeszcze w tym samym roku powrócił do Rokitna, gdzie stał się obiektem kultu i licznych pielgrzymek.

Za czasów świetności klasztoru w jego progach gościli m.in. Car Rosji Piotr Wielki (1711 r.), król August II Mocny (1712 r.). W 1793 r. w wyniku II rozbioru Polski Bledzew został wcielony do Królestwa Pruskiego.

W granice Polski powrócił w 1945 r., kiedy to dnia 1 lutego zajęty został przez wojska I Frontu Białoruskiego. W tym samym roku odebrano Bledzewowi prawa miejskie motywując to rolniczym charakterem osady.

5.4. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Synteza elementów przyrody i widocznych efektów działalności człowieka jest architekturą krajobrazu, czyli formą, która obok treści składa się na krajobraz kulturowy. Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz z jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką. Ochrony wymaga również dziedzictwo niematerialne – przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom.

Procesy osadnicze i rozwój przestrzenny gminy znacząco wpłynęły na stan zachowania i występowanie niektórych rodzajów obiektów i zespołów zabytkowych na terenie gminy Bledzew. Do obszarów o najwyższych wartościach krajobrazowych należą, zarówno obszary o krajobrazie gminnym, jak i otwartym.

Wykształcony na przestrzeni wieków dorobek kultury materialnej, którego zasoby przetrwały w gminie Bledzew do czasów obecnych, również dziedzictwo niematerialne – pielęgnowana gwara, obrzędy, muzyka ludowa – są wyrazem troski władz samorządowych, aby poznały je kolejne pokolenia, dają również podstawę do kreowania nowych propozycji turystycznych, promocyjnych i generujących wzmacnianie lokalnych więzi społecznych.

Na obszarze gminy Bledzew znajdują się obiekty zabytkowe o różnej randze. Zabytkami o najwyższym znaczeniu dla gminy są przede wszystkim obiekty wpisane do rejestru zabytków, ale także zabytki nieobjęte ochroną prawną, lecz uwzględnione w gminnej ewidencji zabytków.

5.4.1. Układy przestrzenne miasta i gminy

Zabytkowe układy przestrzenne to założenia miejskie i wiejskie zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym sieci ulic lub sieci dróg. Są to więc miejskie układy urbanistyczne i wiejskie – ruralistyczne, zespoły zabudowy sakralnej (kościół z cmentarzami przykościelnymi, klasztory) czy rezydencjonalnej (zespoły pałacowo - folwarczne z ogrodami i parkami), cmentarza i inne.

W wypadku układów szczególnie cennych opieka nad nimi powinna zmierzać do zachowania i ucytelnienia historycznego układu przestrzennego oraz do konserwacji jego głównych elementów – tworzących go obiektów, także przebiegu głównych ciągów komunikacyjnych i układów zieleni zabytkowej. Należy dążyć do utrzymania historycznych podziałów własnościowych i sposobów użytkowania gruntów.

W pozostałych wypadkach należy dążyć do zachowania podstawowych elementów historycznego rozplanowania, w tym przede wszystkim układu dróg, podziałów geodezyjnych i sposobu zagospodarowania działek siedliskowych.

W gminie Bledzew szczególnie cenny jest układ urbanistyczny miasta oraz układy ruralistyczne o średniowiecznej metryce w miejscowościach Chyciny, Goruńsko, Nowa Wieś, Osiecko, Popowo, Stary Dworek, Templewo i Zemsko. Większość wsi na terenie gminy Bledzew założonych zostało w XIII i XIV w.,

wykorzystując dogodne warunki topograficzne i stanowiły własność, w większości, klasztoru cystersów w Bledzewie. Wszystkie układy chronione są poprzez ujęcie ich w gminnej ewidencji zabytków.

Bledzew i jego dzieje są integralnie związane z klasztorem cystersów, których sprowadził Książę Władysław Odonic. Bledzew to duża wieś posiadająca czytelne cech pierwotnego założenia miejskiego, kształtowanego od połowy XV w. Historyczny układ przestrzenny zachował się bez zniekształceń. Zawarty jest w obrębie ulic: Kościuszki, Kościelna, Krzyżowa, Pl. W. Ludów, Rycerska, Rynek, Młyńska, Tylna zachowany całościowo stanowi zabytkowy element dziedzictwa kulturowego. Zabudowa przy pozostałych ulicach jest stosunkowo zwarta, szczelna wzniesiona w okresie 3 ćw. XIX w. i pocz. XX w. Centralnym punktem układu jest rynek. Góruje nad nim wieża kościoła pw. Św. Katarzyny z XV w., do którego trafiła część wyposażenia z rozebranego w 1843 r. kościoła cysterskiego. Oraz barokowa rzeźba Św. Nepomucena z końca XVIII w., usytuowana w południowo-wschodniej części rynku. Rynek jest w kształcie regularnego czworoboku, na jego obrzeżach dość dobrze zachowana zabudowa z końca XVIII w. do końca XIX w. Zabudowa to murowane kamienice, jedno i dwukondygnacyjne, często o rozbudowanej bryle, nakryte dachami dwuspadowymi.

Chycina to wieś o metryce średniowiecznej, wzmiankowana w źródłach w 1303 r. pod nazwą „Wycensee”. Pierwotnie wieś o założeniu owalnicowym, wytyczona na osi wschód-zachód, między dwoma jeziorami, układ zatarty, nieczytelny. Środkowy fragment wsi o kształcie wrzeciona, jako nawsie. Obecny układ odpowiada z dużą dokładnością XIX-wiecznej formie przestrzennej. Zasadnicza zabudowa wiejska skupiona wokół niewielkiego placu - układ wsi zaułkowej.

Goruńsko to wieś o metryce średniowiecznej, wzmiankowana w źródłach w 1307 r., miejscowość określana była jako „civitatis”, pierwotnie wchodziła 2 skład dóbr rodziny Goruńskich. Wieś o czytelnym, pierwotnym założeniu owalnicowym, z historycznymi nawarstwieniami, które doprowadziły do rozczłonkowania nawsia i zatarcia pierwotnej kompozycji pierzei wschodniej, kiedy to około połowy XIX w. w środkowej części osady, po zachodniej stronie nawsia wzniesiono zespół folwarczny wraz z dworem.

Nowa Wieś to miejscowość o metryce średniowiecznej, wzmiankowana w źródłach w 1251 r. W 1414 r. Nowa Wieś należała do cystersów w Bledzewie, którzy przenieśli swoją siedzibę z Zemską. Pierwotnie wieś o założeniu owalnicowym, wytyczonym na osi północ - południe, wzdłuż ciek wodnego, który stanowił oś kompozycyjną. Obiekty wpisane do rejestru zabytków to Kościół pw. św. Anny oraz zespół pałacowo-parkowy. Kościół posadowiony pośrodku wsi na kilkumetrowym wzniesieniu terenu, budynek murowany, tynkowany o barokowej formie architektonicznej. Ogrodzenie kościoła stanowi mur kamienny z barokową bramą od frontu. Zespół folwarczny o kompozycji przestrzennej ze wszystkimi elementami historycznego założenia. Podwórze gospodarcze położone wzdłuż drogi. Park pałacowy zlokalizowany w północnej części zespołu o powierzchni około 1 ha i czytelnym układzie w pierwotnych granicach ze starodrzewem liściastym o luźnej obsadzie.

Osiecko to wieś wzmiankowana w źródłach na początku XIV w. pod nazwą „Magnum Oszem”. Początkowo wieś stanowiła własność margrabiów brandenburskich. Wieś o założeniu owalnicowym, wytyczonym na osi północ-zachód – południe-wschód przy drodze Bledzew – Lubniewice. Obiektami wpisanymi do rejestru zabytków są: kościół, dwór oraz dawny zajazd. Kościół pw. św. Biskupa Mikołaja posadowiony jest na wzniesieniu pośrodku wsi. Jest to kościół XIV-wieczny, przebudowany w XVIII w., murowany, tynkowany, wieżowy z pięcioboczną absydą. Zespół pofolwarczny zlokalizowany jest w południowo-wschodniej części wsi. Jest to zabudowa z dwukondygnacyjnym dworem z początku XIX w. i zabudowaniami gospodarczymi. Stan wszystkich budynków można określić jako dobry.

Popowo to wieś o założeniu owalnicowym i metryce średniowiecznej, wzmiankowana w 1312 r. kiedy to margrabia Waldemar nadał wieś klasztorowi zemskiemu, przeniesionemu później do Bledzewa. Do ciekawych obiektów historycznych możemy zaliczyć XIX-wieczny zespół folwarczny o zwartej geometrycznej kompozycji podwórza gospodarczego z dworem i niewielkim ogrodem wschodnie. Innym ciekawym pod względem historycznym obiektem jest kościół pw. św. Jana Chrzyciela.

Sokoła Dąbrowa to wieś o metryce średniowiecznej, wzmiankowana w 1259 r., kiedy to synowie kasztelana międzyrzeckiego nadali cystersom w Zemsku „circa rivulum Ponigue et Socola Dobrowa” – czyli całą donorowe na lewym brzegu rzeki Ponikwa. Pierwotnie wieś o założeniu owalnicowym, wytyczona na osi północ - zachód - południe wschód, po zachodniej stronie rzeki Ponikwy. Była to stosunkowo duża jednostka osadnicza, rozplanowana wokół owalnego nawsia. Jedynym obiektem wpisanym do rejestru zabytków jest Kościół pw. Wniebowzięcia NMP posadowiony w północno-zachodniej części wsi. Jest to obiekt murowany (ceglany) jednonawowy, wieżowy, o neogotyckiej formie architektonicznej, wzniesiony w 1867 r.

Stary Dworek to mała wieś usytuowana nad Obrą, o metryce średniowiecznej, wzmiankowana w 1260 r. podczas pierwszego uposażenia zakonu cystersów w Zemsku. Obiekty wpisane do rejestru do Dwór opatów, kościół ora figura maryjna. W najgorszym stanie znajduje się będący w prywatnych rekach dwór opatów. Pozostałe zabytki to parafialny kościół oraz figura Maryjna będąca własnością gminy. Kościół barokowy, pw. św. Józefa murowany posadowiony jest w centralnej części wsi. Ogrodzenie kościoła stanowi ceglany mur z ozdobnymi filarami bramnymi. Na zespół folwarczny, który zlokalizowany w zachodniej części wsi składa się barokowy dwór opatów stanowiący wartość historyczna (stan bardzo zły), dziedziniec o kompozycji zwartej, geometrycznej, ukształtowanej w sposób zamknięty oraz budynki gospodarcze.

Templewo jest wsią o metryce średniowiecznej, wzmiankowana w 1251 r. kiedy to biskup poznański Boguchwał II potwierdził wieś zakonowi templariuszy (stąd nazwa), którzy działali na tym terenie od początku XIII w. Pierwotnie wieś o założeniu owalnicowym położona przy drodze wojewódzkiej Sulęcín - Międzyrzecz. Pośrodku wsi znajduje się wzniesiony na początku XVIII w. barokowy, wieżowy, ceglany Kościół pw. Chrystusa króla z przyległym cmentarzem. Innym ciekawym obiektem niewpisanym do rejestru zabytków jest stacja kolejowa stanowiąca zespół architektoniczny z końca XIX w.

Zemsko to dawna wieś średniowieczna wzmiankowana 1260 r., kiedy to Władysław Odonicz nadał wieś klasztorowi cystersów. W 1285 r. we wsi wzniesiono drewniany kościół i zabudowania klasztorne. Obiektem wpisanym do rejestru zabytków jest murowany jednonawowy, wieżowy Kościół pw. Zwiastowania NMP wybudowany w 1899 r. w centralnej części wsi.

5.4.2. Obiekty sakralne

Kościół parafialny pw. św. Katarzyny, ul. Kościuszki w Bledzewie

Zdjęcia nr 1, 2. Kościół parafialny pw. św. Katarzyny, ul. Kościuszki w Bledzewie

W 1212 r. wieś Bledzew, darował Cystersom ze Starego Dworku margrabia brandenburski Waldemar. Do Bledzewa przed 1418 r. przenieśli mnisi swą siedzibę z Zemska i wtedy prawdopodobnie lokowali tam miasto. Dla kościoła parafialnego pw. św. Katarzyny, brak jest wszelkich materiałów w księgach biskupich i konsystorskich z XV i XVI w. Jest tylko nazwa tej parafii w Liber Benefitorum z 1510 r. oraz w rejestrze konstytucji z 1540 r. Kościół tutaj założono w XIV w. lub XV w., wg wizytacji z 1589 r. i z 1603 r. plebania była uposażona w łan roli i meszne. Kościół usytuowany został w centralnej części miasteczka, w północno-wschodnim bloku zabudowany przyrynkowej. Mieszkańcy miasta w XVI w. przeszli na luteranizm i w 1603 r. było w parafii tylko 6 katolików. Do kościoła w Bledzewie dołączono jako filie kościoły w Zemsku, w Popowie i Starym Dworku. Branecki w swoim sprawozdaniu powizytacyjnym w 1604 r. napisał, że portatył ołtarza głównego konsekrowany 21 sierpnia 1632 r. przez bpa Baykowskiego z Poznania zawiera relikwie 5 Braci Polskich z Międzyrzecza.

Wizytator opisał tutejszą świątynię w ten sposób: kościół w Bledzewie murowany przed kilku laty spalony, dotąd jeszcze niezupełnie wykończony, pokryty szkudłami, jest pod tyt. św. Katarzyny, Panny i Męczenniczki. W czasie następnego pożaru miasta w 1661 r. kościół uległ całkowitemu zniszczeniu.

Kościół miał trzy ołtarze. Uposażeniem były role w Bledzewie i Zemsku, meszne ze wsi parafialnych. Mieszkańcy Bledzewa składali plebanowi rocznie 100 zł. Każdy też z nich był zobowiązany do przywiezienia corocznie 1 fury drzewa z lasów opactwa na opał. Do 1740 r. prowadzili duszpasterstwo księża diecezjalni. W tym roku, Teodor Czartoryski, ówczesny biskup poznański, włączył parafię klasztoru bledzewskiego. Odtąd aż do kasaty opactwa w 1835 r. jeden z pośród zakonników cysterskich spełniał obowiązki proboszcza w tymże kościele.

Obecny budynek kościelny został w latach 1881-1882 na nowo rozbudowany. Jest orientowany, posadowiony na fundamencie z głazów granitowych i z cegły. Mury obwodowe zbudowane z trzech różnych materiałów. Rzut na planie wydłużonego prostokąta, zakończonego od wschodu trójbocznie. Do elewacji zachodniej przylega wieża wybudowana w połowie swej głębokości we wnętrzu nawy, zakończona smukłą, ośmioboczną latarnią, przykrytą stożkowym hełmem z krzyżem na wierzchołku. Do elewacji podłużnych przylegają – od północy zakrystia, od południ kruchta. Obie założone na planie prostokątów. Wnętrze jest jednoprzęsłowe. Bryła zwarta, opięta przyporami, przykryta dachem dwuspadowym założonym nad częścią wschodnią trójbocznie. Wieżba dachowa nad korpusem drewniana, krokwiowo - jętkowa z dwoma rzędami słupów tworzących ramę usztywniającą konstrukcję.

Wypożyczenie kościoła bardzo bogate. Większość pochodzi z rozebranego kościoła cystersów bledzewskich. W kaplicy bocznej znajduje się dawny główny ołtarz w stylu barokowym, z pięknym późnogotyckim, w drzewie rzeźbionym krucyfiksem, dawniej słynącym łaskami, dzieło sztuki o wysokiej klasie. Na łuku łączy stoją postacie NMP i św. Jana Ewang. Cennym dziełem sztuki jest także krzyż z drewna

z pasją z kości słoniowej, z ilustracjami męki Pańskiej. Wspaniała monstrancja z pozłacanego srebra z 1716 r., pacyfikał z relikwiami z wygrawerowanymi postaciami św. Barbary, św. Katarzyny i św. Józefa. Jest także relikwiarz Drzewa Krzyża Św., ampułki srebrne. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Wniebowzięcia NMP z sukienką wykonaną z posrebrzanej miedzi. Jest on, jak się wydaje, pochodzący z kościoła jezuickiego w Międzyrzeczu, który to obraz przekazał Cystersom w 1786 r. Wojciech Czapliński jezuita, jako rekompensatę wypożyczonych u Cystersów 15 złotych czerwonych. Ponadto 10 rzeźb przedstawiających świętych Pańskich w głównym ołtarzu, pochodzi z kościoła klasztornego w Bledzewie. Naczynie na hostie pochodzi z 1727 r. i 1728 r., srebrna patena z 1733 r., wieczna lampa z miedzi z XVII w. (w Sokolej Dąbrowie). Wspomniane wyżej ampułki, są darem króla Zygmunta III Wazy. Cztery lichtarze z XIII lub XIV w. cynowe pochodzą z kościoła cysterskiego. Krzyż opacki ze srebra pozłacany roboty bardzo filigranowej z półsłachetnymi kamieniami zdobionymi. Lichtarz z drewna z XVII w. Księgi kościelne, zniszczone w 1945 r. sięgały początkiem 1692 r. W kościele znajduje się piękny obraz ubiczowanego Chrystusa oraz Niepokalanej z konwentu biskupów cysterskich. Dzwony kościelne: jeden z nich był z napisem Anno 1667 Bledzoviae Franciscus Veihard N.G.C. Frankfurt (brak), drugi pochodzący z klasztoru cystersów z 1646 r., dzwony zegarowe z klasztoru pochodzą z 1637 r.

Kościół wpisany jest do rejestru zabytków.

Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Chycinie

Zdjęcia nr 3, 4. Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Chycinie

Chycina, dawniej zwana Chyciny, w jęz. niemieckim Weissensse, wieś położona nad większym jeziorem o 11 km od Międzyrzecza na zachód, założona została w XIII w. na prawie niemieckim. W wiekach średnich była własnością rodziny Niałków - Jeleni. Rycerz Wielkopolski Dziezko z Chyciny w 1352 r. został z ramienia margrabiego brandenburskiego pierwszym wójtem w Ośnie na teren rzepiński. Wieś stanowiła parafię z kościołem niewiadomego tytułu, założona zapewne w XIII w. w związku z lokalizacją wsi na nowym prawie. Pleban Fryderyk, występuje jako świadek na dwóch dokumentach z lat 1303 i 1313. Z akt mamy wiadomość o kościele tylko do 1470 r. Biskup poznański Andrzej z Bnina, przyłączył jako filię kościół w Kursku do Chyciny w 1461 r. W Liber Beneficiorum z 1510 r. wspomniano parafię Chycińską. Wg wykazu kontrybucji duchowieństwa w 1540 r. pleban Chyciny - Goruńsko miał w zarządzie także kościoły parafialne w Kursku i Pieskach. Właściciele Chyciny Bukowieccy w 2 poł. XVI w. oddali świątynię innowiercom, z rąk których jej katolicy już nie odzyskali. W 1640 r. chciał ten kościół wizytować Branicki archidiakon pszczewski, ale ówczesny dziedzic wsi Joachim Bukowiecki nie dopuścił do tego. Kościół ten znajdował się najpierw w rękach protestantów, a później stał się własnością Braci Czeskich. W 1640 r. stwierdzono tylko, że istniało tutaj dawne uposażenie plebani w łan roli i meszne. Gorliwą wyznawczynią religii protestanckiej, okazała się pani na Chycinie, która w 1609 r. przesłała materiały budowlane do Międzyrzecza, jako dar na budowę zboru protestanckiego.

Stary budynek kościelny, budowany systemem szachulcowym w 1867 r. został rozebrany i wzniesiono nowy kościół z cegieł na wzgórzu. Kościół jest nieorientowany, murowany, ceglany. Rzut obiektu salowy, jednonawowy z sześciobocznie zamkniętą absydą i kwadratową wieżą z przeciwległej strony, od północy

z wejściem głównym w przyziemiu. Po obu stronach absydy wejścia boczne. Bryła zwarta, prostopadłościenna z uskokowymi skarpami w narożach i pomiędzy oknami. Kościół nakryty wysokim dachem dwuspadowym z pięcioboczną absydą od południa i dostawioną od północy wieżą, zwieńczoną ceglanym, ostrosłupowym hełmem i kruchtą w części przyziemia.

Wyposażenie kościoła z okresu budowy kościoła, czyli z połowy XIX w., utrzymane w stylu neogotyckim.

Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. MB Królowej Polski w Goruńsku

Zdjęcie nr 5. Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. MB Królowej Polski w Goruńsku

Goruńsko jest wymienione w dokumencie z 1307 r. była to jednowioskowa parafia, z kościołem pw. św. Katarzyny, położonym w związku z lokacją wsi na prawie niemieckim w XIII w. Dokument ten wspomina o plebanie Henrich i sołtysie Teodoryku, jako o świadkach. W aktach z XV w. są dwie wzmianki o tym kościele z 1420 r. i z 1421 r. Wymienia tę miejscowość Liber Beneficiorum, ale bez opisu uposażenia plebana. W 1540 r. przyłączono tę wieś do parafii w Chycinie. W aktach wizytacyjnych z 1640 r. kościół był jeszcze w rękach innowierców. Przy następnej wizytacji 1667 r., którą przeprowadził Maciej Kurski, sufragan poznański i archidiakon pszczewski do kościoła należały role w opolach, a do plebani tylko meszne. Od 1725 r. kościółek jako filia miał należeć do Bledzewa. Wizytacja wspomina, że kościół był stary, zbudowany z drewna i około 1725 r. kosztem dziedziczki Katarzyny Eleonory z Gorzyńskich Bukowieckich został odnowiony. Patronami kościoła byli Bukowieccy. Libowicz w czasie wizytacji napisał, że kościół wymaga naprawy i był pw. św. Katarzyny Panny i Męczenniczki i św. Kazimierza Wyznawcy. Naprawiony, stał się własnością katolików. Kiedy został kościołem filialnym Bledzewa, niewiadomo. Na początku XIX w. świątynia ta runęła i nie została już odbudowana. Drewniana dzwonnica, pochodziła z XVI w. Na miejscu świątyni zostało drewniane rusztowanie, w celu umieszczenia na nim dzwonu późnogotyckiego. Dzwon o przekroju 75 cm z napisem: Jhesus Nazarenus Rex Judeorum. Anno Domini MCCCCCXI. Na początku i końcu napisu mały krzyżyk i znak ludwisarza. Każde słowo oddzielone było od siebie wyciśniętym w stopie znakiem lilii (jest w Bledzewie). Drugi dzwon o 67 cm w przekroju, był bez napisu.

Po 1945 r. w pomieszczeniu grobowca rodziny Bukowieckich urządzono kaplicę pw. NMP Królowej Polski. Zlokalizowana jest pośrodku wsi, po południowo - wschodniej stronie stawu północnego i został wtórnie zaadoptowany do celów kultowych z dawnego grobowca. Obiekt o XVIII-wiecznej metryce, o częściowo przekształconej formie architektonicznej. Pod koniec ubiegłego wieku dobudowano do niej nową część i zaadoptowano ją na kościół. Nad drzwiami starszej części zachowały się wykute w piaskowcu napisy „Grób familii Bukowieckich” i „Z woli Bogusława Bukowieckiego * d. 10 lutego 1757 + 24 lutego 1842 wystawił August Bukowiecki”.

Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Anny w Nowej Wsi

Zdjęcia nr 6, 7. Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Anny w Nowej Wsi

Pierwszy kościół w Nowej Wsi zbudowali Cystersi w 1300 r. W 1758 r. rozebrano kościół drewniany i staraniem opata bledzewskiego Józefa Łoki postawiono w tym samym roku nowy kościół w stylu barokowym. Jest to budynek murowany, jednonawowy, z zamkniętym trójbocznie prezbiterium od wschodu. Przy prezbiterium od strony południowej znajduje się zakrystia, po stronie północnej – składzik. Od zachodu do kościoła przylega kwadratowa wieża, nakryta hełmem z latarnią. Elewacje świątyni zdobią pilastry. Wnętrze nawy nakrywa strop, w prezbiterium – pozorne sklepienie kolebkowe. Zachowała się polichromia oraz niektóre elementy wyposażenia (ołtarz, ambona) utrzymane w formach późnobarokowych i rokokowych.

Na przykościelnym cmentarzu znajduje się murowana kapliczka z końca XIX w. Kościół wpisany jest do rejestru zabytków.

Kościół filialny pw. św. Mikołaja w Osiecku

Zdjęcia nr 8, 9. Kościół filialny pw. św. Mikołaja w Osiecku

Kościół wznosi się pośrodku tzw. zawisia, na kilkumetrowym wzniesieniu. Jest to kościół XIV-wieczny zbudowany w stylu późnogotyckim, przebudowany w XVIII w., w 1806 r. wybudowano wieżę. Budynek murowany z granitu narzutowego i cegły na zaprawie wapiennej, tynkowany, wieżowy. Kościół jednonawowy, na planie prostokąta z pięcioboczną absydą - prezbiterium i kwadratową, neogotycką wieżą od zachodu. Przy nawie od północy prostokątna zakrystia. Korpus nakryty dwuspadowym dachem z naczółkiem, absyda pięciopółcieniowym dachem namiotowym, zakrystia z dachem pulpitu, wieża z ośmiobocznym hełmem z latarnią.

Wyposażenie neogotyckie – ołtarz główny z figurą św. Mikołaja Bpa, chrzcielnica, chór muzyczny, gotyckie – dzwon z 1512 r., sklepienie zakrystii, barokowe – obraz św. Anny Semotrzec.

Działka kościelna wyгородzona murem kamienno-ceglanym, z dwiema bramami, obsadzona szpalerem kasztanowców. Z pierwotnego cmentarza przy kościele pozostały dwa nagrobki.

Kościół wpisany jest do rejestru zabytków.

Kościół parafialny pw. Jana Chrzciciela w Popowie

Zdjęcia nr 10. 11. Kościół parafialny pw. Jana Chrzciciela w Popowie

Popowo, wieś należąca do parafii bledzewskiej, otrzymał zakon OO. Cystersów w Zemsku od Waldemara i Jana margrafów brandenburskich w latach 1312-1315. Kościół parafialny niewiadomego tytułu, założono zapewne przy lokacji wsi w XIII albo XIV w.

W 1321 r. margrabia Waldemar nadał cystersom Bledzew i Popowo, które od 1321 r. znalazły się w granicach Wielkopolski i pozostały aż do II rozbioru Polski w 1793 r.

W aktach z XV i XVI w. są bardzo skąpe o nim wiadomości. Plebanem w 1437 r. był Mikołaj. Niewiadomo do jakiego Popowa odnoszą się te notatki o plebanie Stanisławie i Joannes plebamus de Papiecz. W 1480 r. plebanem był Jan Sławiński.

Według wizytacji z 1589, 1603 i 1640 należało do kościoła nieco roli, do plebana tylko meszne. Branecki w 1640 r. wspomina: wieś Popowo należy do opactwa bledzewskiego, kościół w niej drewniany, nie wiadomo, pod jakim tytułem. Podają, że jest filią kościoła w Zemsku i wymaga dużej naprawy, gdyż jest bardzo zniszczony.

Mieszkańcy wsi w tym czasie byli katolikami, oprócz dwóch kobiet, stwierdził wizytator. Opaci bledzewscy ok. 1658 r. postawili z drewna nowy kościół.

W 1660 r. bp poznański S. Tolibowski go konsekrował i nadał tytuł św. Jana Chrzciciela. Świątynia ta w połowie XIX w. popadła w ruinę. Mieszkańcy w miejsce zniszczonej świątyni zbudowali w 1867 r. nowy kościół. Posadowiony został we wschodniej części wsi, na historycznym placu kościelnym. Jest to obiekt murowany z cegieł, wieżowy, wzniesiony w stylu neogotyckim. Przed frontem kościoła ustawiono dwie figury na ceglanych cokołach z 2 poł. XIX w. Kościół został poświęcony w 1867 r. przez ks. Aleksandra Pestricha, dziekana zbąszyńskiego i proboszcza rokitniańskiego.

Pod koniec XIX w. znajdowały się w kościele następujące zabytkowej wartości przedmioty: późnogotycki dzwon o 73 cm w przekroju i o 35 cm w przekroju z 1522 r., do ostatnich lat znajdowała się w kościele kopia cudownego obrazu MB z Rokitna (obecnie znajduje się w Bledzewie).

W 1945 r. kościół przeszedł w ręce Polaków – katolików.

Kościół ewangelicki, ob. parafialny rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia NMP w Sokolej Dąbrowie

Zdjęcia nr 12, 13. Kościół ewangelicki, ob. parafialny rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia NMP w Sokolej Dąbrowie

Pierwszy kościół w Sokolej Dąbrowie zbudowano z drewna w 1312 r. i dotrwał on do 1724 r. Na jego miejscu w 1847 r. zbudowano kościół w stylu gotyckim, który konsekrował bp poznański Jan Dąbrowski. Kościół posadowiony został w północno-zachodniej części wsi. Świątynia utrzymana w stylu neoromańskim. Jest to obiekt murowany, ściany z cegły klinkierowej, czerwonej, na cokole obkładany łamanym kamieniem polnym. Budowla jednonawowa na planie prostokąta z absydą i aneksami w postaci prostokątnych pomieszczeń, od zachodu kwadratowa wieża z kruchtą w przyziemiu. Dach dwuspadowy, kryty dachówką, nad absydą namiotowy, wielopołaciowy. Na wieży hełm ostrosłupowy.

Główny ołtarz w stylu późnobarokowym pochodzi ze starego kościoła. Mensę ołtarza konsekrował w dniu 15 lipca 1902 r. abp poznański Edward Lisowski. Pneumatyczne organy kościelne 11-głosowe, założono w 1926 r. – ze względu na zniszczenie są nieużywane.

Obok kościoła kilka nagrobków z 2 poł. XIX w. oraz figura św. Wawrzyńca z 1869 r. Piękne kasztanowce, lipy i wiązy.

Kościół wpisany jest do rejestru zabytków.

Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Józefa w Starym Dworku

Zdjęcia nr 14, 15. Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Józefa w Starym Dworku

Stary Dworek miał kiedyś kościół pw. Wniebowzięcia NMP. Niestety w księgach biskupich i konsystorskich z XV i XVI w. nie ma o nim żadnej wzmianki. Nie wiadomo czy spotykane raz po raz Antiqua

Qaria dotyczy Starego Dworu klasztoru Paradyskiego czy też Starego Dworku klasztoru bledzewskiego. Nie ma też tej parafii w Liber Beneficiorum. Wspomina o niej rejestr z 1580 r. W wizytacji z 1603 r. podano inwentarz kościoła z 1580 r. i wspomniano o roli kościelnej i mesznem plebani. Po 1603 r. a przed 1640 r. został filią kościoła w Bledzewie. Wieś ta od 1232 r. stanowiła posiadłość klasztoru cystersów, a od 1560 r. stała się siedzibą opatów bledzewskich.

Kościół był jest jednonawowy z półokrągłą absydą, z dwoma niezbyt wysokimi wieżami i dwoma małymi kapliczkami. To tutaj podobno w 1199 r. zakonnicy z Dobrylugu z Górnych Łużyc osiedlili się i założyli Mały Dobryląg. Zbudowali z drewna mały kościół p.w. św. Henryka i NMP. Po 50-letnim pobycie tutaj, został ten mały Dom Boży przeniesiony z ustronia klasztornego do wioski Stary Dworek i tutaj stał długie lata. Dopiero w 1705 r. kazał go rozebrać Bernard Gurowski ówczesny opat bledzewski i postawił inny z murami pruskimi. Benedykt Gurowski kazał ozdobić go polichromią. Lecz ten Dom Boży budowany sposobem szachulcowym niedługo służył wiernym. Opat Franciszek Rogaliński polecił go rozebrać i w 1768 kazał wznieść nowy, a w 1892 r. został on odrestaurowany.

Obecny kościół wzniesiony w latach 1768 - 1778 w miejscu wcześniejszego, szachulcowego budynku z 1726 r., staraniem opata Franciszka Rogalińskiego. Jest to murowana, jednonawowa, orientowana świątynia utrzymana w stylu późnobarokowym, z rokokowym wystrojem wnętrza. Kościół na planie prostokąta od ściętych narożach od zachodu, posiada węższe, zamknięte półkoliście prezbiterium od wschodu. Po stronie zachodniej znajdują się dwie niskie wieże, zwieńczone baniastymi hełmami z latarniami. Elewacje kościoła, zwłaszcza fasada, posiadają bogaty wystrój architektoniczny. Dach dwuspadowy ze szczytem zachodnim górującym na wysokości szczytów hełmów wież.

Wyposażenie kościoła obejmuje między innymi rokokowy ołtarz główny z drugiej połowy XVIII wieku z obrazem św. Józefa w polu środkowym, siedemnasto – i osiemnastowieczne obrazy (niektóre z nich pochodzą ze zlikwidowanego klasztoru w Bledzewie), późnobarokowy krucyfiks oraz klasycystyczną ambonę z około 1800 r.

Kościół wpisany jest do rejestru zabytków.

Kościół ewangelicki, ob. parafialny rzymskokatolicki pw. Chrystusa Króla w Templewie

Zdjęcia nr 16, 17. Kościół ewangelicki, ob. parafialny rzymskokatolicki pw. Chrystusa Króla w Templewie

Pierwsze wzmianki na temat istnienia kościoła w Templewie pochodzą z przełomu XIV/XV w. Nowy istniejący do dziś kościół został zbudowany w 1798 r., poświęcony przez ks. Piotra Sasiadka. Kościół murowany, jednonawowy, z węższym prezbiterium oraz transeptem od wschodu. Elewacje podzielone zostały pilastrami. Po stronie zachodniej wznosi się kwadratowa wieża, nadbudowana w 2 połowie XIX w., zwieńczona wieżyczkowymi sterczynami i ostrosłupowym, strzelistym hełmem.

Kościół wpisany jest do rejestru zabytków.

Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Zwiastowania NMP w Zemsku

Zdjęcia nr 18, 19. Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Zwiastowania NMP w Zemsku

Zemsko znane było już w XIII w. Otrzymane za wyrządzone szkody przez Stefana z Wierzbna, darowane zostało przez braci Eustachego i Wojcieszka na ręce cystersów z Doberlugu, celem założenia nowego opactwa. Bolesław Książę Wielkopolski w tym samym 1260 r. ten zapis potwierdził. W 1269 r. bp Mikołaj z Poznania darował dziesięcinę z tej wsi. Zemsko stało się siedzibą klasztoru do czasu przeniesienia opactwa do Bledzewa w początkach XV w. a przed 1418 r. Klasztor został wzniesiony z drzewa w 1285 r., a w 1578 r. został przeniesiony do Bledzewa. Zapewne wtedy przemianowano pierwotnie konwentualny kościół Zwiastowania NMP na parafialny tej wsi. Pierwszy raz wspomniano go w 1436 r. Klasztor wraz z kościołem został tu przeniesiony z okolicy Starego Dworku z powodu zamulenia Obry. Później znów z powodu braku wody przenieśli swą siedzibę do Bledzewa. W miejsce starego i zniszczonego starością kościoła, opactwo bledzewskie w 1779 r. zbudowało nowy kościół z drzewa, który w roku następnym został poświęcony. Wieżę w części zachodniej kościoła położoną dobudowano w 1836 r.

Obecny kościół późnoklasycystyczny został wzniesiony w 1899 r. pośrodku wsi, na nawsiu. Wzniesiony w miejscu starszego, drewnianego z 1784 r. Wieża została nadal ta sama. Budowla murowana z cegły ceramicznej, nietynkowana. Świątynia salowa, jednonawowa, orientowana. Korpus nawowy na planie prostokąta. Po wschodniej stronie nawy wyodrębnione prostokątne prezbiterium, we wschodnich narożach korpusu dwie, jednakowe przybudówki. Przy zachodnim szczycie korpusu nawowego masywna wieża na planie prostokąta z hełmem w kształcie ostrosłupa, zwieńczonego sterczyną w postaci kuli i krzyża. Obiekt wielobryłowy, o zróżnicowanych formach i wysokościach.

We wnętrzu zachowała się siedemnastowieczna rzeźba, przedstawiająca Matkę Boską z Dzieciątkiem oraz krucyfiks ludowy z 2 połowy XVIII w.

Kościół wpisany jest do rejestru zabytków.

5.4.3. Cmentarze

Cmentarze – jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych, związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Również cmentarze nieczynne. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości. Niezależnie od stanu zachowania cmentarze powinny być oznakowane tablicami informacyjnymi.

Na terenie gminy Bledzew odnaleźć można kilka typów cmentarzy. Znajduje się 20 zabytkowych cmentarzy, z czego 3 to cmentarze przykościelne, 5 cmentarze komunalne, 8 cmentarzy ewangelickich, 2 cmentarze żydowskie, 1 cmentarz prawosławny - wojenny i 1 cmentarz rodowy. Wszystkie obiekty ujęte są w gminnej ewidencji zabytków.

Najstarszą nekropolią jest przykościelny cmentarz katolicki pochodzący z XIV w. usytuowany wokół kościoła filialnego ewangelickiego, ob. filialnego rzymskokatolickiego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Chycinie. Pozostałe cmentarze pochodzą z końca XVIII w. do początków XX w.

Stan zachowania cmentarzy jest zróżnicowany. Cmentarze przykościelne i komunalne są w dobrym stanie – są uporządkowane, oznakowane, ogrodzone. Natomiast cmentarze ewangelickie, rodowy oraz żydowski w Goruńsku są w bardzo złym stanie – zatraciły pierwotny układ, są zarośnięte, zaniedbane, nieogrodzone. Trudno do nich trafić, gdyż nie są oznakowane.

Warto wspomnieć o **kaplicy grobowej Büttnerów** na cmentarzu rodowym w Goruńsku.

Zdjęcie nr 21. Kaplica grobowa Büttnerów, Goruńsko (autor zdjęcia: Urząd Gminy Bledzew)

Prowadzi do niej pięknie zakomponowana, jednak zarośnięta aleja okazałych dębów. Monumentalny grobowiec popada w ruinę. Na kolumnach zachowały się ślady jakichś mocowań. Prawdopodobnie służyły kiedyś do podtrzymywania elementów zdobniczych. Nad kolumnami wznosi się zmurszały tympanon, pod którym doczytać się można nazwiska „Büttner”. Kilka schodków prowadzi do ażurowego wnętrza mauzoleum. We wnętrzu na tylnej ścianie stoi coś na kształt amfory. W wyłożonej niedużymi kafelkami podłodze znajduje się dziura otwartej i pustej już komory grobowej.

5.4.4. Bledzew i cystersi

Metryka Bledzewa sięga VIII w., w którym w pobliskim zakolu Obry (Grądzkie) znajdował się gród warowny. W latach 1231-1239 książę wielkopolski Władysław Odonic uczynił nadanie 500 łanów ziemi w rejonie rzek Ponikwy i Obry, w Sokolej Dąbrowej i w pobliżu Zemska dla cystersów z klasztoru w Dobrylugu na Łużycach. Według tradycji klasztornej siedmiu mnichów z Łużyc wybrało miejsce na klasztor w 1238 r. w zakolu Obry obok Starego Dworku i przystąpiło do jego wznoszenia. Wylewy Obry, zwłaszcza jeden z 1265 r. zmusiły do przeniesienia konwentu do Zemska. Stary Dworek został na długo rezydencją opatów. W 1321 r. margrabia Waldemar nadał cystersom Bledzew i Popowo, które od 1321 r. znalazły się w granicach Wielkopolski i pozostały aż do II rozbioru Polski w 1793 r. W 1327 r. Władysław Łokietek poszerzył nadania

Cystersi od momentu powstania za podstawę bytowania uznawali rolnictwo, rzemiosło i budowanie. W okolicie Bledzewa przybyli mnichowie niemieccy, ale że w regule klasztoru obowiązywało milczenie i izolacja od otoczenia (z wyjątkiem świąt), ich pobyt tutaj nie wpływał na proces wynaradawiania Polaków. W ciągu dwóch wieków Bledzew był przykładem dobrego współżycia. Mieszkańcy korzystali z umiejętności zakonników i rozwinęli swoją wieś do rozmiarów i formy miasta. Król Kazimierz Jagiellończyk nadał w 1458 r. Bledzewowi prawa miejskie. Wtedy cystersi z całym swym dobytkiem przenieśli się z Zemska do Bledzewa. Odtąd miasto dla potrzeb lokalnych domeny klasztornej stało się centrum gospodarczym oferującym wyroby sukienne, piwowarskie, szewskie i inne. Do początków XVI w. opatami byli zakonnicy niemieckiego pochodzenia. Wobec szerzącej się reformacji, Zygmunt Stary podjął decyzję o obsadzeniu opactw w przygranicznych klasztorach Polakami legitymującymi się pochodzeniem szlacheckim przynajmniej od dwóch pokoleń. Opatów wybierano dożywotnio z prawem dziedziczenia, co zapewniało, że dobra klasztorne nie przechodziły w ręce innowierców. Był to czas sporów religijnych i wzrastających wpływów protestantyzmu. Klasztor w Bledzewie był ostoją katolicyzmu na tym terenie, podczas gdy sąsiednie miasta – Międzyrzecz i Skwierzyna przyjęły protestantyzm. Pozostałościami po katolickich mieszkańcach gminy są liczne kapliczki przydrożne bądź ustawione przy cmentarzach.

Opatami bledzewskich cystersów bywali wybitni Polacy, wśród nich dyplomata, poeta i dworzanin królów polskich – Sebastian Grabowiecki (1592-1607), fundator nowego klasztoru i klasztornej kościoła. Same mury miały 264 m długości. Przylegający do klasztoru kościół mierzył 48,5 m długości. Konstytucja 3 Maja, której współtwórcą był bledzewianin Jan Dekert, uznała wszystkie miasta królewskie za wolne. Bledzew – miasto klasztorne z tego dobrodziejstwa nie skorzystał. Zrównanie praw mieszczan nastąpiło dopiero pod zaborem pruskim, kiedy zakon cystersów uległ kasacji. Stało się to w 1835 r. W 1842 r. rząd pruski wystawił na licytację kościół i klasztor, wyznaczając niewysoką cenę wywoławczą 5 tys. talarów – oraz warunek najważniejszy, że wszystkie budynki z kościołem włącznie mają być rozebrane do fundamentów. Dzisiejszy spadek pocysterski w Bledzewie obejmuje ołtarz w kościele św. Katarzyny, dzwon zegarowy, monstrancję, krzyż pasyjny, ołtarz boczny, stalle, kilka obrazów i rzeźb. Inne pamiątki w postaci wspaniałych, starych obrazów (1641 r.) znajdują się w kościele barokowym w Starym Dworku. Sam stary dworek - letnia rezydencja opatów – stojący na wysokim brzegu Obry został w ostatnich latach kompletnie zdewastowany. Pamiątką klasztoru jest również figura Matki Boskiej na wysokim, okrągłym cokole stojąca na obrzeżu Bledzewa. W tym miejscu bowiem pochowano żołnierzy napoleońskich, którzy ranni w kampanii na Moskwę w bledzewskim klasztorze, pod opieką zakonników dożywiali swoich dni. Opat Onufry Wierzbński przewidując kasację, by uratować klasztor, starał się Bledzew przekształcić w wieś, ale napotkał na ostry sprzeciw mieszczan. To co nie udało się wizjonerskiemu opatowi udało się władzy ludowej. 30 sierpnia 1945 r. po reformie administracji, Bledzew pozbawiony został praw miejskich.

- **Biblioteka Bledzewskich Cystersów**

Szacuje się, że biblioteka klasztoru w Bledzewie liczyła ok. 5 000 ksiąg. O jej zasobność dbali opaci, księgozbiór powiększały zapisy krewnych zakonników lub innych cystersów. Zasłużony dla klasztoru opat Benedykt Gurowski sprowadzał księgi z Norynbergii, Rzymu, Pragi, z Francji. Zachowały się rachunki, na pokaźne sumy za oprawę ksiąg, które także świadczą o licznych księgozbiorze.

Kilkanaście lat przed likwidacją klasztoru rząd pruski polecił dokonanie szczegółowej inwentaryzacji całego mienia, w tym biblioteki. Inwentaryzacja biblioteki nastęrczała największej trudności. Dokonano więc tylko sumarycznego spisu. Materiały te zachowały się Wojewódzkim archiwum w Poznaniu. Z katalogu wynika, że w bibliotece klasztoru bledzewskiego było 3418 ksiąg, ponadto 5 w refektarzu, 34 w chórze zakonnym. Pewna liczba ksiąg znajdowała się w zakrystii oraz bibliotekach parafialnych należących do opactwa: w Bledzewie, Rokicie, Starym Dworku, Chelsku. Łącznie więc biblioteka obejmowała ok. 5 000 dzieł bardzo cennych i rzadkich. Przewidując kasatę zakonu rozpoczęto podział zbiorów. Dnia 25 lipca 1811 r. Jan Janowski, bibliotekarz Towarzystwa Przyjaciół Nauk, wybrał dla biblioteki Towarzystwa w Warszawie 251 najcenniejszych wielotomowych dzieł, także rękopisów, z zakresu astronomii, geografii, historii, prawa, medycyny, encyklopedie i słowniki w języku polskim, łacińskim, francuskim, niemieckim i greckim.

Dni 6 maja 1820 r. Tytus Działoszyński, dziedzic Kórnika zabrał 6 pozycji, m.in. rozmyślenia i modlitwy w języku czeskim. Tytus Działoszyński poprosił ówczesnego przeora Steller o przekazanie niektórych ksiąg do Biblioteki Publicznej w Poznaniu, aby służyły ogółowi. Gdy przeor wyraził zgodę, Józef Łukaszewicz, bibliotekarz z Poznania wybrał odpowiednie księgi w dn. 17 września 1829 r. podpisał akt przejęcia 248 ksiąg medycznych, lingwistycznych, m.in. słownik języka tureckiego. Były wśród nich cenne manuskrypty.

W 1835 r. arcybiskup poznański zwrócił się do Ministerium der Geistlichen Angelegenheiten w Berlinie z propozycjami przejęcia pozostałego księgozbioru. Otrzymał odpowiedź, że ministerstwo samo zadecyduje o księgach. 12 września 1836 r. dr Maurycy Pinder, dyrektor Biblioteki Królewskiej w Berlinie, przejął dla tej placówki 348 dzieł w 568 woluminach, wśród nich wiele poloników i encyklopedii. Także rękopis opata Gurowskiego zawierający historię klasztoru. Resztę książek z biblioteki klasztornej przewieziono w styczniu 1843 r. do Międzyrzecza, zapewne do szkoły realnej. Tak więc bogate zbiory bledzewskie zostały rozproszone już w 1 poł. XIX w. Później dzieliły los bibliotek, do których weszły.

5.4.5. Obiekty rezydencjonalne¹

Pałac w Nowej Wsi (nr 85)

Zdjęcia nr 22, 23. Pałac w Nowej Wsi (nr 85)

¹ „Zamki, dwory i pałace województwa lubuskiego”, Praca zbiorowa – redakcja: Barbara Bielini-Kopeć i Błażej Skaziński Wydawnictwo: WUOZ Zielona Góra 2007

Pałac i zabudowania zespołu folwarcznego, powstałe w 2 poł. XIX w. i na początku XX w., usytuowane są na południowym skraju wsi. Od strony północy i zachodu pałac otacza park, a całość odgradza od budynków gospodarczych i zabudowań wsi kamiennie-ceglany mur z dwoma bramami.

W dokumencie z 1888 r. informuje się o przejęciu przez Maxa Fussa dóbr we wsi Nowa Wieś z rąk poprzedniego właściciela, Roberta Fussa. Budowę pałacu przez przedstawiciela rodziny Fuss potwierdza ozdobna litera „F” umieszczona nad wejściem głównym do pałacu. Od 1949 r. w pałacu mieściły się biura, stołówka PGR oraz pomieszczenia handlowe i klub kultury dla mieszkańców wsi. W 2005 r. obiekt wraz z parkiem został sprzedany prywatnemu właścicielowi.

Pałac powstał w 4 ćw. XIX w. Budynek utrzymany jest w stylu neorenesansu niderlandzkiego. Wzniesiony został na rzucie prostokąta, z dwoma ryzalitami od północy i południa, przy czym ten ostatni posiada na osi środkowej kolejny ryzalit, mieszczący reprezentacyjne wejście. Każda z partii ma inny układ wnętrza: część środkowa jest dwuipółtraktowa, z klatką schodową na skraju traktu północnego od strony wschodniej, a oba ryzality odpowiednio: północny – dwutraktowy i południowy – trzytraktowy z sienią w trakcie środkowym. Obiekt jest trzykondygnacyjny, zamknięty dachem dwuspadowym z lukarnami ujętymi w spływy wolutowe. Na bogate ukształtowanie elewacji składa się cały repertuar form architektonicznych, związany z przyjętym stylem historycznym. Naroża budynku ujmują boniowania, a całość wieńczy gzyms koronujący. Najbardziej ozdobnie potraktowane są szczyty ryzalitów, podzielone pilastrami tokańskimi z belkowaniem i zwieńczone półokrągłymi przyczółkami ze spływami wolutowymi oraz płycinami zdobionymi motywami roślinnymi. Na każdym ze szczytów umieszczono kute, metalowe sterczyny z chorągiewkami. Portal zdobią laskowania oraz ornamenty okuciowe i kaboszone. W półokrągłym polu tympanonu umieszczono tarczę herbową ze stylizowaną literą „F”. Obecnie pałac stanowi własność prywatną. Obiekt przeszedł generalny remont, wpisany jest to rejestru zabytków.

Pałac w Osiecku (nr 65)

Zdjęcia nr 24, 25. Pałac w Osiecku (nr 65)

Pałac wraz z zabudową folwarczną i nieistniejącym dziś parkiem po północno-wschodniej stronie, znajduje się w centralnej części wsi, na wschód od kościoła. Fasadą zwrócony jest w stronę prostokątnego dziedzińca, przez który prowadzi dojazd do pałacu. Rozległy dziedziniec wyznaczają zabudowania gospodarcze, rozlokowane na jego skrajach.

Od średniowiecza, dokładnie od 1360 r., wieś nieprzerwanie była własnością cystersów z Bledzewa, którzy odkupili Osiecko od frankfurckiego mieszczanina Hockmana. O istnieniu folwarku świadczy wzmianka z 1704 r., gdzie zawarto informację o przekazaniu przez opata Józefa Gurowskiego wsi Osiecko prepozyturze w Rokitnie. W 1835 r. po kasacie klasztoru utworzono z majątku domenę państwową, którą od 1845 r. dzierżawił polski ziemianin Alkiewicz.

Pałac, jak i nowa zabudowa folwarku, powstały ok. 1850 r., dlatego właśnie z Alkiewiczem należy wiązać rozbudowę majątku. Kolejni dzierżawcy dworu to w 2 poł. XIX w. L. Vollmar i w okresie międzywojennym Ernest Żychliński, który rozbudował folwark. Po 1945 r. majątek upaństwowiono. Do 1992 r. istniał tu PGR, następnie został przejęty przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Obecnie pałac i zespół folwarczny stanowi własność prywatną.

Pałac to założony jest planie prostokąta, jest dwukondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym o pokryciu ceramicznym z dachówki karpiówki. W elewacji północnej, od strony dawnego parku, znajduje się piętrowy ryzalit, zwieńczony trójkątnym tympanonem. W ryzalicie umieszczono wejście do dworu, w otworze zamkniętym półokrągło. Wyżej znajduje się okrągłe okno klatki schodowej. Przy elewacji zachodniej umieszczono przybudówkę z wejściem do piwnic. Do głównego wejścia prowadzą zewnętrzne schody granitowe z ceglanymi, tynkowanymi balustradami w formie spływów zakończonych ślimacznicami. Pozostałością pierwotnego wyposażenia są schody z balustradą o formach neoklasycystycznych.

Po 1945 r. pałac został adaptowany na biura i mieszkania pracowników PGR. Wówczas dokonano wielu prac, których skutkiem jest częściowa dewaloryzacja zabytkowego budynku. Przede wszystkim, wymieniono stolarkę drzwi i okien, zmieniając kształt zamknięcia otworu głównego wejścia z półokrągłego na prostokątne. Wnętrze podzielono ściankami działowymi, likwidując resztki oryginalnego wystroju. Ingerowano również w otoczenie pałacu. Zlikwidowano niemal całkowicie park, a nieopodal elewacji tylnej posadowiono wyгородzony budynek hydroforni.

Obiekt wpisany jest to rejestru zabytków.

Rezydencja Opatów – dwór w Starym Dworcu (nr 34)

Zdjęcie nr 26. Rezydencja Opatów – dwór w Starym Dworcu (nr 34)

Dwór położony jest w zachodniej części wsi, w sąsiedztwie zakola rzeki Obry, do której sięga park dworski. Dwór wraz z kościołem stojącym na nawsiu, pośrodku miejscowości, tworzy kompozycję osiową, niegdyś połączoną budynkiem wieży bramnej, rozebranej w początkach XX w. Wygląd wieży znany jest z opisu oraz skróconej inwentaryzacji wykonanej w 1903 r. Za dworem rozciągał się tarasowy ogród, przez co siedziba opatów w Starym Dworcu urastała do rangi miniaturowej rezydencji reprezentacyjnej w typie *entre cour et jardin*, wzbogaconej bryłą kościoła.

Wieś od 1312 r. należała do konwentu cystersów w Bledzewie. Możliwe, że we wsi od początku mógł istnieć dwór przy tamtejszym folwarku, bo gdy w 1560 r. zaistniała potrzeba ulokowania na uboczu ustępującego opata, który zrezygnował z funkcji ze względu na podeszły wiek, na siedzibę emeryta przeznaczono dwór w Starym Dworcu. Pierwszym rezydującym tutaj opatem był Piotr Mitrega z Lwówka, który w 1560 r. otrzymał wieś wraz z istniejącym już folwarkiem w dożywocie od swego następcy, opata Piotra Kamińskiego. Pomimo konfiskaty dóbr klasztornych w 1796 r. ostatni z użytkowników – opat Onufry Wierzbiański – przebywał w Starym Dworcu do 1803 r., kiedy zamienił się na majątek w Rokitnie z pruskim dzierżawcą Bornemannem. Od tego czasu posiadłość była dzierżawiona.

Po 1945 r. dwór służył jako budynek administracyjny miejscowego PGR, a od 1980 r. obiekt nie jest użytkowany i niszczeje. W 2002 r. został sprzedany prywatnemu właścicielowi. Obecnie popada w ruinę.

Pierwotna rezydencja była zapewne drewniana. Dopiero opat Michał Józef Loka rozpoczął prace zmierzające do przebudowy całości w konstrukcji murowanej i krótko przed swoją śmiercią nakazał gromadzić materiały budowlane dla nowego kościoła. Obecna siedziba opatów została wzniesiona w 3 ćw. XVIII w. za opata Franciszka Rogalińskiego. Za autora przebudowy można uważać Antoniego Hoehne, twórcę projektu kościoła klasztorowego w Bledzewie.

Dwór jest parterowy, jedynie środkowa część ryzalitów posiada dwie kondygnacje. Budynek założony został na planie wydłużonego prostokąta, urozmaiconego ryzalitami pośrodku dłuższych elewacji i małą przybudówką od północy mieszczącą schody do piwnicy. Elewacja główna jest dwunastoosiowa z cokołem i gzymsem koronującym. Środkowy, trójosiowy ryzalit, rozczłonkowany jest przez dwie kondygnacje pilastrów tokańskich, na parterze ustawionych ukośnie, które kreślą miękko linię wklęsło – wypukłą. Wyżej ryzalit wieńczy trójkątny tympanon z kamiennymi, rokokowymi wazonami na szczycie i na narożach. Reszta elewacji jest niepozorna. Okna podkreślają opaski i wygięte gzymsy nadokienne. Kapryśna forma dynamicznego, falującego belkowania w dolnej części ryzalitu, zestawiona z uspokojoną partią piętra, plasują budynek w nurcie architektury śląskiego baroku o proveniencji czeskiej. Ten skromny, lecz o pełnych harmonii proporcjach dworek, tworzy wraz z kościołem, w zamyśle zleceńodawców, rezydencję prawdziwie wiejską, niepozorną, właściwą dla stylu życia pełnego ascezy i medytacji, jaki powinien cechować opata zakonu cystersów.

Obiekt wpisany jest to rejestru zabytków.

5.4.6. Parki

Gmina Bledzew nie bogata jest w formy zaprojektowanej zieleni, czyli parki. Są to założenia dworskie/palacowe pochodzące z XIX w. Na terenie gminy znajduje się 6 zabytkowych parków, z czego 1 w Nowej Wsi wpisany jest do rejestru zabytków. Są to parki w miejscowościach: Chycina, Goruńsko, Nowa Wieś, Osiecko (ogród dworski), Popowo (ogród dworski), Stary Dworek.

Stan zachowania parków określić można jako średni. W większości parków układy alei są czytelne, w mniejszym lub większym stopniu zachowały pierwotny drzewostan, jednak zagospodarowanie przestrzenne terenu parków jest średnie.

5.4.7. Zabytki techniki

Elektrownia wodna w Bledzewie

Zdjęcie nr 27. Elektrownia wodna w Bledzewie

Projekt budowy elektrowni przepływowej opracowała w 1905 r. berlińska firma Havested und Contag, specjalizująca się w budownictwie wodnym, służącym celom energetycznym. Inwestorem budowy była spółka, samorządowe zakłady okręgowe wielopowiatowe z o.o., występująca pod nazwą „Uberlandzentrale: Birnbaum-Moseritz und Schwerin A.G.” ok. 1909 r. Budowę stopnia wodnego i elektrowni rozpoczęto w 1906 r. Odbioru robót dokonano 15 maja 1911 r. i tę datę można uznać za początek działania elektrowni, chociaż rozruch zakładu i produkcji energii datuje się tutaj już od końca 1910 r.

Elektrownia wodna „Bledzew” stanowi reprezentatywny przykład modelu hydroelektrowni przepływowej z początku XX w. Utrzymano oryginalny model stopnia wodnego i związanych z nim budowli technicznych, wyposażenie maszynowni (pochodzące z 1910 r.). Współcześnie funkcjonuje jako elektrownia szczytowa, produkując energię elektryczną dla sieci ogólnej. Stopień wodny Bledzew, obok walorów historycznych i technicznych, stanowi istotny czynnik kształtujący krajobraz kulturowy. Walory elektrowni doceniają elektrycy. W końcu lat 80-tych XX w. rozpoczęto gromadzić w hali maszynowni (w miejscu zdemontowanego w 1969 r. hydrozespołu Nr 3) różne maszyny elektryczne i aparaturę kontrolno-pomiarową, transformatory, wyłączniki i odłączniki, izolatory, a także ikonografię, pochodzące z elektrowni wodnych ZE Gorzów: Gucisz, Kamienna, Międzyzlesie oraz z samego Bledzewa, pozyskane w trakcie prac modernizacyjnych prowadzonych w elektrowniach wodnych w latach 80-tych XX w. Stworzono w ten sposób możliwość ochrony aktywnej wielu ruchomości, eksponowanych przy tym w hali, w której wciąż pracują hydrozespoły z 1910 r. Maszynownię i wzbogacającą ją ekspozycję udostępnia się sporadycznie zorganizowanym grupom.²

Most przechylno-przesuwny K804 na rzece Obrze w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego w Bledzewie

Zdjęcie nr 28. Most przechylno-przesuwny K804 na rzece Obrze w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego w Bledzewie

Most przechylno-przesuwny K804 na rzece Obrze został zbudowany w latach 1935-1937. Stanowi on element fortyfikacyjny Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego. Jest to rolkowy most uchylno-przesuwny o symbolu K804, ulokowany na nieukończonym kanale fortecznym Obry. Różni się od mostu właściwego ułożoną z grubych dębowych desek (dyli) nawierzchnią. Po zwolnieniu rygli przęsło mostu pod własnym ciężarem przechylało się, a następnie przetaczało w tył, chowając do komory pod jezdnią. Maszynownię ukryto w specjalnym schronie ze stanowiskiem obserwacyjnym, do jego obsługi wystarczał jeden człowiek. Na drodze przed mostem umieszczono szlaban przeciwpancerny oraz bariery z szyn kolejowych. Most zachowany jest do dziś w dobrym stanie, ale pozbawiono go możliwości ruchu murując pod przęsłem filary podtrzymujące. Wokół mostu fortecznego znajdują się drewniane bale wbite w ziemię stanowiące dodatkową zapórę przeciwpancerną (tzw. zęby hipopotama).

² <http://www.lwkz.pl/web/monument/show/id/349/letter/B/location/1> (data dostępu 01.07.2019 r.)

Most zwodzony – obrotowy D812 na Kanale Taktycznym 813 w Zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego w Starym Dworku

Zdjęcie nr 29. Most zwodzony – obrotowy D812 na Kanale Taktycznym 813 w Zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego w Starym Dworku

Most w Starym Dworku o nazwie D 812, to jeden z dwóch mostów obrotowych w obrębie Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego. Ten rozbudowany system niemieckich fortyfikacji został stworzony w latach 1934-1944. Most jako jedyny w zespole MRU nie posiada przeszkód przeciwpancernych i schronów bojowych.

Most znajduje się nad rzeką Obrą, na drodze pomiędzy Starym Dworkiem a osadą Górka. Jest to most jednoprzęsłowy, wykonany w konstrukcji mieszanej, zwodzony, z przęsłem obrotowym. Został posadowiony na dwóch przyczółkach brzegowych z rozbudowanymi ławami podłożyskowymi. W przyczółku po zachodnim brzegu znajduje się komora mechanizmu zwodzenia. Przęsło zostało wykonane w konstrukcji stalowej, o drewnianej jezdni, ułożonej na stalowych belkach. Przyczółki żelbetowe, o surowych, betonowych elewacjach, wzmocnione ścianką Larsena. Przęsło wyposażono w stalowe bariery o prostej formie. Zwodzenie mostu odbywało się za pomocą mechanizmu poruszanego ręcznie. Przęsło przesuwano o 90 stopni, a w położeniu otwartym układano wzdłuż zachodniego brzegu rzeki. Długość mostu to ok. 52 m, długość przęsła to ok. 23 m. Obecnie mechanizm zwodzenia jest trwale unieruchomiony.

Międzyrzecki Rejon Umocniony (MRU)

Międzyrzecki Rejon Umocniony (MRU) system umocnień stworzony przez Niemców w latach 1934-1944 dla ochrony wschodniej granicy Rzeszy (Bramy Lubuskiej i przedmościa odrzańskiego). Zlokalizowany w województwie lubuskim, nieopodal Międzyrzecza.

MRU składa się z trzech odcinków różniących się pod względem charakterystyki geograficznej otoczenia i nasyceniem obiektami fortyfikacyjnymi. Odcinek północny opiera się o rzekę Wartę pod Gorzowem Wielkopolskim, gdzie styka się z południową flanką Wału Pomorskiego i kończy w okolicach miejscowości Kursko i Pieski. W latach 30. minionego wieku Niemcy wybudowali tutaj kilka potężnych bunkrów. Tzw. panzerwerki tworzyły grupę warowną Ludendorff, która była ważnym ogniwem Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego. Broniała drogi na Kostrzyn i przesłaniała od północy centralny odcinek MRU. Jej patronem był jeden z najlepszych niemieckich dowódców z okresu pierwszej wojny światowej Erich Ludendorff. Żelbetowe bunkry miały po kilka poziomów. W ich podziemiach znajdowały się magazyny, koszary i maszynownie. Zostały wysadzone po drugiej wojnie, obecnie to malownicze ruiny.

Najciekawszą fortyfikacją położoną na terenie gminy Bledzew są z pewnością pancerwerki grupy warownej Ludendorff w rejonie Starego Dworku w postaci sześciu bunkrów usytuowanych na szczycie stromej skarpy nad Obrą połączonych w jedną całość.

Spis obiektów z MRU z terenu gminy Bledzew przedstawiony został poniżej w Tabeli nr 1.

Tabela nr 1. Elementy Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego na terenie gminy Bledzew

MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	NR DZ.	OBIEKT	DATOWANIE
Bledzew	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny		stanowisko bojowe 824 a (520) jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1935 r.
Bledzew	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	1054/2	stanowisko bojowe Pz. W. 817 dwukondygnacyjne z grupy warownej Roon w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	lata 1936-1937
Bledzew	ul. Sportowa	1082/3	most przechylny-przesuwany K804 na rzece Obrze w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	lata 1935-1937
Chycina	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2032/2	stanowisko bojowe Pz. W. 811 (519) dwukondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	lata 1935-1936
Chycina	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2023/2	stanowisko bojowe Pz. W. 814 dwukondygnacyjne z grupy warownej Moltke w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	lata 1936-1937
Oberski Młyn	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2159/6, 2183/3	stanowisko bojowe Pz. W. 876 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.
Oberski Młyn	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2160/1, 2160/3	stanowisko bojowe Pz. W. 877 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.
Stary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	141	kanal taktyczny 813 w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.
Stary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	31, 156/5	kanal taktyczny 815 a w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.
Stary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	141	most obrotowy D 812 na kanale taktycznym 813 w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	
Stary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	145/28	stanowisko bojowe 845 (521) dwukondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1935 r.
Stary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2261	stanowisko bojowe Pz. W. 850 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.
Stary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2239	stanowisko bojowe Pz. W. 859 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.
Stary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2238/1	stanowisko bojowe Pz. W. 861 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.
Stary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2219	stanowisko bojowe Pz. W. 873 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.
Stary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2200/4	stanowisko bojowe Pz. W. 874 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.

Do zabytków techniki z terenu gminy Bledzew należą także:

- **Zespół kolejowy w Popowie (nr 1)** – zespół powstał w latach 1900-1910. Składa się z budynku przystanku kolejowego, budynku gospodarczego oraz szaletu miejskiego.
- **Dworzec kolejowy w Templewie** – pochodzi z lat 1900-1910. W zespole dworca znajduje się **wieża ciśnień** z 1913 r. Budynki wykonane z surowej cegły ceramicznej w jasnożółtym kolorze. Wieża o konstrukcji ceglanej, wybudowana na planie ośmiokąta, posiada jeden stalowy zbiornik na wodę. Głowica wieży konstrukcji szachulcowej, dach najprawdopodobniej kryty jest łupkiem.
- **Młyn pocysterski, ob. dom, pl. Klasztorny 3 w Bledzewie** – pochodzi z 1 poł. XIX w., wpisany jest do rejestru zabytków. Jest to budynek tzw. młyna słodowego
- **Młyn, ul. Młyńska 3** – pochodzi z ok. 1910 r. jest to młyn wodny konstrukcji szkieletowej. Jest to obiekt piętrowy, zbudowany na rzucie prostokąta.
- **Młyn w Zemsku** – to murowany obiekt w zespole folwarcznym, pochodzi z ok. 1900 r.
- **Gorzelnia w Starym Dworku (nr 34)** – powstała w ok. 1900 r. Budynek składa się z szeregu prostopadłościennych, zwartych ze sobą budynków, przykrytych dachami wielospadowymi. Budynek wzniesiony został w tradycyjnej, murowanej konstrukcji, z cegły pełnej na zaprawie cementowo-wapiennej. Dachy wykonane w konstrukcji drewnianej, pokrycie stanowi papa na odeskowaniu. W większości zmienione otwory okienne z współczesną stolarką okienną. W skład zespołu gorzelni wchodzi przylegająca od zachodu część mieszkalna. Całość obiektu znacznie zmieniona. Produkcja spirytusu zakończyła się w 1997 r., obiekt jest nieużytkowany.
- **Gorzelnia w Osiecku (nr 75)** – powstała w ok. 1910 r. jako budynek produkcyjny. Z czasem został powiększony o dobudówki, utrzymane w podobnej stylistyce. Budynek założony na planie wydłużonego prostokąta, składa się z dwóch zwartych elementów, powiększone o niewielkie przybudówki. Bryła rozczłonkowana. Obiekt zróżnicowany – jedno i dwukondygnacyjny. Wyższa bryła przykryta dachem czterospadowym o niewielkim nachyleniu, niższa – dachem pulpitowym. Obiekt z surowej cegły ceramicznej w jasnożółtym kolorze. Elewacje skromne pozbawione detalu architektonicznego. Zachowana stolarka okienna. Nie zachowało się wyposażenie techniczne.
- **Remizy strażackie** – powstałe w latach 1900-1921 znajdują się w miejscowościach Chycina, Popowo i Sokola Dąbrowa.

5.4.8. Kapliczki, figury przydrożne

Kapliczki stanowią trwały element polskiego krajobrazu. Są znakiem wiary przodków, elementem ich kultury i wierności tradycji. Często są świadkami historii ziem, świadectwem szczególnych wydarzeń. Powstawały spontanicznie, jako przejaw zbiorowej lub prywatnej inicjatywy. Najstarsze były budowane z inicjatywy elit społecznych, dopiero później stały się domeną kultury chłopskiej. Są dziełami różnej jakości, poczynając od rutynowych warsztatów doby baroku, poprzez spontaniczne dzieła twórców ludowych, aż po wyroby współczesne. Należą do obiektów ruchomych, ale są połączone na stałe z gruntem, funkcjonując w otwartej przestrzeni.

Do gminnej ewidencji zabytków zostało wpisanych 18 kapliczek, w tym 2 wpisane są do rejestru zabytków ruchomych. Można wyróżnić kapliczki latarniowe, słupowe/kolumnowe i figury wolnostojące. Na terenie gminy najwięcej jest różnego rodzaju kapliczek latarniowych, które pochodzą głównie z 4 ćw. XIX w.

Kapliczki latarniowe – mają formę czworoboku z prześwitami lub wnękami ustawionego na czworobocznym słupie lub okrągłej kolumnie, z płytkami, płaskorzeźbionymi wnękami, z wyodrębnioną ażurową latanią, nakryta daszkiem, często zakończona żeliwnym krzyżem, w środku znajduje się krzyż lub figurka. Ten typ kapliczek przypomina formę latarni umarłych. Miejsce kaganków zapalanych nocą, z czasem zajęły figury świętych.

Zdjęcia nr 30, 31, 32, 33. Kapliczki latarniowe z terenu gminy Bledzew

Figury wolnostojące, czyli figury Chrystusa, Matki Bożej albo świętych ustawione na cokole. Niekiedy przybierają formę kolumn.

Zdjęcia nr 34, 35, 36, 37. Figury wolnostojące z terenu gminy Bledzew

Zdjęcia nr 38, 39. Figury wolnostojące z terenu gminy Bledzew

Figura na cmentarzu wojennym, ul. Starodworska w Bledzewie (zdjęcie nr 34) – kamienna figura z 1811 r., wieńcząca wysoką kanelowaną kolumnę, ustawiona w na miejscu dawnego cmentarza wojennego. Stojąca Matka Boska (orantka), ukazana w długiej sukni, z długim płaszczem nałożonym na ramiona i z dłońmi uniesionymi do góry. Dookoła głowy aureola z ośmiu gwiazdek. Kolumna Maryjna pochodzi z czasów kampanii napoleońskiej, a wzniesiono ją na mogile rosyjskich żołnierzy. W tym czasie funkcjonował w Bledzewie szpital urządzony przez miejscowych cystersów. Leczone w nim uczestników walk z wojskami napoleońskimi. Pod figurą spoczywa 87 rosyjskich żołnierzy - ofiar kampanii napoleońskiej.

Pomnik św. Jana Nepomucena, Rynek w Bledzewie (zdjęcie nr 35) – kamienna figura barokowa św. Jana z 2 ćw. XVIII w. Ustawiona na rynku, w pobliżu kościoła pw. św. Katarzyny. Umieszczona na wysokim czworobocznym, pobielonym postumencie. Święty ubrany w sutannę i komżę ozdobioną koronką, z nałożoną na ramiona peleryną, trzymający w rękach oparty o lewe ramię krucyfiks z wystającą spod spodu palmą. Na głowie biret, dookoła aureola z zachowanych czterech gwiazdek (zamiast pięciu). Figura wpisana jest do rejestru zabytków ruchomych.

Figura Matki Boskiej w Nowej Wsi (zdjęcie nr 36) – kamienna figura z 2 poł. XIX w., wieńcząca kolumnę z głowicą zdobioną motywami roślinnymi, ustawioną na czworościennym postumencie z płycinami, zakończonym gzymsem. Matka Boska przedstawiona w pozycji stojącej i w lewej ręce trzymająca lilie, zaś prawą dotykającą otwartego serca. Pomnik maryjny ogrodzony ozdobnym, żelaznym płotkiem z bramką. Figura wpisana jest do rejestru zabytków ruchomych.

Figura św. Wawrzyńca w Popowie (zdjęcie nr 37) – kamienna figura z 2 poł. XIX w., ustawiona przy neogotyckim kościele filialnym pw. św. Jana Chrzciciela, na wysokim, czworościennym postumencie. Postument murowany z cegły, otynkowany i pomalowany na biało. Święty ubrany w strój diakona, w prawej ręce trzymający palmę, a w lewej uchwyt żelaznej kraty, opartej o schodkowe zwieńczenie postumentu. Nad głową promienista aureola.

Kolumna maryjna w Starym Dworku (zdjęcie nr 38) – kamienna barokowa figura z końca XVIII w. przedstawiająca Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny, ustawiona przy drodze do Zemsku, na szczycie dwuczłonowego murowanego postumentu, a ukazana jako postać w silnie pofałdowanej sukni, w towarzystwie dwóch aniołków, z podniesionymi do góry, szeroko rozłożonymi rękoma. Na niższym członie postumentu dwie figury, jedna przedstawiająca św. Jana Nepomucena, trzymającego krucyfiks przyciśnięty do prawego ramienia. Pomnik z figurą Maryi został postawiony w XVIII w. dzięki fundacji cystersów z klasztoru w pobliskim Bledzewie. Do niedawna znajdowała się w złym stanie technicznym (odpadający tynk z ceglanego postumentu, utracone głowy postaci męskich, korozja rzeźb). Przed kilku laty cały pomnik został poddany zabiegom konserwatorskim. Figura wpisana jest do rejestru zabytków ruchomych.

Figura Matki Boskiej w Zemsku (zdjęcie nr 39) – kamienna figura z XIX w. ustawiona na niskiej kolumnie, wieńczącej wysoki czworościenny postument z płycinami, zakończony gzymsem. Rzeźba przedstawia Matkę Boską w koronie, w lewej ręce trzymającą małego Jezusa, a w prawej berło. Postument i kolumna pokryte białą farbą, szaty Maryi białą i niebieską, berło i korona złotą. Farba złuszczone, niektóre elementy pomnika spękane (2012 r.). Figura otoczona ozdobnym, żelaznym płotkiem, ustawionym na ceglanej podmurówce.

Kapliczki kolumnowe – wysokie, kamienne kolumny lub wielokondygnacyjne struktury zwieńczone krzyżem lub figurą świętej osoby.

Zdjęcie nr 40. Kapliczka kolumnowa, Sokółka Dąbrowa

5.5. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

Oprócz obfitującej w wydarzenia historii gminy wpisującej się w historię regionu świadectw kultury materialnej (rozwój urbanistyczny, ruralistyczny, architektura, budownictwo, przemysł), na krajobraz kulturowy składają się również wartości niematerialne, stanowiące trwałe dziedzictwo kulturowe regionu, które powinno być kultywowane i zachowane dla następnych pokoleń.

Charakterystyczna jest religijność tutejszego społeczeństwa ujawniająca się w dbałości o wszelkie obiekty sakralne, również kapliczki przydrożne i krzyże, przy których odbywają się np. niektóre wiejskie nabożeństwa, opierają się lokalne wierzenia, które stanowią miejsca kultu.

Tradycje ludowe prezentowane są głównie na imprezach lokalnych, takich jak dożynki, czyli święto plonów, czy na imprezach o zasięgu regionalnym jak festyny. W gminie dożynki obchodzone są hucznie. Obchodom tym towarzyszą śpiew zespołów ludowych, tańce, liczne wystawy, kiermasze i konkursy. W trakcie dożynek organizowany jest wymarsz korowodu dożynkowego, ceremoniał dożynkowy oraz wybierany jest najładniejszy wieniec dożynkowy.

Działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania współczesnego środowiska kulturowego na terenie gminy Bledzew prowadzą:

- **Biblioteka Publiczna, Bledzew ul. Rynek 9, Bledzew** – w jej siedzibie można uzyskać informacje z zakresu turystyki. Biblioteka służy rozwijaniu i zaspakajaniu potrzeb czytelnich i informacyjnych mieszkańców, upowszechnianiu wiedzy i nauki, rozwojowi kultury, dba o sprawne funkcjonowanie sieci bibliotecznej i systemu informacyjnego na terenie gminy. Biblioteka ma filie w Goruńsku, Sokolej Dąbrowie i Templewie. Przy bibliotece działają zespoły śpiewacze „Starodworzanki” i „Pod kasztanem”,
- **Koło Gospodyń Wiejskich (KGW) w Bledzewie, w Starym Dworku, w Templewie** – przy KGW w Templewie działa zespół śpiewaczy „Pod Kasztanem”.

Na terenie gminy organizowane były wydarzenia o charakterze kulturalnym i rozrywkowym, tj.: **Dożynki Gminne, Jarmark Cysterski.**

• TURYSTYKA

Turystyka i rekreacja stanowią dynamicznie rozwijające się funkcje w gminie. Rozwojowi funkcji na terenie gminy Bledzew, oprócz istotnych walorów przyrodniczo-krajoznawczych, sprzyja dostępność komunikacyjna oraz gęsta sieć szlaków turystycznych rowerowych i pieszych. Na terenie gminy znajduje się kilka obiektów prowadzących działalność wypoczynkowo-noclegową, w tym gospodarstwa agroturystyczne.

Na terenie gminy Bledzew jedną z atrakcji są atrakcyjne do wypoczynku jeziora. Jeziorami tymi są: Jezioro Chycińskie z leśnym polem biwakowym oraz ośrodkiem szkoleniowym Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu z całym zapleczem do uprawiania sportów wodnych, jezioro Cisie (Czyste) z pierwszą klasą czystości wody, Zalew Bledzewski położony malowniczo wśród wysokich skarp, które są zalesione i atrakcją turystyczną w postaci ciągle działającej elektrowni wodnej z 1911 r. oraz ośrodkiem wypoczynkowym i terenem przeznaczonym pod budownictwo lotniskowe. Znajduje się tutaj także jezioro Długie, nad brzegami którego posadowione są liczne domki letniskowe oraz jezioro Lipawki. Wszystkie te akweny wodne są bogate w ryby, a tereny położone wokół nich doskonale nadają się do uprawiania turystyki.

Inną ważną atrakcją turystyczną położoną na terenie gminy jest północny odcinek Międzyrzeckiego Rejonu Umocnień, który w czasie trwania II Wojny Światowej miał stanowić podstawową część umocnień wschodniej Rzeszy, a prace przy jego budowie odbywały się w połowie lat trzydziestych. Wielkość MRU porównywalna jest do legendarnej linii Maginota we Francji. Wielką atrakcją Bledzewa są wykopaliska prowadzone na terenie byłego klasztoru cystersów.

Innymi ciekawymi obiektami obronnymi wchodzącymi w skład MRU, a położonymi na terenie gminy jest most obrotowy w Starym Dworku oraz most uchylno-przesówny (rolkowy) na kanale Obry w Bledzewie. Przez teren gminy przebiega wiele szlaków turystycznych – piesze, rowerowe, kajakowe, które swym uczestnikom dostarczają wielu wrażeń. Szlakami tymi są:

- **Szlak turystyczny I Skwierzyna-Lubniewice** – niebieski szlak, pieszy ze Skwierzyny przez Bledzew do Lubniewic lub odwrotnie, dzielą ten spacer dwa odcinki:
 - 1) I odcinek Skwierzyna - Bledzew 15,9 km – szlak przechodzi przez Stary Dworek - Leśniczówkę, wzdłuż malowniczych meandrów rzeki Obry, obok ruin bunkrów z czasów II wojny światowej i ciągu stawów hodowlanych docierając do Bledzewa od strony północnej;
 - 2) II odcinek Bledzew-Lubniewice 14,6 km – szlak ciągnie się z Bledzewa drogą polną, aż do wsi Osiecko-Pniewo przebiegając obok dawnego folwarku dworskiego i zabudowań starego młyna. Następnie drogami leśnymi dociera do zabudowań Lubniewic.
- **Szlak turystyczny II Skwierzyna-Międzyrzecz** – początek szlaku pokrywa się ze szlakiem pierwszym, a w Bledzewie skręca się do Chyciny i wzdłuż jeziora Długiego ciągnie się przez Zamostowo do Międzyrzecza.

- **Szlak turystyczny III Międzyrzecz-Bledzew-Międzyrzecz** – jest to najdłuższy szlak pieszy na terenie gminy. Długość jego trasy wynosi 58 km. Zaczyna się w Międzyrzeczu następnie dochodzi do Ośrodka Wypoczynkowego w Głębokim, stąd drogami śródleśnymi dochodzi do wsi Gorzyca, następnie wzdłuż Zalewu Bledzewskiego prowadzi do Bledzewa. Z Bledzewa drogami wśród pól i lasów dochodzi do wsi Goruńsko a następnie do wsi Chycina położonej nad malowniczym jeziorem o takiej samej nazwie. Z Chyciny poprzez Kursko Stare i wieś Pieski dochodzi do wsi Kęszycy i wsi Nietoperek. Następnie przez Bobowicko wraca do Międzyrzecza.
- **Europejski Szlak Rowerowy R-1** – Szlak cysterski. Pętla wielkopolsko-lubuska – trasa turystyczna łącząca obiekty Zakonu Cystersów. Szlak, który jest ściśle związany z obecnością cystersów na tych ziemiach od XIII w. Dzisiaj zabytkowe budowle kościołów i klasztorów są niezwykle atrakcją turystyczną.
- **Europejski Szlak Pieszy E-11** – europejski długodystansowy szlak pieszy.
- **Szlak kajakowy** – jeden z najpiękniejszych szlaków kajakowych w kraju, którego kierunek i bieg wyznacza rzeka Obra.

5.6. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Bledzew nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.6.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Bledzew znajduje się 27 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 2), w tym 1 stanowisko archeologiczne. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Bledzew

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	NR DZIAŁKI	OBIEKT	NR I DATA REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Bledzew	pl. Klasztorny 3	498	młyn pocysterski, ob. dom	nr 597 z dnia 20.06.1963 r. oraz L-415/A z dnia 16.11.2010 r.
2	Bledzew	pl. Wiosny Ludów 4	431	dom	nr 851 z dnia 15.02.1964 r.
3	Bledzew	ul. Kościelna 5	355/1	dom	nr 852 z dnia 15.02.1964 r.
4	Bledzew	ul. Kościelna 6	399/1, 399/2	dom	nr 853 z dnia 15.02.1964 r.
5	Bledzew	ul. Kościuszki 2	381	dom	nr 854 z dnia 15.02.1964 r.
6	Bledzew	ul. Kościuszki 7	334	dom	nr 855 z dnia 15.02.1964 r.
7	Bledzew	ul. Kościuszki 10	330	dom	nr 856 z dnia 15.02.1964 r.
8	Bledzew	ul. Kościuszki 25	343	dom	nr 857 z dnia 15.02.1964 r.
9	Bledzew	ul. Kościuszki	391	kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Katarzyny	nr 184 z dnia 16.03.1961 r. oraz nr KOK-I-15/76 z dnia 22.10.1976 r.
10	Bledzew	ul. Rycerska 6	415/1, 415/2	dom	nr 858 z dnia 15.02.1964 r.
11	Bledzew	ul. Rynek 1	422/2	dom	nr 784 z dnia 15.02.1964 r.
12	Bledzew	ul. Rynek 2	422/1	dom	nr 847 z dnia 15.02.1964 r. oraz nr KOK-I-135/76 z dnia 19.11.1976 r.
13	Bledzew	ul. Rynek 4	369/2	dom	nr 848 z dnia 15.02.1964 r.
14	Bledzew	ul. Rynek 7	383	dom (ruina)	nr 849 z dnia 15.02.1964 r.
15	Bledzew	ul. Rynek 8	384	dom	nr 850 z dnia 15.02.1964 r.
16	Nowa Wieś	85	501/18	pałac	nr L-187/A z dnia 29.11.2005 r.
17	Nowa Wieś	85	501/18	park pałacowy	nr L-187/A z dnia 29.11.2005 r.
18	Nowa Wieś		137	kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Anny	nr 779 z dnia 15.02.1964 r.
19	Osiecko	4	63/6	zajazd, ob. dom	nr 2138 z dnia 08.05.1971 r.
20	Osiecko	65	247/10	pałac	nr 2137 z dnia 08.05.1971 r.
21	Osiecko	80	58	kościół filialny pw. św. Mikołaja	nr 780 z dnia 15.02.1964 r.
22	Sokoła Dąbrowa	27	154	kościół ewangelicki, ob. parafialny rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia NMP	nr 2144 z dnia 08.05.1971 r.
23	Stary Dworek	34	144/22	dwór	nr 195 z dnia 16.03.1961 r.
24	Stary Dworek		79	kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Józefa	nr 194 z dnia 16.03.1961 r.
25	Templewo		129	kościół ewangelicki, ob. parafialny rzymskokatolicki pw. Chrystusa Króla z terenem dawnego cmentarza	nr L-129/A z dnia 02.02.2004 r.
26	Zemsko		78	kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Zwiastowania NMP	nr 815 z dnia 15.02.1964 r. oraz nr KOK-I-116/76 z dnia 08.11.1976 r.
27	Chycina (Grądzkie)	stanowisko archeologiczne 1/6, grodzisko wczesnośredniowieczne			nr 43/67, L-38/C z dnia 14.04.2004 r.

5.6.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zabytki ruchome to przede wszystkim obiekty wchodzące w skład wyposażenia kościołów i kaplic. Zasoby sztuki sakralnej obejmują wszystkie kategorie zabytków: malarstwo, rzeźbę oraz rzemiosło artystyczne z całym jego zróżnicowaniem (złotnictwo, sprzęty stolarskie, tkaniny, szkło, witrażownictwo, ludwisarstwo). Zabytki ruchome to również elementy wystroju budowli, posiadające cechy indywidualnych wytworów artystycznych lub rzemieślniczych. Należą do nich m.in.: rzeźby, płaskorzeźby, polichromie naścienne lub stropowe, mozaiki, sztukaterie i różnego rodzaju detal architektoniczny. Za zabytki ruchome uznaje się także obiekty małej architektury, wykazujące wysoki poziom warsztatu artystycznego lub rzemieślniczego, dokumentujący historyczne trendy, np.: rzeźby ogrodowe, pomniki, obeliski, słupy, krzyże i kapliczki przydrożne, nagrobki.

Na terenie gminy Bledzew znajdują się zabytki ruchome. Część z nich została objęta ochroną prawną przez wpisanie do rejestru zabytków województwa lubuskiego (Tabela nr 3). Głównie stanowią one wyposażenie kościołów. Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych danych dotyczących tych obiektów. Informacje można uzyskać w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, Delegatura w Gorzowie Wielkopolskim.

Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Bledzew

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NR REJESTRU ZABYTKÓW	DATA WPISU
1	Bledzew	Wystrój i wyposażenie wnętrza kościoła parafialnego w Bledzewie (33 obiekty)	94	18.07.1973
2	Bledzew	Pomnik św. Jana Nepomucena położony na Rynku w Bledzewie	L-B-111	07.07.2011
3	Nowy Dworek	Wyposażenie i wystrój kościoła filialnego pw. św. Anny	L-B-45 (1-3)	23.03.2007
4	Sokoła Dąbrowa	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Sokolej Dąbrowie (14 obiektów)	L-B-86/poz.1-14/	12.01.2010
5	Stary Dworek	Wystrój kościoła filialnego pw. św. Józefa (9 obiektów)	L-B-4/1-9/	04.06.2001
6	Stary Dworek	Kolumna Maryjna	L-B-37	13.06.2006

5.6.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę;

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z powyższym MPZP gminy Bledzew jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy. Ustalenia te powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Na terenie gminy Bledzew obowiązuje 15 miejscowych planów zagospodarowania:

1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w obszarze gminy Bledzew. Uchwała Nr XXX/222/97 Rady Gminy Bledzew z dnia 26 września 1997 r.,
2. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bledzew. Uchwała Nr XXIX/220/01 Rady Gminy Bledzew z dnia 20 grudnia 2001 r.
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bledzew w obrębie Templewo, Goruńsko, Bledzew, Sokola Dąbrowa, Stary Dworek i Osiecko w gminie Bledzew. Uchwała Nr LIII/393/06 Rady Gminy Bledzew z dnia 25 października 2006 r.
4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bledzew w obrębie Bledzew, Chycina, Goruńsko, Osiecko, Popowo, Sokola Dąbrowa, Stary Dworek i Templewo w gminie Bledzew. Uchwała Nr LIII/394/06 Rady Gminy Bledzew z dnia 25 października 2006 r.
5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wyznaczenia korytarza dla przebiegu dwutorowej, napowietrznej linii elektroenergetycznej 110kV w gminie Bledzew. Uchwała Nr XIX/105/12 Rady Gminy Bledzew z dnia 29 lutego 2012 r.
6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w obrębie Bledzew. Uchwała Nr XLV/263/14 Rady Gminy Bledzew z dnia 19 lutego 2014 r.
7. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w obrębie Templewo. Uchwała XLV/261/14 Rady Gminy Bledzew z dnia 19 lutego 2014 r.
8. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w obrębie Popowo. Uchwała Nr XLV/262/14 Rady Gminy Bledzew z dnia 19 lutego 2014 r.
9. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bledzew w obrębie Stary Dworek. Uchwała Nr VII/21/15 Rady Gminy Bledzew z dnia 27 lutego 2015 r.
10. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bledzew dla fragmentu obrębu Bledzew. Uchwała Nr XXV/142/16 Rady Gminy Bledzew z dnia 27 lipca 2016 r.
11. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w obrębie Chycina. Uchwała Nr XXVII/153/16 Rady Gminy Bledzew z dnia 28 września 2016 r.
12. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w rejonie ul. Wodnej w Bledzewie. Uchwała Nr XXIX/240/21 Rady Gminy Bledzew z dnia 19 października 2021 r.
13. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w rejonie Jeziora Długie. Uchwała Nr XXXIV/288/22 Rady Gminy Bledzew z dnia 29 marca 2022 r.
14. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru pomiędzy miejscowością Popowo, a drogą ekspresową S3. Uchwała Nr XXXIV/289/22 Rady Gminy Bledzew z dnia 29 marca 2022 r.

15. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w południowo-zachodniej części miejscowości Chycina. Uchwała Nr XLIX/603/23 Rady Gminy Bledzew z dnia 27 lipca 2023 r.

5.7. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2021 r., poz. 56).

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno-budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków. Ponadto Wójt (burmistrz, prezydent miasta) o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków zawiadamia właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zmieniona w 2010 r. istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków, poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o ustaleniu o warunków zabudowy i zagospodarowania terenu (WZIZT) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzania programów opieki jest gminna ewidencja zabytków.

Gminna ewidencja zabytków nieruchomości gminy Bledzew została opracowana w 2015 r., przyjęta Zrządzeniem nr 67/2015 Wójta Gminy Bledzew z dnia 11 września 2015 r. Następnie została zaktualizowana i przyjęta Zarządzenie Nr 108/2019 z dnia 25 października 2019 r. Wykaz obiektów dołączono do GPOnZ – Załącznik nr 1 i Załącznik nr 2 (stanowiska archeologiczne). Po pozytywnej ocenie Konserwatora Zabytków dokonano zmian w zakresie wykreślenia obiektów z ewidencji Wójt Gminy Bledzew wydał zarządzenia: nr 65/2020 z 20.08.2020 r., nr 16/2021 z 04.02.2021 r. oraz nr 105/2021 z 14.12.2021 r.

Ewidencja jest dokumentem otwartym – powinna być stale weryfikowana i aktualizowana. Dotyczy to także włączania nowych obiektów do GEZ.

Gmina Bledzew jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 33 obiektów zabytkowych, ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w tym 2 obiekty wpisane są do rejestru zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 4).

Tabela nr 4. Wykaz obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy Bledzew

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	NAZWA
1	Bledzew	ul. Podgórna	cmentarz komunalny
2	Bledzew	ul. Rynek	pomnik św. Jana Nepomucena (obiekt wpisany jest do rejestru zabytków)
3	Bledzew	ul. Rynek 3	dom - współwłasność
4	Bledzew	ul. Rynek 5	dom - współwłasność
5	Bledzew	ul. Rynek 9	dom
6	Bledzew	ul. Sportowa 15	budynek gospodarczy – współwłasność
7	Bledzew	ul. Sportowa 17	dom – współwłasność
8	Bledzew	ul. Sportowa 17	budynek gospodarczy – współwłasność
9	Bledzew	ul. Szkolna 9	szkoła podstawowa
10	Bledzew	ul. Szkolna 16	dom – współwłasność
11	Bledzew	ul. Szkolna 16	budynek gospodarczy – współwłasność
12	Chycina	42	remiza strażacka
13	Goruńsko	dz. nr 30	kapliczka
14	Goruńsko	dz. nr 245	grobowiec rodziny Buttner
15	Osiecko	dz. nr 89	kapliczka
16	Osiecko	dz. nr 212, k. nr 27	kapliczka
17	Osiecko	dz. nr 218	kapliczka
18	Popowo	dz. nr 162	kapliczka na cmentarzu
19	Popowo	dz. nr 104	kapliczka na cmentarzu ewangelickim
20	Popowo	dz. nr 162	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny
21	Sokoła Dąbrowa	dz. nr 130	kapliczka
22	Sokoła Dąbrowa	dz. nr 338/1	kapliczka
23	Sokoła Dąbrowa	dz. nr 137/3	remiza strażacka
24	Sokoła Dąbrowa	nr 28	dom, ob. Gminna Biblioteka Publiczna, sklep
25	Stary Dworek	dz. nr 53	kapliczka na cmentarzu
26	Stary Dworek	dz. nr 141	most drogowy D 812 (zwodzony - obrotowy)
27	Stary Dworek	dz. nr 147/31	Kolumna Maryjna (obiekt wpisany jest do rejestru zabytków)
28	Strużyny	dz. nr 3	kapliczka
29	Templewo	nr 17	obora – współwłasność
30	Templewo	nr 28	poczta, ob. dom
31	Templewo	dz. nr 99	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny
32	Zemsko	dz. nr 81/4	kapliczka
33	Zemsko	dz. nr 165	cmentarz rzymsko-katolicki

Gmina jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

5.7.1. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst – razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Bledzew. Na terenie gminy znajdują się 221 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, które ujęte są w gminnej ewidencji zabytków (Załącznik nr 2). Wśród nich 1 stanowisko wpisane jest do rejestru zabytków. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Wszystkie stanowiska wymagają jednak dokładnych badań, które potwierdziłyby występowanie na ich terenie materiału poznawczego. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postaci nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2021 r. poz. 2404). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta powinny być objęte

obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych. Realizacja wszelkich inwestycji na obszarach zidentyfikowanych stanowisk archeologicznych wymaga pozwolenia organu ochrony zabytków oraz zapewnienia badań archeologicznych, w zakresie wyznaczonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w – art. 31. ustawy o ochronie zabytków.

Prowadzenie poszukiwań zabytków bez pozwolenia jest przestępstwem ściganym z urzędu – art. 36 ust. 1 pkt. 12 ustawy o ochronie zabytków. Znalazcy przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest zabytkiem, jest obowiązany wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia; niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzennego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od wojewódzkiego konserwatora zabytków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Charakter krajobrazu jest wynikiem działalności człowieka i zjawisk naturalnych, rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturowego osadzonego w środowisku przyrodniczym. Jego percepcja ma wpływ na jakość życia – odczucia estetyczne człowieka. Układ przestrzenny zabudowy, zieleni, formy architektury, usytuowanie i stan techniczny budynków we wzajemnym powiązaniu wpływa na kształtowanie bezpośredniego otoczenia.

Na historycznie ukształtowany krajobraz obszaru gminy Bledzew składają się elementy środowiska przyrodniczego, kulturowego oraz użytkowanie terenu.

Najważniejszymi elementami środowiska przyrodniczego, które bezpośrednio wpływają na postrzeganie krajobrazu jest szata roślinna oraz rzeźba terenu.

Dominującymi elementami szaty roślinnej na obszarze gminy są lasy o zróżnicowanym potencjale przyrodniczym, stanowiące element harmonijnego ukształtowania przestrzeni wpływający na środowiska i wartość krajobrazu. Wśród innych elementów wskazać należy zadrzewienia i zakrzewienia, stanowiące podstawowy element struktury krajobrazu rolniczego towarzyszy miedzom, drogom, pełniące rolę łączników ekologicznych, obszary pól uprawnych stanowiące istotny element krajobrazu, szczególnie w okresie wegetacyjnym, które w połączeniu z enklawami leśnymi i łąkowymi oraz oczkami wodnymi tworzą tzw. tradycyjny krajobraz rolniczy, a także parki zabytkowe, wiejskie i cmentarze.

Najważniejszy czynnik wpływający na percepcję krajobrazu, obok elementów środowiska przyrodniczego, stanowią obiekty kultury materialnej. W przestrzeni wyróżniają się przede wszystkim tereny zainwestowane, składające się z zasobów architektonicznych i przyrodniczych, które współtworzą typ krajobrazu wiejskiego.

Najcenniejszymi obiektami krajoznawczymi są zespoły pałacowo-parkowe, dworskie i folwarczne. Na obszarze gminy ochroną konserwatorską objęto układ urbanistyczny Bledzewa, układy ruralistyczne w Chycinie, Goruńsku, Nowej Wsi, Osiecku, Popowie, Sokolej Dąbrowie, Starym Dworku, Templewie i Zemsku oraz liczne cmentarze. Na obszarze gminy Bledzew znajduje się ponadto bardzo duża liczba obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

W Tabeli nr 5 zostały przedstawione silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy Bledzew.

Tabela nr 5. Analiza SWOT

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY BLEDZEW	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• opracowana gminna ewidencja zabytków; • zachowane obiekty architektury sakralnej i kultu religijnego; • okazałe obiekty sakralne oraz zespoły pałacowo-dworsko-folwarczne z założeniami parkowymi; • zachowane w znacznym stopniu historyczne układy wsi oraz tradycyjny układ zagrody; • obiekty Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego – odcinek północny; • walory krajobrazowe gminy, w tym jeziora: Chycina, Długie, Zalew Bledzewski; • przynależność do LGD Brama Lubuska; • uchwała na dotacje celowe, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; • miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące ochroną obiekty zabytkowe na terenie gminy; • tereny objęte prawnymi formami ochrony przyrody: Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Obry”, Obszar Chronionego „Krajobrazu Dolina Jeziornej Strugi”, Obszar Chronionego „Pojezierze	• stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych, postępujący proces ich niszczenia; • niewystarczające środki z budżetu gminy przeznaczane na ochronę zabytków; • niewystarczająca wizualizacja obszaru (niewiele tablic informacyjnych, oznakowań tras, szlaków, miejsc historycznych); • stosunkowo niewielka dbałość właścicieli o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; • niewielka baza turystyczna i gastronomiczna; • brak centrum informacji turystycznej; • niewielka baza turystyczna i gastronomiczna.

Lubniewicko - Sulęcińskie”, 19 użytków ekologicznych i 39 pomników przyrody.	
SZANSE	ZAGROŻENIA
• wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • wokół gminy znajduje się kilka cennych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów podnoszących walory osadnicze gminy; • występowanie obiektów i zespołów zabytkowych mogących zainteresować potencjalnych turystów; • dynamicznie rozwijającą się działalność kulturalna; • rozbudowa ścieżek i tras rowerowych; • modernizacja zabytkowych obiektów na terenie gminy z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych; • położenie gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki; • opracowania strategiczne zmierzające do zrównoważenia rozwoju kultury w regionach wiejskich i realizacja wytyczonych zadań; • uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumencie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategii rozwoju gminy; • wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc; • rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie	• brak realnych systematycznych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • pogarszający się stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych na terenie gminy; • sezonowość turystyki; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • spadek zainteresowania turystyką lokalną, w tym agroturystyką na rzecz preferowania turystyki zagranicznej; • zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia; • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj. dobro zabytku; • samowola budowlana – wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy, np. nieprzemyślanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką; • niedostosowanie sposobu użytkowania niektórych obiektów zabytkowych do ich charakteru; • odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem; • degradacja i powolne wygaszanie opuszczonych obiektów zabytkowych, w tym zabytkowych parków.

i obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków.	
---	--

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Niniejszy GPOnZ jest programem kierunkowym, uwzględniającym także założenia ogólnych planów i opracowań strategicznych, dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Bledzew. Z drugiej strony ideą nadrzędną GPOnZ jest budowanie tożsamości kulturowej regionu i silnych związków mieszkańców z zamieszkałym przez nich terenem i jego przeszłością. Cele i kierunki działań sformułowane są w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ.

W GPOnZ wyznaczono priorytety, kierunki działań wraz z zadaniami (Tabela nr 6), które są kontynuacją działań określonych w Gminnym programie opieki nad zabytkami gminy Bledzew na lata 2020-2023. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabeli nr 6.

Priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami:

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego gminy Bledzew.

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Bledzew.

W ramach powyższych priorytetów określono kierunki działań, które mają być uzyskane przez konkretne, przypisane do nich szczegółowe zadania.

Tabela nr 6. Zakres działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym gminy Bledzew

KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego gminy Bledzew.		
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Umieszczenie w widocznym miejscu tablic informacyjnych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków.	Czy i gdzie umieszczono tablice
	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy.	Czy pozyskano środki, Z jakich środków, na jakie obiekty, zakres prac
	Kontynuacja w udzielaniu dotacji zgodnie z obowiązującą uchwałą w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.	Ilość złożonych wniosków, wartość przyznanych dotacji, ilość przyznanych dotacji, na jakie obiekty, zakres prac
	Uaktualnienie uchwały w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane obiektów wpisanych do rejestru dodatkowo wpisując obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków.	Czy uaktualniono uchwałę
	Realizacja zadań własnych gminy Bledzew w kwestii poprawy stanu i utrzymania obiektów zabytkowych, będących jej własnością lub współwłasnością (Tabela nr 4).	Jakie obiekty wyznaczono do remontu, co zrealizowano, zakres działań, wartość inwestycji, czy pozyskano dofinansowanie/dotacje
	Planowanie działania w zakresie ochrony zabytków: 1) Prace konserwatorskie i rekonstrukcyjne na Kolumnie maryjnej w Starym Dworku (własność gmina Bledzew) 90.036,00zł brutto 2) Remont pałacu w Nowej Wsi (własność prywatna) 3) Prace konserwatorskie przy witrażach w oknach Kościoła pw. Chrystusa Króla w Templewie (własność parafia w Templewie) 4) Remont kościoła filialnego w Nowej Wsi (własność parafia w Sokoli Dąbrowie)	Zakres prac, wartość poniesionych środków
	Opracowywanie sprawozdań z realizacji zadań GPOnZ zgodnie z przepisami co dwa lata, następnie przedstawienie sprawozdania na sesji Rady Gminy.	Czy opracowano sprawozdania, czy były prezentowane na sesji
	Wprowadzenie i egzekwowanie zasad ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	Czy i jakie zapisy wprowadzono, zmieniono, dla jakich obiektów
	Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych parków oraz cmentarzach znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych prac, gdzie, wartość przeznaczonych środków
	Długofalowa rewaloryzacja zabytkowego układu urbanistycznego miasta Bledzew, poprzez systematyczną renowację kamienic, utrzymanie budynku ratusza w dobrym stanie.	Ilość zaplanowanych prac, ilość przeprowadzonych prac, ilość wydanych środków

Dokumentacja dziedzictwa kulturowego	Coroczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.	Czy aktualizowano Plan
	Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków.	Czy wykonano aktualizację
PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Bledzew.		
Zwiększenie świadomości kulturowej wśród dzieci i młodzieży przez jej włączenie w różne formy aktywności	Organizacja konkursów historycznych, wydarzeń w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe.	Ilość zorganizowanych konkursów, ich tematyka, z kim współpracowano
	Promowanie imprez folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali, lokalnych obrzędów, jako produktów turystycznych stanowiących o tożsamości gminy.	Ilość odbytych imprez, ilość wypromowanych imprez, ilość osób uczestniczących
	Upowszechnianie edukacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w organizowanie warsztatów, pracowni, szkoleń, wykładów we ścisłej współpracy m.in. z Biblioteką Publiczną, Kołami Gospodyń Wiejskich.	Jakie działania zaplanowano, jakie zrealizowano, z kim współpracowano
	Organizacja wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych miejscach gminy.	
Tworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej	Wsparcie merytoryczne w celu opracowania tablic informacyjnych zawierających podstawowe informacje na temat najbardziej wartościowych zabytków rejestrowych, które zamieszczone zostaną na zewnątrz obiektów.	Ile tablic umieszczono, gdzie, wartość przeznaczonych środków
	Stworzenie trasy turystycznej po kapliczkach/figurach/krzyżach znajdujących się na terenie gminy w postaci mapy z rozmieszczeniem ww. obiektów.	Ilość opracowanych tras, ilość zwiedzających
	Utrzymanie i opracowanie nowych szlaków turystycznych wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.	Ilość nowych szlaków, ilość osób odwiedzających szlaki
Promocja historii i dziedzictwa kulturowego	Opracowanie ulotek promujących zabytki gminy (również w formie edukacyjnej).	Czy opracowano, ilość wydanych pozycji, z kim współpracowano, wartość przeznaczonych środków
	Stworzenie trasy turystycznej po kapliczkach/figurach/krzyżach znajdujących się na terenie gminy w postaci mapy z rozmieszczeniem ww. obiektów.	Ilość opracowanych tras, ilość zwiedzających

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wpis do rejestru zabytków,
- decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawa Prawo budowlane,
- ustawa Prawo ochrony środowiska,
- ustawa o ochronie przyrody,
- ustawa o gospodarce nieruchomościami,
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

- **instrumenty finansowe:**

- dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje,
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno-prywatnego” (PPP).

- **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Bledzew),
- edukacja kulturowa,
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

- **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów gminy Bledzew dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy ochrony środowiska przyrodniczego, koncepcje, plany rewitalizacji),
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

- **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Bledzew,
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

- **źródła krajowe:**

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie, powiatowe,
- dotacje gminne,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW),
- fundusze od fundacji,
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków,
- Fundusz Kościelny.

- **źródła pozostałe:**

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne – Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

- **Dotacje Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** – udzielane są na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z przepisami wykonawczymi do ww. ustawy, tj.: w rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wnioski o dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone, składa się do dnia 28 lutego roku, w którym dotacja ma być udzielona. Wnioski o dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku, składa się do dnia 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona.

- **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

Dotacje z budżetu województwa lubuskiego – zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa lubuskiego określone zostały w uchwale nr XXXI/296/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 22 października 2012 r. oraz uchwale nr XL/610/17 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 grudnia 2017 r. zmieniającej uchwałę w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa lubuskiego (Dz. U. z 2017 r., poz. 2806 – witryna internetowa: www.lubuskie.pl).

- **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

Dotacje z budżetu Gminy Bledzew – zasady udzielania dotacji określa uchwała LIV/319/14 rady gminy Bledzew z dnia 29 października 2014 r. w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Zasady określone w niniejszej uchwale stosuje się odpowiednio do dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy częściach zabytków, w tym elewacjach kamienic i innych budynków – stanowiących elementy wpisanego do rejestru zabytków układu urbanistycznego lub zespołu budowlanego.

Podmioty ubiegające się o udzielenie dotacji składają wnioski o dotację do Wójta Gminy Bledzew:

- 1) w terminie do 30 września roku poprzedzającego rok wykonania zaplanowanych prac;
- 2) w innym terminie ogłoszonym przez Wójta Gminy Bledzew w Biuletynie Informacji Publicznej z co najmniej 14-dniowym wyprzedzeniem. Terminy, o których mowa wyżej, nie mają zastosowania w przypadku ubiegania się o dotację przeznaczoną na prace lub roboty budowlane przy zabytku, którego stan zachowania wymaga niezwłocznego podjęcia tych prac lub robót.

9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe

• Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Rządowy Program Odbudowy Zabytków jest rządowym programem, który oferuje jednostkom samorządu terytorialnego możliwość wsparcia zadań inwestycyjnych w ramach zadań wnioskodawcy polegających na ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dofinansowane z programu może być przeznaczone na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się z ewidencji zabytków, a także na udzielenie przez jednostkę samorządu terytorialnego dotacji o której mowa w art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podmiotowi trzeciemu z zachowaniem przepisów prawa regulujących przekazywanie takich dotacji.

Każdy samorząd może złożyć maksymalnie 10 wniosków w trzech kategoriach: do 150 000,00 zł, do 500 000,00 zł i do 3 500 000,00 zł.

Dofinansowane może być przyznane w wysokości maksymalnie 98 % wartości inwestycji.

Pełne informacje dotyczące naboru wniosków do programu wraz z instrukcją i ogłoszeniem o naborze znajdują się na stronie Banku Gospodarstwa Krajowego.

• Konkurs „Zabytek Zadbane”

„Zabytek Zadbane” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- 1) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- 2) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- 3) Adaptacja obiektów zabytkowych;
- 4) Architektura i budownictwo drewniane;
- 5) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynierskie;
- 6) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię ciepłą.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły – wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

- **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)**

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

- **Program Kultura – Interwencje**

Organizatorem Programu Kultura – Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

- **Finansowanie z fundacji**

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

- **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powódzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

- **Fundusz dopłat z Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie**

Celem rządowego programu bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa jest zwiększenie zasobu lokali mieszkalnych oraz lokali i pomieszczeń z zakresu pomocy społecznej, służących zaspokajaniu potrzeb osób o niskich i przeciętnych dochodach.

- **Fundusz Kościelny**

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA.

9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

- **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ochrona Zabytków**

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

- **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

- **Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne**

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków może odbywać się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej.

- **Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS)**

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FEnIKS) na lata 2021-2027 to następca Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ). Budżet wynosi ponad 25 miliardów euro (w formie dotacji, instrumentów finansowych i instrumentów łączących finansowanie zwrotne oraz dotacyjne) i będzie przeznaczony na kluczowe projekty środowiskowe, energetyczne oraz transportowe, a także na wsparcie w obszarze kultury i ochrony zdrowia.

Głównym celem Programu jest poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, w tym poprzez m.in. wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym. Program ma przyczynić się m.in. do wzmocnienia ochrony zabytków o krajowym i światowym znaczeniu, zarówno ruchomych, jak i nieruchomych. Wsparcie ukierunkowane zostanie na tworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych stymulujących do aktywnego uczestnictwa w kulturze i w życiu społecznym, w tym eliminację barier w dostępie do kultury dla grup z różnych przyczyn wykluczonych. Zastosowane rozwiązania infrastrukturalne, w tym nowoczesne technologie, umożliwią tworzenie innowacyjnej oferty kulturalnej, rozszerzanie jej o nowe formy działalności i cele lub będą przyczyniać się do zwiększenia atrakcyjności świadczonej oferty, w celu budowania przewag konkurencyjnych w aspekcie zarówno gospodarczym jak i społecznym.

Inwestycje będą wspierały procesy transformacji cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury, zakup wyposażenia i technologii umożliwiających rozszerzenie grup odbiorców realizowanej oferty (zwiększenie dostępności kultury poprzez umożliwienie korzystania z niej grupom dotychczas wykluczonym np. niepełnosprawni; zwiększenie zasięgu oferty – upowszechnianie oferty on-line) oraz zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania w warunkach różnego rodzaju kryzysów (na podstawie doświadczeń związanych z wystąpieniem pandemii Covid-19).

Wsparciem zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zespół Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego, ngo oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.

Zakres wsparcia w ramach celu szczegółowego obejmuje także działania infrastrukturalne mające na celu ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów. Niejednokrotnie inwestycje będą realizowane w bliskim sąsiedztwie lub na terenie objętym planem rewitalizacji, co wpłynie korzystnie na ogólny rozwój większych obszarów.

Wszystkie ww. typy działań będą mogły być realizowane w formule projektów partnerskich, które przyczynią się do lepszego zarządzania dziedzictwem kulturowym i promowania dziedzictwa kulturowego, co w konsekwencji wpłynie na większą identyfikację społeczeństwa z danym miejscem.

Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury – 700 000 000 euro.

• Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027

Priorytet II: Zaawansowane usługi cyfrowe – jednym z celów programu jest stymulowanie rynku ponownego wykorzystywania zasobów kultury i danych naukowych. Powstałe e-usługi powinny zapewnić zdalny dostęp do unikalnych narzędzi oraz umożliwić przetwarzanie, analizę, bezpieczne gromadzenie i archiwizację dużych zbiorów danych, co będzie skutkowało przyspieszeniem rozwoju takich obszarów jak np.: kultura i rozrywka, motoryzacja, e-zdrowie, transport, bezpieczeństwo publiczne, energetyka, technologie finansowe czy rolnictwo.

2.1 Wysoka jakość i dostępność e-usług publicznych – np. tworzenie, rozwój, integracja e-usług publicznych, wykorzystanie potencjału informacji sektora publicznego (ISP) i technologii w administracji z zastosowaniem np. analiz wielkich zbiorów danych oraz metod sztucznej inteligencji.

2.3 Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji – np. digitalizacja zasobów kultury, administracji i nauki (m.in. dane z badań naukowych oraz zasobów edukacyjnych finansowanych ze środków publicznych). Program zakłada podejmowanie działań zwiększających otwartość oraz poziom ponownego wykorzystania danych z zasobów kultury (w tym niebędących ISP), nauki i administracji. Wsparcie będzie udzielane również na budowę lub modernizację i udostępnianie rozwiązań informatycznych do prowadzenia zaawansowanej analityki danych z wykorzystaniem nowych technologii.

Beneficjentami Programu mogą być m.in.: instytucje kultury, przedsiębiorcy, obywatele, NGO.

• Kreatywna Europa 2021-2027

Kreatywna Europa (Creative Europe) to program Komisji Europejskiej, którego celem jest wsparcie ponadnarodowych działań europejskich sektorów kultury, audiowizualnego i kreatywnego w obszarze kultury i sztuki przyczyniających się do budowania kompetencji, profesjonalizacji i zwiększania konkurencyjności sektorów na rynku globalnym, wpływ na zwiększanie dostępu do kultury i sztuki, docieranie do nowych grup odbiorców i zwiększanie uczestnictwa w kulturze, rozwój współpracy międzynarodowej oraz wsparcia ponadnarodowego obiegu europejskich dzieł i twórców, ochrony i propagowania różnorodności kulturowej i językowej oraz europejskiego dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie technologii i wdrażanie innowacji w sektorach oraz dostosowania sektorów do zmiany cyfrowej.

W ramach nowej edycji Programu istotne będą także wsparcie sektorów w odbudowie po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19, zrównoważony rozwój i zielona transformacja sektorów, równość i równouprawnienie oraz włączanie społeczne poprzez kulturę i sztukę.

Program będzie wdrażany poprzez komponenty:

- komponent Media – wspierający działania sektora audiowizualnego,
- komponent Kultura – wspierający działania sektorów kultury i kreatywnego,
- komponent międzysektorowy – wspierający rozwój innowacji w projektach łączących sektory kultury, kreatywny i audiowizualny, a także sektor wysokiej jakości mediów informacyjnych i rozwój umiejętności krytycznego korzystania z mediów.

10. Podsumowanie

GPOnZ stanowić będzie element polityki samorządowej, pozwalający na podejmowanie zaplanowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kultury. Jako materiał bazowy może być wykorzystywany przez środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kultury. Opracowanie służyć będzie rozwojowi gminy przez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

W GPOnZ wskazano działania skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Dokument uwzględnia uwarunkowania prawne, zewnętrzne oraz wewnętrzne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Wskazane w nim kierunki działania, tzw. priorytety, szczegółowo opisują zakres oraz cel danego zamierzenia. Realizacja celów zawartych w GPOnZ poprawi w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, wzmocni lokalne wartości oraz wspólne korzenie.

Określono również źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wraz z jego otoczeniem. Finansowanie może odbywać się ze źródeł publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek samorządowych – powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne), a także ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych itp.).

11. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
3. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
7. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami
8. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej
9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem
10. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy Bledzew
11. <http://lgddzn.pl/files/2018/LSR%20BL%2030.10.2018%20ostatnia%20wersja%20ok.pdf>
12. A. Scheer, Krzyże pokutne okolic Gubina, Lubuska i Żar, Świdnica 1991, s. 2-7; M. Wojecki, Szlak kamiennych krzyży pokutnych jako nowy produkt turystyczny województwa lubuskiego, „Lubuskie Materiały Konserwatorskie”, t. 6, 2009, s. 188-198; tenże, Kamienne krzyże pokutne w województwie lubuskim, Zielona Góra 2010
13. W. Krasuski, Krzyże i kapliczki przydrożne jako znaki podziału przestrzeni, „Polska Sztuka Ludowa” r. 40, 1986, nr 3-4, s. 226-227
14. K. Garbacz, Przewodnik po zabytkach województwa lubuskiego, t. 3, Powiaty: gorzowski-słubicki-sulęciński-międzyrzecki-strzelecko-drezdenecki, Zielona Góra 2013, s. 244, s. 229
15. Kowalski S., Zabytki architektury województwa lubuskiego, Zielona Góra 2010, s. 354
16. Zamki, dwory i pałace województwa lubuskiego, red. B. Bielinis-Kopeć, Zielona Góra 2007, s. 294-296
17. Sadowski Jerzy: Fortyfikacje MRU w okolicy Bledzewa : odcinek północny MRU od GW „Ludendorff” do GW „Schill” / tł. Sebastian Rosenbaum. - Tarnowskie Góry : PPUH Drukpol, Gliwice : Infort, 2009. - 74 s.
18. <http://www.bledzew.pl/>
19. <http://www.powiat-miedzyrzecki.pl/>
20. www.nid.pl
21. www.nimoz.pl
22. www.zabytek.pl
23. www.stat.gov.pl/gus
24. www.isap.sejm.gov.pl

12. Spis tabel i zdjęć

1. Tabela nr 1. Elementy Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego na terenie gminy Bledzew.
2. Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Bledzew
3. Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Bledzew
4. Tabela nr 4. Wykaz obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy Bledzew

5. Tabela nr 5. Analiza SWOT.
6. Tabela nr 6. Zakres działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym gminy Bledzew
7. Zdjęcia nr 1, 2. Kościół parafialny pw. św. Katarzyny, ul. Kościuszki w Bledzewie;
8. Zdjęcia nr 3, 4. Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Chylinie
9. Zdjęcie nr 5. Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. MB Królowej Polski w Goruńsku
10. Zdjęcia nr 6, 7. Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Anny w Nowej Wsi
11. Zdjęcia nr 8, 9. Kościół filialny pw. św. Mikołaja w Osiecku
12. Zdjęcia nr 10, 11. Kościół parafialny pw. Jana Chrzciciela w Popowie
13. Zdjęcia nr 12, 13. Kościół ewangelicki, ob. parafialny rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia NMP w Sokolej Dąbrowie
14. Zdjęcia nr 14, 15. Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Józefa w Starym Dworcu
15. Zdjęcia nr 16, 17. Kościół ewangelicki, ob. parafialny rzymskokatolicki pw. Chrystusa Króla w Templewie
16. Zdjęcia nr 18, 19. Kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Zwiastowania NMP w Zemsku
17. Zdjęcie nr 21. Kaplica grobowa Büttnerów, Goruńsko
18. Zdjęcia nr 22, 23. Pałac w Nowej Wsi (nr 85)
19. Zdjęcia nr 24, 25. Pałac w Osiecku (nr 65)
20. Zdjęcie nr 26. Rezydencja Opatów – dwór w Starym Dworcu (nr 34)
21. Zdjęcie nr 27. Elektrownia wodna w Bledzewie
22. Zdjęcie nr 28. Most przechylny-przesuwny K804 na rzece Obrze w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego w Bledzewie
23. Zdjęcie nr 29. Most zwodzony – obrotowy D812 na Kanale Taktycznym 813 w Zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego w Starym Dworcu
24. Zdjęcia nr 30, 31, 32, 33. Kapliczki latarniowe z terenu gminy Bledzew
25. Zdjęcia nr 34, 35, 36, 37. Figury wolnostojące z terenu gminy Bledzew
26. Zdjęcia nr 38, 39. Figury wolnostojące z terenu gminy Bledzew
27. Zdjęcie nr 40. Kapliczka kolumnowa, Sokola Dąbrowa

13. Załączniki

Załącznik nr 1. Spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Bledzew

LP.	MIJSCOWOŚĆ	ADRES	NR DZIAŁKI	OBIEKT	CZAS POWSTANIA	NR REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Bledzew	na wsch. od wsi, nad rz. Obrą (21,8 km od jej ujścia do Warty)	858/5, 858/8, 858/10	zespół elektrowni wodnej "Bledzew"	1911 r.	
2	Bledzew	na wsch. od wsi, nad rz. Obrą (21,8 km od jej ujścia do Warty)	858/10	maszynownia i rozdzielnia w zespole elektrowni wodnej "Bledzew"	1911 r.	
3	Bledzew	pl. Klasztorny 3	498	młyn pocysterski, ob. dom	1 poł. XIX w.	rejestr zabytków nr 597 z dnia 20.06.1963 r. oraz L-415/A z dnia 16.11.2010 r.
4	Bledzew	pl. Klasztorny 3	498	obora	lata 1910-1920	
5	Bledzew	pl. Klasztorny 6	493/1	dom	4 ćw. XIX w.	
6	Bledzew	pl. Wiosny Ludów 1	434	chlew	lata 1910-1920	
7	Bledzew	pl. Wiosny Ludów 2	433	obora	lata 1900-1910	

8	Bledzew	pl. Wiosny Ludów 4	431	dom	4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków nr 851 z dnia 15.02.1964 r.
9	Bledzew	pl. Wiosny Ludów 4	431	obora	4 ćw. XIX w.	
10	Bledzew	pl. Wiosny Ludów 4	431	stodoła	2-3 ćw. XIX w.	
11	Bledzew	pl. Wiosny Ludów 7	427	dom	lata 1910- 1920	
12	Bledzew	pl. Wiosny Ludów 8	428	budynek bramny	4 ćw. XIX w.	
13	Bledzew	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny		stanowisko bojowe 824 a (520) jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1935 r.	
14	Bledzew	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	1054/2	stanowisko bojowe Pz. W. 817 dwukondygnacyjne z grupy warownej Roon w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	lata 1936- 1937	
15	Bledzew			układ urbanistyczny	XVI w.	
16	Bledzew	ul. 1 Maja 3	373	dom	ok. 1900 r.	
17	Bledzew	ul. 1 Maja 13	322	budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
18	Bledzew	ul. Kościelna 1	396	budynek gospodarczy	lata 1900- 1910	
19	Bledzew	ul. Kościelna 1	396	dom	4 ćw. XIX w.	
20	Bledzew	ul. Kościelna 2	391	plebania	4 ćw. XIX w.	
21	Bledzew	ul. Kościelna 5	355/1	dom	4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków nr 852 z dnia 15.02.1964 r.
22	Bledzew	ul. Kościelna 7	400	dom	ok. 1920 r.	
23	Bledzew	ul. Kościelna 8	401	dom	4 ćw. XIX w.	
24	Bledzew	ul. Kościelna 9	402/1	dom	4 ćw. XIX w.	
25	Bledzew	ul. Kościelna 10	403/1	dom	ok. 1910 r.	
26	Bledzew	ul. Kościuszki 2	381	dom	4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków nr 854 z dnia 15.02.1964 r.
27	Bledzew	ul. Kościuszki 3	379/2	dom	XIX w.	
28	Bledzew	ul. Kościuszki 7	334	dom	2 poł. XIX w.	rejestr zabytków nr 855 z dnia 15.02.1964 r.
29	Bledzew	ul. Kościuszki 8	333	dom	ok. 1910 r.	
30	Bledzew	ul. Kościuszki 8/9	332/333	stodoła	4 ćw. XIX w.	
31	Bledzew	ul. Kościuszki 10	330	dom	2 poł. XIX w.	rejestr zabytków nr 856 z dnia 15.02.1964 r.
32	Bledzew	ul. Kościuszki 11	329	dom	ok. 1910 r.	
33	Bledzew	ul. Kościuszki 12	328	budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
34	Bledzew	ul. Kościuszki 13	325	garaż	lata 1900- 1910	
35	Bledzew	ul. Kościuszki 15	271	dom	4 ćw. XIX w.	
36	Bledzew	ul. Kościuszki 19	197	dom	lata 1900- 1910	
37	Bledzew	ul. Kościuszki 20	196	dom	lata 1900- 1910	
38	Bledzew	ul. Kościuszki 22	340	dom	2 poł. XIX w.	

39	Bledzew	ul. Kościuszki 23	341	dom	ok. 1900 r.	
40	Bledzew	ul. Kościuszki 24	342	dom	ok. 1900 r.	
41	Bledzew	ul. Kościuszki 25	343	budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
42	Bledzew	ul. Kościuszki 25	342	chlew	4 ćw. XIX w.	
43	Bledzew	ul. Kościuszki 25	343	dom	ok. 1910 r.	rejestr zabytków nr 857 z dnia 15.02.1964 r.
44	Bledzew	ul. Kościuszki	391	kapliczka w zespole kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. św. Katarzyny	4 ćw. XIX w.	
45	Bledzew	ul. Kościuszki	391	kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Katarzyny	XV/XVI w., XIX w.	rejestr zabytków nr 184 z dnia 16.03.1961 r. oraz nr KOK-I-15/76 z dnia 22.10.1976 r.
46	Bledzew	ul. Kościuszki	391	ogrodzenie z bramą w zespole kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. św. Katarzyny	4 ćw. XIX w.	
47	Bledzew	ul. Kościuszki	391	zespół kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. św. Katarzyny	4 ćw. XIX w.	
48	Bledzew	ul. Młyńska 3	366	młyn	ok. 1910 r.	
49	Bledzew	ul. Młyńska 4	303	dom	ok. 1910 r.	
50	Bledzew	ul. Podgórna 1	33	dom	lata 1900- 1910	
51	Bledzew	ul. Podgórna 2/3	34/1, 2035	budynek gospodarczy	lata 20-te XX w.	
52	Bledzew	ul. Podgórna	30	cmentarz komunalny rzymskokatolicki	pocz. XIX w.	
53	Bledzew	ul. Szkolna	30	brama cmentarna	4 ćw. XIX w.	
54	Bledzew	ul. Podgórna	78/1	cmentarz ewangelicki	poł. XIX w.	
55	Bledzew	ul. Rycerska 2	419	chlew	lata 1900- 1910	
56	Bledzew	ul. Rycerska 4	417	dom	lata 1900- 1910	
57	Bledzew	ul. Rycerska 6	415/1, 415/2	dom	4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków nr 858 z dnia 15.02.1964 r.
58	Bledzew	ul. Rycerska 7	414/1	dom	2-3 ćw. XIX w.	
59	Bledzew	ul. Rycerska	421	budynek mieszkalno - gospodarczy	ok. 1910 r.	
60	Bledzew	ul. Rynek 1	422/2	dom	4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków nr 784 z dnia 15.02.1964 r.
61	Bledzew	ul. Rynek 2	422/1	dom	3 ćw. XIX w.	rejestr zabytków nr 847 z dnia 15.02.1964 r. oraz nr KOK-I-135/76 z dnia 19.11.1976 r.
62	Bledzew	ul. Rynek 3	421	dom	2-3 ćw. XIX w.	
63	Bledzew	ul. Rynek 4	369/2	dom	4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków nr 848 z dnia 15.02.1964 r.

64	Bledzew	ul. Rynek 5	368	budynek gospodarczy	ok. 1910 r.	
65	Bledzew	ul. Rynek 5	368	dom	ok. 1900 r.	
66	Bledzew	ul. Rynek 6	382	budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
67	Bledzew	ul. Rynek 6	382	chlew	3 ćw. XIX w.	
68	Bledzew	ul. Rynek 7	383	dom (ruina)	XIX w.	rejestr zabytków nr 849 z dnia 15.02.1964 r.
69	Bledzew	ul. Rynek 8	384	dom	4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków nr 850 z dnia 15.02.1964 r.
70	Bledzew	ul. Rynek 9	385/1, 385/2	dom	ok. 1920 r.	
71	Bledzew	ul. Rynek 10	387	dom	3-4 ćw. XIX w.	
72	Bledzew	ul. Rynek 12	394	dom	4 ćw. XIX w.	
73	Bledzew	Rynek	388	pomnik św. Jana Nepomucena		rejestr zabytków ruchomych nr L- B-111 z dnia 07.07.2011 r.
74	Bledzew	ul. Sportowa 3	404/1, 404/2	dom	4 ćw. XIX w.	
75	Bledzew	ul. Sportowa 5	406	dom	2 poł. XIX w.	
76	Bledzew	ul. Sportowa 15	436	budynek gospodarczy	lata 1900- 1910	
77	Bledzew	ul. Sportowa 17	423	budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
78	Bledzew	ul. Sportowa 17	423	dom	4 ćw. XIX w.	
79	Bledzew	ul. Sportowa	597/2	kapliczka	4 ćw. XIX w.	
80	Bledzew	ul. Sportowa	1082/3	most przechylno- przesuwny K804 na rzece Obrze w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	lata 1935- 1937	
81	Bledzew	ul. Sportowa	1082/5	most drogowy (zwodzony- szufladowy)	lata 1935- 1937	
82	Bledzew	ul. Starodworska	937/3, 937/6	cmentarz prawosławny, ob. wojenny	lata 1806- 1814	
83	Bledzew	ul. Szkolna 6	83	dom	4 ćw. XIX w.	
84	Bledzew	ul. Szkolna 8	1059/47	magazyn I	lata 1900- 1910	
85	Bledzew	ul. Szkolna 8	1059/47	magazyn II	lata 1900- 1910	
86	Bledzew	ul. Szkolna 9	26/4	szkoła	ok. 1920 r.	
87	Bledzew	ul. Szkolna 10	28	obora	lata 1900- 1910	
88	Bledzew	ul. Szkolna 15	360	dom	lata 20-te XX w.	
89	Bledzew	ul. Szkolna 16	361	budynek gospodarczy	lata 1900- 1910	
90	Bledzew	ul. Szkolna 16	361	dom	lata 1900- 1910	
91	Bledzew	ul. Tylina 6	286/1	obora	1 ćw. XX w.	
92	Bledzew	ul. Wodna 6	313	budynek gospodarczy I	ok. 1910 r.	
93	Bledzew	ul. Wodna 6	311	budynek gospodarczy II	ok. 1920 r.	
94	Bledzew	ul. Wodna 6	312	dom	ok. 1900 r.	
95	Bledzew	ul. Wodna	962	cmentarz żydowski	pocz. XX w.	
96	Chycina	3	38	obora	4 ćw. XIX w.	
97	Chycina	3	38	stodoła	4 ćw. XIX w.	
98	Chycina	4	24/4	dom	lata 1900- 1910	
99	Chycina	7	33	obora	ok. 1910 r.	

100	Chycina	9	48	obora	lata 1910-1920	
101	Chycina	10	47/1	dom	ok. 1920 r.	
102	Chycina	12	41/1	budynek gospodarczy	lata 1900-1910	
103	Chycina	16	58	obora	ok. 1910 r.	
104	Chycina	23	52, 164, 207/1, 207/2, 207/3, 207/4, 207/5, 207/6, 207/10, 207/11, 207/14, 207/17, 207/19, 207/20, 207/21, 207/24, 207/25, 207/27, 207/32, 207/33, 2024/9	zespół folwarczny	IV ćw. XIX w.	
105	Chycina	23	52, 55, 163/3, 163/4, 164, 205, 207/1, 207/2, 207/4, 207/5, 207/6, 207/11, 207/13, 207/17, 207/24, 207/25, 207/26, 207/27, 207/31, 2024/9	park dworski w zespole folwarcznym	Pocz. XIX w.	
106	Chycina		42	remiza strażacka	lata 1910-1920	
107	Chycina		52	cmentarz przykościelny	XIV w.	
108	Chycina		52	kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	2 poł. XIX w.	
109	Chycina		2033/1	cmentarz ewangelicki	poł. XIX w.	
110	Chycina	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2032/2	stanowisko bojowe Pz. W. 811 (519) dwukondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	lata 1935-1936	
111	Chycina	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2023/2	stanowisko bojowe Pz. W. 814 dwukondygnacyjne z grupy warownej Moltke w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	lata 1936-1937	
112	Chycina			układ ruralistyczny - owalnica	XV/XIV w.	
113	Dębowiec	1	476/6	obora z chlewem w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
114	Dębowiec		476/4, 476/6, 476/7, 476/8, 476/9, 476/10	zespół folwarczny	4 ćw. XIX w. - 1 ćw. XX w.	
115	Goruńsko	1	36	chlew	lata 1900-1910	
116	Goruńsko	6	34	stajnia	4 ćw. XIX w.	
117	Goruńsko	6	34	stodoła	4 ćw. XIX w.	
118	Goruńsko	7	33	obora I	lata 1900-1910	
119	Goruńsko	7	33	obora II	lata 1900-	

					1910	
120	Goruńsko	9	31/1	chlew	ok. 1900 r.	
121	Goruńsko	10	48/3	stodoła	4 ćw. XIX w.	
122	Goruńsko	11	47	stajnia	1938 r.	
123	Goruńsko	13	46	budynek gospodarczy	lata 1900-1910	
124	Goruńsko	15	50/1	dom	lata 20-30-te XX w.	
125	Goruńsko	44	267	warsztat	4 ćw. XIX w.	
126	Goruńsko	50	183/2, 372, 374	stodoła	3 ćw. XIX w.	
127	Goruńsko	52	264	budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
128	Goruńsko	52	264	dom	k. XVIII w.	
129	Goruńsko	56	257	dom	4 ćw. XIX w.	
130	Goruńsko	56	257	stajnia	4 ćw. XIX w.	
131	Goruńsko	56	257	stodoła	4 ćw. XIX w.	
132	Goruńsko	61	293	obora, ob. budynek mieszkalno - gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
133	Goruńsko	64	292	stodoła	lata 20-30-te XX w.	
134	Goruńsko	65	290, 291	obora	4 ćw. XIX w.	
135	Goruńsko	67	289/2	chlew	ok. 1910 r.	
136	Goruńsko	67	289/2	stodoła I	4 ćw. XIX w..	
137	Goruńsko	67	289/2, 290	stodoła II	4 ćw. XIX w.	
138	Goruńsko	71	282/2	dom	lata 1910-1920	
139	Goruńsko	73	281/1	szkoła	lata 30-te XX w.	
140	Goruńsko	74	277/1	budynek gospodarczy	lata 1900-1910	
141	Goruńsko	74	277/1	dom	lata 1900-1910	
142	Goruńsko	75	276	obora	1890 r.	
143	Goruńsko	76	275	dom	lata 1900-1910	
144	Goruńsko		18, 360/8, 360/9	cmentarz ewangelicki	poł. XIX w.	
145	Goruńsko		30	kapliczka	lata 1900-1910	
146	Goruńsko		245	cmentarz ewangelicki rodziny Buttner	poł. XIX w.	
147	Goruńsko		245	grobowiec rodziny Buttner	3 ćw. XIX w.	
148	Goruńsko		249	cmentarz żydowski	pocz. XX w.	
149	Goruńsko		261/1	komin z dawnego zespołu gorzelni	4 ćw. XIX w.	
150	Goruńsko		261/2, 262, 263	park pałacowy	XVIII w.	
151	Goruńsko		278	kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. MB Królowej Polski	k. XVIII w.	
152	Goruńsko		277/1, 278, 279	cmentarz przy kościele filialnym rzymskokatolickim pw. MB Królowej Polski	k. XVIII w.	
153	Goruńsko		287, 288	cmentarz ewangelicki	poł. XIX w.	
154	Goruńsko			układ ruralistyczny - owalnica	poł. XIII w.	
155	Kleszczewo	4	354/39	dom	lata 20-30-te XX w.	

156	Nowa Wieś	2	15/1	dom	1850 r.	
157	Nowa Wieś	2	15/1	stodoła	3 ćw. XIX w.	
158	Nowa Wieś	3	16/1	obora	ok. 1910 r.	
159	Nowa Wieś	4	18	budynek gospodarczy	lata 1910-1920	
160	Nowa Wieś	4	18	obora	lata 1900-1910	
161	Nowa Wieś	4	18	stodoła	lata 1920-1930	
162	Nowa Wieś	19	73	dom	lata 20-30-te XX w.	
163	Nowa Wieś	24	100/4	budynek gospodarczy	lata 1910-1920	
164	Nowa Wieś	25	101/2	obora	ok. 1900 r.	
165	Nowa Wieś	28 a	105	dom	ok. 1920 r.	
166	Nowa Wieś	29	108	chlew	lata 1900-1910	
167	Nowa Wieś	29	106	obora	4 ćw. XIX w.	
168	Nowa Wieś	29	106	stodoła	4 ćw. XIX w.	
169	Nowa Wieś	30	112/1	budynek gospodarczy	lata 1900-1910	
170	Nowa Wieś	30	112/1	dom	4 ćw. XIX w.	
171	Nowa Wieś	31 a	114/2	dom	ok. 1900 r.	
172	Nowa Wieś	33	116	dom	4 ćw. XIX w.	
173	Nowa Wieś	33	116	obora	1939 r.	
174	Nowa Wieś	34	117	budynek gospodarczy	lata 30-te XX w.	
175	Nowa Wieś	34	117	dom	lata 20-te XX w.	
176	Nowa Wieś	34	117	stodoła	ok. 1910 r.	
177	Nowa Wieś	36	133	dom	lata 30-te XX w.	
178	Nowa Wieś	37	127	dom	ok. 1910 r.	
179	Nowa Wieś	39	128	dom	4 ćw. XIX w.	
180	Nowa Wieś	39	128	obora	4 ćw. XIX w.	
181	Nowa Wieś	40	129	obora	ok. 1910 r.	
182	Nowa Wieś	41	130	budynek gospodarczy	ok. 1900 r.	
183	Nowa Wieś	41	130	dom	ok. 1900 r.	
184	Nowa Wieś	41	130	obora	ok. 1900 r.	
185	Nowa Wieś	41	130	stajnia	ok. 1900 r.	
186	Nowa Wieś	42	131	obora	lata 20-30-te XX w.	
187	Nowa Wieś	44	387	chlew	lata 20-te XX w.	
188	Nowa Wieś	44	387	dom	lata 20-te XX w.	
189	Nowa Wieś	45	385/2	dom	lata 20-30-te XX w.	
190	Nowa Wieś	46	384/4	obora	lata 20-30-te XX w.	
191	Nowa Wieś	48	159	obora	lata 1910-1920	
192	Nowa Wieś	51	444	obora	ok. 1910 r.	
193	Nowa Wieś	51	154	owczarnia	ok. 1910 r.	
194	Nowa Wieś	54	151	obora	4 ćw. XIX w.	
195	Nowa Wieś	54	151	stodoła	4 ćw. XIX w.	
196	Nowa Wieś	55	150	dom	ok. 1910 r.	
197	Nowa Wieś	57	148	obora	lata 1900-1910	
198	Nowa Wieś	61	145	obora	4 ćw. XIX w.	

199	Nowa Wieś	61	145	stajnia	4 ćw. XIX w.	
200	Nowa Wieś	61	145	stodoła	4 ćw. XIX w.	
201	Nowa Wieś	62	470/4	dom	1904 r.	
202	Nowa Wieś	64	142	dom	ok. 1920 r.	
203	Nowa Wieś	64	142	stodoła	ok. 1920 r.	
204	Nowa Wieś	65	141	budynek gospodarczy	ok. 1920 r.	
205	Nowa Wieś	66	140	obora	lata 1910-1920	
206	Nowa Wieś	67	139	budynek gospodarczy	lata 1900-1910	
207	Nowa Wieś	67	139	dom	lata 1900-1910	
208	Nowa Wieś	71	45	dom	ok. 1910 r.	
209	Nowa Wieś	72	44	budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
210	Nowa Wieś	74	42	dom	ok. 1900 r.	
211	Nowa Wieś	74	42	obora	ok. 1900 r.	
212	Nowa Wieś	75	41/4	obora	4 ćw. XIX w.	
213	Nowa Wieś	76	33	dom	4 ćw. XIX w.	
214	Nowa Wieś	76	33	obora	4 ćw. XIX w.	
215	Nowa Wieś	79	30/1	budynek gospodarczy	lata 30-te XX w.	
216	Nowa Wieś	85	501/12	kuźnia w zespole folwarcznym	lata 1900-1910	
217	Nowa Wieś	85	501/18	pałac	2 poł. XIX w.	rejestr zabytków nr L-187/A z dnia 29.11.2005 r.
218	Nowa Wieś	85	501/18	park pałacowy	2 poł. XIX w.	rejestr zabytków nr L-187/A z dnia 29.11.2005 r.
219	Nowa Wieś	85	501/11, 501/12, 501/13, 501/14, 501/15, 501/16	zespół folwarczny	IV ćw. XIX w. - I ćw. XX w.	
220	Nowa Wieś	86	499/2	stodoła	lata 1900-1910	
221	Nowa Wieś	91	504	dom	ok. 1910 r.	
222	Nowa Wieś		31/2	figura Matki Boskiej na postumencie	2 poł. XIX w.	
223	Nowa Wieś		36	cmentarz komunalny rzymskokatolicki	poł. XIX w.	
224	Nowa Wieś		137	brama w zespole kościoła filialnego rzymskokatolickiego	3 ćw. XVIII w.	
225	Nowa Wieś		137	kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Anny	1758 r.	rejestr zabytków nr 779 z dnia 15.02.1964 r.
226	Nowa Wieś		137	zespół kościoła ewangelickiego, ob. filialnego rzymskokatolickiego pw. św. Anny	XVIII/XIX w.	
227	Nowa Wieś		503/1	cmentarz rodowy	2 poł. XIX w.	
228	Nowa Wieś			układ ruralistyczny - owalnia	1312 r.	
229	Oberski Młyn	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2159/6, 2183/3	stanowisko bojowe Pz. W. 876 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.	

230	Oberski Młyn	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2160/1, 2160/3	stanowisko bojowe Pz. W. 877 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.	
231	Osiecko	1	80/2	dom	lata 20-te XX w.	
232	Osiecko	2/3	79/5	stodoła	lata 1910-1920	
233	Osiecko	4	63/6	zajazd, ob. dom	ok. 1910 r.	rejestr zabytków nr 2138 z dnia 08.05.1971 r.
234	Osiecko	7	61	kuźnia	4 ćw. XIX w.	
235	Osiecko	8	60	obora	lata 1900-1910	
236	Osiecko	9	56	dom	lata 20-te XX w.	
237	Osiecko	10	55	budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
238	Osiecko	10	55	dom	4 ćw. XIX w.	
239	Osiecko	10	55	stodoła	4 ćw. XIX w.	
240	Osiecko	11	19	stajnia	lata 1910-1920	
241	Osiecko	14	22	dom	lata 1900-1910	
242	Osiecko	14	22	obora	4 ćw. XIX w.	
243	Osiecko	15	23/1	budynek gospodarczy	lata 1910-1920	
244	Osiecko	15	23/1	dom	4 ćw. XIX w.	
245	Osiecko	15	23/1	obora	lata 1910-1920	
246	Osiecko	16	24	budynek gospodarczy	lata 1900-1910	
247	Osiecko	16	24	dom	4 ćw. XIX w.	
248	Osiecko	17	26	obora	1921 r.	
249	Osiecko	18	28	stajnia	4 ćw. XIX w.	
250	Osiecko	19	29	dom	lata 1900-1910	
251	Osiecko	19	29	lodownia	1910 r.	
252	Osiecko	19	29	obora	1910 r.	
253	Osiecko	19	29	stodoła	1910 r.	
254	Osiecko	20	30/1	obora	4 ćw. XIX w.	
255	Osiecko	23	33	obora	ok. 1910 r.	
256	Osiecko	25	9	obora	lata 1900-1910	
257	Osiecko	28	38/3	chlew	4 ćw. XIX w.	
258	Osiecko	28	38/3	obora	4 ćw. XIX w.	
259	Osiecko	28	38/3	stodoła	4 ćw. XIX w.	
260	Osiecko	29	40	chlew, ob. budynek mieszkalno - gospodarczy	lata 20-30-te XX w.	
261	Osiecko	29	40	dom	1929 r.	
262	Osiecko	29	40	stodoła	lata 20-30-te XX w.	
263	Osiecko	31	42	obora	lata 1900-1910	
264	Osiecko	33	44	dom	lata 20-30-te XX w.	
265	Osiecko	35	46	obora	4 ćw. XIX w.	
266	Osiecko	36	47	dom	2 ćw. XIX w.	

267	Osiecko	36	47	stajnia	lata 1900-1910	
268	Osiecko	36	47	stodoła	lata 1900-1910	
269	Osiecko	38	49/3	dom	lata 1900-1910	
270	Osiecko	39	50/2	obora	lata 1900-1910	
271	Osiecko	41	51/4	dom	ok. 1910 r.	
272	Osiecko	42	53/1	chlew	4 ćw. XIX w.	
273	Osiecko	42	53/1	dom	lata 1900-1910	
274	Osiecko	42	53/1	obora	4 ćw. XIX w.	
275	Osiecko	43	65	dom	lata 1900-1910	
276	Osiecko	43	65	stodoła	lata 1900-1910	
277	Osiecko	47	68	dom	lata 20-te XX w.	
278	Osiecko	56	86/4	dom	lata 20-te XX w.	
279	Osiecko	57	85	dom	lata 20-30-te XX w.	
280	Osiecko	65	247/10	budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	lata 1900-1910	
281	Osiecko	65	247/9	magazyn I w zespole folwarcznym	lata 20-te XX w.	
282	Osiecko	65	247/6, 247/10	ogród dworski	pocz. XIX w., poszerzony na pocz. XX w.	
283	Osiecko	65	247/10	pałac	ok. 1850 r.	rejestr zabytków nr 2137 z dnia 08.05.1971 r.
284	Osiecko	65	247/10	stodoła w zespole folwarcznym	lata 20-te XX w.	
285	Osiecko	65	247/1, 247/3, 247/6, 247/8, 247/9, 247/10	zespół folwarczy	pocz. XX w.	
286	Osiecko	69	246	budynek gospodarczy	lata 20-te XX w.	
287	Osiecko	69	246	dom	1923 r.	
288	Osiecko	80	58	kościół filialny pw. św. Mikołaja	XVI, XIX w.	rejestr zabytków nr 780 z dnia 15.02.1964 r.
289	Osiecko		89	kapliczka	lata 1900-1910	
290	Osiecko	k. nr 27	212	kapliczka	4 ćw. XIX w.	
291	Osiecko		218	kapliczka	4 ćw. XIX w.	
292	Osiecko	naprzeciwko nr 54	239/3	gorzelnia	lata 1900-1910	
293	Osiecko			układ ruralistyczny - owalnica	XIV w.	
294	Pniewo	6	3/2	budynek gospodarczy	lata 20-30-te XX w.	
295	Popowo	1	116/4	przystanek kolejowy	lata 1900-1910	
296	Popowo	1	116/4	szalet	lata 1900-1910	
297	Popowo	2	116/1	dom	lata 1900-1910	

298	Popowo	3	82	budynek gospodarczy	lata 20-30-te XX w.	
299	Popowo	5	80	dom	lata 1900-1910	
300	Popowo	11	73	budynek mieszkalno - gospodarczy	1922 r.	
301	Popowo	11	73	stodoła	4 ćw. XIX w.	
302	Popowo	12	72/3	dom	ok. 1900 r.	
303	Popowo	12	72/3	obora	lata 1900-1910	
304	Popowo	12	72/3	stodoła	lata 1900-1910	
305	Popowo	20	40/1	dom	4 ćw. XIX w.	
306	Popowo	21	40/1	budynek gospodarczy	lata 1900-1901	
307	Popowo	22	2039/1	dom	lata 20-te XX w.	
308	Popowo	25	35	budynek gospodarczy	lata 1900-1910	
309	Popowo	27	30/3	dom	lata 20-te XX w.	
310	Popowo	28	29/2	budynek gospodarczy	lata 1900-1910	
311	Popowo	31	58/30	dom	lata 20-te XX w.	
312	Popowo	31	58/36	stodoła	lata 1900-1910	
313	Popowo	32	58/34, 58/36	dwór, ob. budynek administracyjny w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w., 1980 r.	
314	Popowo	32	58/36	kuźnia w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
315	Popowo	32	58/36	magazyn w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
316	Popowo	32	58/31, 58/33, 58/34, 58/35, 58/36, 60, 61	ogród dworski	2 poł. XIX w.	
317	Popowo	32	58/30, 58/31, 58/33, 58/34, 58/35, 58/36, 60, 61	zespół folwarczny	2 poł. XIX w.	
318	Popowo	34	91	budynek gospodarczy	1943 r.	
319	Popowo	34	91	dom	lata 20-te XX w.	
320	Popowo	35	92/3	dom	lata 20-te XX w.	
321	Popowo	38	94/3	dom	lata 20-te XX w.	
322	Popowo	41 a	99	budynek gospodarczy	lata 1900-1910	
323	Popowo	41 a	100	chlewnia	lata 1910-1920	
324	Popowo	41 a	99, 100	budynek mieszkalno - gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
325	Popowo	41	100	budynek gospodarczy	lata 1910-1920	
326	Popowo	41	100	dom	lata 1900-1910	
327	Popowo		88	cmentarz rzymskokatolicki	1867 r.	

				przykościelny w zespole kościoła filialnego rzymskokatolickiego		
328	Popowo		88	figura św. Wawrzyńca na postumencie w zespole kościoła filialnego rzymskokatolickiego	2 poł. XIX w.	
329	Popowo		88	kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Jana Chrzciciela	1867 r.	
330	Popowo		88	zespół kościoła filialnego rzymskokatolickiego pw. św. Jana Chrzciciela	2 poł. XIX w.	
331	Popowo		90	remiza strażacka	lata 1900-1910	
332	Popowo		104	cmentarz ewangelicki	pocz. XX w.	
333	Popowo		104	kapliczka na cmentarzu ewangelickim	4 ćw. XIX w.	
334	Popowo		162	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny	poł. XIX w.	
335	Popowo		162	kapliczka na cmentarzu	4 ćw. XIX w.	
336	Popowo			układ ruralistyczny - owalnica	XIV w.	
337	Sokola Dąbrowa	7	171	chlew	lata 1900-1910	
338	Sokola Dąbrowa	7	171	obora, ob. budynek mieszkalno - gospodarczy	lata 1900-1910	
339	Sokola Dąbrowa	9	169/1	dom	ok. 1910 r.	
340	Sokola Dąbrowa	10	168/3	brama	lata 1900-1910	
341	Sokola Dąbrowa	10	168/3	obora	lata 1900-1910	
342	Sokola Dąbrowa	10	168/3	stodoła	lata 1900-1910	
343	Sokola Dąbrowa	12	167	stodoła	2 poł. XIX w.	
344	Sokola Dąbrowa	14	165	dom	lata 1900-1910	
345	Sokola Dąbrowa	14	165	obora I	lata 1900-1910	
346	Sokola Dąbrowa	14	165	obora II	lata 1900-1910	
347	Sokola Dąbrowa	16	164/1	chlew	4 ćw. XIX w.	
348	Sokola Dąbrowa	16	164/1	obora	4 ćw. XIX w.	
349	Sokola Dąbrowa	16	164/1	plebania	3 ćw. XIX w.	
350	Sokola Dąbrowa	18	161/1	chlew	ok. 1910 r.	
351	Sokola Dąbrowa	18	161/1	dom	ok. 1910 r.	
352	Sokola Dąbrowa	18	161/1	obora	ok. 1910 r.	
353	Sokola Dąbrowa	19	160/1	dom	2 poł. XIX w.	
354	Sokola Dąbrowa	19	160/1	stajnia	4 ćw. XIX w.	
355	Sokola Dąbrowa	20	159	budynek gospodarczy	2 poł. XIX w.	
356	Sokola Dąbrowa	20	159	dom	2 poł. XIX w.	
357	Sokola Dąbrowa	20	159	stajnia	2 poł. XIX w.	
358	Sokola Dąbrowa	23	156/2	chlew	lata 1900-1910	

359	Sokola Dąbrowa	27	154	cmentarz przykościelny	1847 r.	
360	Sokola Dąbrowa	27	154	kościół ewangelicki, ob. parafialny rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia NMP	1847 r.	rejestr zabytków nr 2144 z dnia 08.05.1971 r.
361	Sokola Dąbrowa	28	132	dom, ob. Gminna Biblioteka Publiczna, sklep	lata 20-te XX w.	
362	Sokola Dąbrowa	31	133	dom	4 ćw. XIX w.	
363	Sokola Dąbrowa	32	136	dom	1891 r.	
364	Sokola Dąbrowa	33 a	137/2	dom	ok. 1900 r.	
365	Sokola Dąbrowa	34	152	chlew	4 ćw. XIX w.	
366	Sokola Dąbrowa	36	138	dom	ok. 1910 r.	
367	Sokola Dąbrowa	38	139	dom	1884 r.	
368	Sokola Dąbrowa	39	140	dom	ok. 1910 r.	
369	Sokola Dąbrowa	40	141/1	obora	lata 1900- 1910	
370	Sokola Dąbrowa	43	144/3	stodoła	4 ćw. XIX w.	
371	Sokola Dąbrowa	44	145/1	dom	lata 1900- 1910	
372	Sokola Dąbrowa		17, 157/2	cmentarz komunalny rzymskokatolicki	poł. XIX w.	
373	Sokola Dąbrowa		17	kapliczka na cmentarzu komunalnym	2 poł. XIX w.	
374	Sokola Dąbrowa		130	kapliczka	4 ćw. XIX w.	
375	Sokola Dąbrowa		137/3	remiza strażacka	1921 r.	
376	Sokola Dąbrowa		338/1	kapliczka	4 ćw. XIX w.	
377	Sokola Dąbrowa			układ ruralistyczny - owalnica	Poł. XIII w.	
378	Stary Dworek (Bledzewka)	1	2273/2	leśniczówka	lata 1900 - 1910 r.	
379	Stary Dworek (Leśniczówka)	1	2237/2	leśniczówka	ok. 1900 r.	
380	Stary Dworek (Leśniczówka)	1	2237/2	obora	ok. 1900 r.	
381	Stary Dworek	3	32/1	dom	ok. 1920 r.	
382	Stary Dworek	3	32/1	obora	4 ćw. XIX w.	
383	Stary Dworek	4 a	31	budynek mieszkalno - gospodarczy	1909 r.	
384	Stary Dworek	4	31	dom	2 poł. XIX w.	
385	Stary Dworek	4	31	stodoła	lata 1900- 1910	
386	Stary Dworek	6	29/2	dom	ok. 1900 r.	
387	Stary Dworek	6	29/2	obora	lata 1900- 1910	
388	Stary Dworek	6	29/2	stodoła	lata 1900- 1910	
389	Stary Dworek	9	26	chlew	1923 r.	
390	Stary Dworek	9	26	obora	1924 r.	
391	Stary Dworek	10	25/8	chlew, ob. budynek mieszkalno - gospodarczy	lata 1900- 1910	
392	Stary Dworek	10	25/8	dom	2 poł. XIX w.	
393	Stary Dworek	10	25/5, 25/6	obora	lata 1900- 1910	
394	Stary Dworek	10	25/4, 25/8	stodoła	lata 1900- 1910	
395	Stary Dworek	14	71/3	budynek mieszkalno - gospodarczy	lata 20-te XX w.	
396	Stary Dworek	15	73/1	obora, ob. bud.	lata 1900-	

				mieszkalno - gospodarczy	1910	
397	Stary Dworek	15	73/1	dom	lata 1900- 1910	
398	Stary Dworek	18	120/2	chlew	ok. 1910 r.	
399	Stary Dworek	18	77	dom	4 ćw. XIX w.	
400	Stary Dworek	18	77	stodoła	ok. 1910 r.	
401	Stary Dworek	22	81	budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
402	Stary Dworek	22	81	stodoła	ok. 1910 r.	
403	Stary Dworek	24	114	obora	ok. 1910 r.	
404	Stary Dworek	26	147/10	kurnik	1907 r.	
405	Stary Dworek	28	117	budynek mieszkalno - gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
406	Stary Dworek	28	117	stodoła	4 ćw. XIX w.	
407	Stary Dworek	30	112/4	dom	lata 1900- 1910	
408	Stary Dworek	31	111/3	dom	ok. 1900 r.	
409	Stary Dworek	32	110	dom	lata 1910- 1920	
410	Stary Dworek	34	144/22	dwór	3 ćw. XVIII w.	rejestr zabytków nr 195 z dnia 16.03.1961 r.
411	Stary Dworek	34	144/22	gorzelnia w zespole folwarcznym	ok. 1900 r.	
412	Stary Dworek	34	144/22	stajnia, ob. magazyn I w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
413	Stary Dworek	34	144/22	obora, ob. magazyn II w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
414	Stary Dworek	34	132, 144/1, 144/2, 144/3, 144/4, 144/5, 144/6, 144/8, 144/9, 144/20, 144/22, 144/23	park dworski	koniec XVIII w., XIX w. i XX w.	
415	Stary Dworek	34	144/22	spichlerz z powozownią w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
416	Stary Dworek	34	77, 120/2, 143, 144/1, 144/2, 144/3, 144/4, 144/5, 144/6, 144/8, 144/9, 144/15, 144/17, 144/18, 144/20, 144/22, 144/23	zespół folwarczy	4 ćw. XIX w.	
417	Stary Dworek	36	145/5	budynek gospodarczy	ok. 1900 r.	
418	Stary Dworek	38	145/9	dom	1901 r.	
419	Stary Dworek		53	cmentarz komunalny	poł. XIX w.	
420	Stary Dworek		53	kapliczka na cmentarzu	4 ćw. XIX w.	
421	Stary Dworek		79	brama w zespole kościół filialnego rzymskokatolickiego	XIX w.	
422	Stary Dworek		79	kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Józefa	poł. XVIII w.	rejestr zabytków nr 194 z dnia 16.03.1961 r.
423	Stary Dworek		79	zespół kościoła ewangelickiego, ob. filialnego rzymskokatolickiego pw. św. Józefa	poł. XVIII w., XIX w.	

424	Sary Dworek		114	kapliczka	4 ćw. XIX w.	
425	Sary Dworek		147/31	kolumna maryjna	K. XVIII w.	rejestr zabytków ruchomych nr L-B-37 z dnia 13.06.2006 r.
426	Sary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	141	kanal taktyczny 813 w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.	
427	Sary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	31, 156/5	kanal taktyczny 815 a w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.	
428	Sary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	141	most obrotowy D 812 na kanale taktycznym 813 w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego		
429	Sary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	145/28	stanowisko bojowe 845 (521) dwukondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1935 r.	
430	Sary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2261	stanowisko bojowe Pz. W. 850 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.	
431	Sary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2239	stanowisko bojowe Pz. W. 859 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.	
432	Sary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2238/1	stanowisko bojowe Pz. W. 861 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.	
433	Sary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2219	stanowisko bojowe Pz. W. 873 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.	
434	Sary Dworek	Międzyrzecki Rejon Umocniony – odcinek północny	2200/4	stanowisko bojowe Pz. W. 874 jednokondygnacyjne w zespole Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	1938 r.	
435	Sary Dworek			układ ruralistyczny - owalnica	poł. XIV w.	
436	Strużyny	4	94/5	dom	lata 20-30-te XX w.	
437	Strużyny		3	kapliczka	lata 20-30-te XX w.	
438	Templewko		440/40	obora	ok. 1900 r.	

439	Templewo	1	450/48	dwór	2 ćw. XIX w.	
440	Templewo	1	450/46	magazyn w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
441	Templewo	1	450/46	obora w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
442	Templewo	1	450/46	stodoła murowana w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
443	Templewo	1	450/31, 450/32, 450/46, 450/48	zespół folwarczny	4 ćw. XIX w.	
444	Templewo	2	220/5	obora	lata 1900-1910	
445	Templewo	2	518	stajnia	lata 1900-1910	
446	Templewo	3	216/1	dom	lata 20-30-te XX w.	
447	Templewo	8	136	chlew	4 ćw. XIX w.	
448	Templewo	13	104	dom	4 ćw. XIX w.	
449	Templewo	14	139	dom	lata 1900-1910	
450	Templewo	17	140	obora	lata 1900-1910	
451	Templewo	19	142, 143/3	dom	1880 r.	
452	Templewo	19	142	obora	1939 r.	
453	Templewo	20	143/3	dom, ob. budynek mieszkalno - gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
454	Templewo	22	144	dom	lata 1910-1920	
455	Templewo	24	146/1	dom	ok. 1910 r.	
456	Templewo	28	128	pocztą, ob. dom	lata 20-te XX w.	
457	Templewo	32	150	dom	4 ćw. XIX w.	
458	Templewo	34	151	chlew	4 ćw. XIX w.	
459	Templewo	34	151	gołębnik	4 ćw. XIX w.	
460	Templewo	34	152	obora	4 ćw. XIX w.	
461	Templewo	34	151	stodoła	4 ćw. XIX w.	
462	Templewo	35	111/1	dom	4 ćw. XIX w.	
463	Templewo	36	152	chlew	lata 1900-1910	
464	Templewo	37	112/1	gołębnik	lata 1900-1910	
465	Templewo	41	113	dom	3 ćw. XIX w.	
466	Templewo	44	157	dom	1886 r.	
467	Templewo	44	157	obora	1886 r.	
468	Templewo	45 a	114, 115/1	budynek gospodarczy	lata 1900-1910	
469	Templewo	45 a	115/1, 116/2	dom	4 ćw. XIX w.	
470	Templewo	45 a	115/1	stajnia	2 poł. XIX w.	
471	Templewo	46	158	obora	lata 1910-1920	
472	Templewo	46	158	stajnia	2 poł. XIX w.	
473	Templewo	47	117/1	obora	lata 20-te XX w.	
474	Templewo	52	162/1	dom	lata 20-30-te XX w.	
475	Templewo	56	20/2	dom	lata 20-te XX w.	
476	Templewo	56	20/1	spichlerz	lata 20-te XX w.	

477	Templewo	57	50	dom	lata 20-30-te XX w.	
478	Templewo	61	319/1	budynek gospodarczy w zespole dworca kolejowego	lata 1900-1910	
479	Templewo	61	319/1	dom w zespole dworca kolejowego	lata 1900-1910	
480	Templewo	61	319/2	wieża ciśnień w zespole dworca kolejowego	1913 r.	
481	Templewo	62	319/2	dworzec kolejowy	lata 1900-1910	
482	Templewo	61-62	319/1, 319/2	zespół dworca kolejowego	lata 1900-1910	
483	Templewo		99	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny	pocz. XX w.	
484	Templewo		129	cmentarz ewangelicki, ob. rzymskokatolicki w zespole kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. Chrystusa Króla	k. XVIII w. i pocz. XIX w.	rejestr zabytków nr L-129/A z dnia 02.02.2004 r.
485	Templewo		129	kościół ewangelicki, ob. parafialny rzymskokatolicki pw. Chrystusa Króla	XVIII, XIX, XX w.	rejestr zabytków nr L-129/A z dnia 02.02.2004 r.
486	Templewo		129	ogrodzenie z bramą w zespole kościoła parafialnego rzymskokatolickiego	4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków nr L-129/A z dnia 02.02.2004 r.
487	Templewo		129	zespół kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. Chrystusa Króla	4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków nr L-129/A z dnia 02.02.2004 r.
488	Templewo			układ ruralistyczny - owalnica	poł. XIII w.	
489	Zemsko	1	83/4	dom	lata 20-te XX w.	
490	Zemsko	1	83/4	obora	lata 1900-1910	
491	Zemsko	1	83/4	stodoła I	lata 1900-1910	
492	Zemsko	1	83/4	stodoła II	lata 1900-1910	
493	Zemsko	3	84	chlew	lata 1900-1910	
494	Zemsko	3	84	dom	4 ćw. XIX w.	
495	Zemsko	3	84	dom	4 ćw. XIX w.	
496	Zemsko	4	85	chlew	4 ćw. XIX w.	
497	Zemsko	4	85	dom	4 ćw. XIX w.	
498	Zemsko	4	85	gołębnik	4 ćw. XIX w.	
499	Zemsko	4	85	obora	4 ćw. XIX w.	
500	Zemsko	5 a	86/6	budynek gospodarczy	1899 r.	
501	Zemsko	5	86/6	budynek gospodarczy	ok. 1900 r.	
502	Zemsko	6	87	dom	lata 20-te XX w.	
503	Zemsko	6 a	88	obora	lata 20-30-te XX w.	
504	Zemsko	8	91	chlew	lata 1910-1920	
505	Zemsko	8	91	obora	4 ćw. XIX w.	

506	Zemsko	9	66/2	obora	lata 30-te XX w.	
507	Zemsko	11	73	dom	lata 1900-1910	
508	Zemsko	11	73	obora	1907 r.	
509	Zemsko	11	73	stodoła	4 ćw. XIX w.	
510	Zemsko	17	70/18	dom	lata 20-te XX w.	
511	Zemsko	18	70/34	dom	lata 20-te XX w.	
512	Zemsko	20	148	dom	lata 1900-1910	
513	Zemsko	22	150/1	obora	4 ćw. XIX w.	
514	Zemsko	24	153/1	dom	ok. 1900 r.	
515	Zemsko	26	155/4	obora	ok. 1900 r.	
516	Zemsko	26	155/4	dom	ok. 1900 r.	
517	Zemsko	27	156	chlew	lata 1900-1910	
518	Zemsko	29	143	chlew	lata 1900-1910	
519	Zemsko	29	143	dom	lata 1900-1910	
520	Zemsko	29	143	obora	lata 1900-1910	
521	Zemsko	29	143	stodoła	4 ćw. XIX w.	
522	Zemsko	30	142	budynek mieszkalno - gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
523	Zemsko	30	142	stodoła	lata 1900-1910	
524	Zemsko	31	140/1	dom	ok. 1900 r.	
525	Zemsko	31	140/1	obora	ok. 1900 r.	
526	Zemsko	32	137/1	obora, ob. dom	4 ćw. XIX w.	
527	Zemsko	35	132/1	obora	4 ćw. XIX w.	
528	Zemsko	36	126/4	dom	4 ćw. XIX w.	
529	Zemsko	37	122	budynek mieszkalno - gospodarczy	1907 r.	
530	Zemsko	37	122	dom	4 ćw. XIX w.	
531	Zemsko	41	83/1	chlew	lata 1910-1920	
532	Zemsko	41	83/1	dom	lata 1900-1910	
533	Zemsko		70/117	młyn w zespole folwarcznym	ok. 1900 r.	
534	Zemsko		70/117	obora w zespole folwarcznym	ok. 1900 r.	
535	Zemsko		70/117	stodoła w zespole folwarcznym	ok. 1900 r.	
536	Zemsko		70/107, 70/117	zespół folwarczny	ok. 1900 r.	
537	Zemsko		78	kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Zwiastowania NMP	2 poł. XIX w.	rejestr zabytków nr 815 z dnia 15.02.1964 r. oraz nr KOK-I-116/76 z dnia 08.11.1976 r.
538	Zemsko		81/4	kapliczka	4 ćw. XIX w.	
539	Zemsko		165	cmentarz rzymskokatolicki	XIX/XX w.	
540	Zemsko			układ ruralistyczny - owalnia	poł. XIII w.	

* obiekty zaznaczone kolorem niebieskim wpisane są do rejestru zabytków

Załącznik nr 2. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Bledzew

LP.	AZP	MIEJSCOWOŚĆ	NR STAN. W MIEJSCOWOŚCI	NR STAN. NA OBSZARZE
1	47-13	Stary Dworek	29	34
2	47-13	Stary Dworek	32	35
3	48-13	Stary Dworek	1	1
4	48-13	Stary Dworek	2	2
5	48-13	Stary Dworek	17	3
6	48-13	Stary Dworek	18	4
7	48-13	Stary Dworek	19	5
8	48-13	Stary Dworek	20	6
9	48-13	Stary Dworek	21	7
10	48-13	Stary Dworek	22	8
11	48-13	Stary Dworek	23	9
12	48-13	Stary Dworek	24	10
13	48-13	Stary Dworek	25	11
14	48-13	Stary Dworek	26	12
15	48-13	Stary Dworek	27	13
16	48-13	Stary Dworek	28	14
17	48-13	Stary Dworek	30	17
18	48-13	Stary Dworek	31	18
19	48-14	Stary Dworek	29	46
20	48-14	Stary Dworek	30	47
21	48-14	Stary Dworek	31	57
22	48-14	Zemsko	9	62
23	49-12	Osiecko	1	20
24	49-12	Osiecko	3	12
25	49-12	Osiecko	4	13
26	49-12	Osiecko	5	14
27	49-12	Osiecko	6	21
28	49-12	Osiecko	8	22
29	49-13	Bledzew	4	1
30	49-13	Bledzew	5	2
31	49-13	Bledzew	6	3
32	49-13	Bledzew	7	4
33	49-13	Bledzew	8	5
34	49-13	Bledzew	9	6
35	49-13	Bledzew	10	7
36	49-13	Bledzew	11	8
37	49-13	Bledzew	12	9
38	49-13	Bledzew	13	10
39	49-13	Bledzew	14	11
40	49-13	Bledzew	15	12
41	49-13	Bledzew	16	13
42	49-13	Bledzew	17	14
43	49-13	Bledzew	18	15
44	49-13	Bledzew	19	16
45	49-13	Bledzew	20	17
46	49-13	Bledzew	21	18
47	49-13	Bledzew	22	19
48	49-13	Bledzew	23	20
49	49-13	Bledzew - Tymiana	24	21
50	49-13	Bledzew	25	22
51	49-13	Bledzew	26	23
52	49-13	Bledzew	27	24
53	49-13	Bledzew	28	25
54	49-13	Bledzew	29	26
55	49-13	Bledzew	30	27
56	49-13	Bledzew	31	28

57	49-13	Bledzew	32	29
58	49-13	Bledzew	33	30
59	49-13	Bledzew	34	31
60	49-13	Bledzew	35	32
61	49-13	Bledzew	36	33
62	49-13	Bledzew	37	34
63	49-13	Bledzew	38	35
64	49-13	Bledzew	39	36
65	49-13	Bledzew	40	37
66	49-13	Stary Dworek	3	38
67	49-13	Stary Dworek	4	39
68	49-13	Stary Dworek	5	40
69	49-13	Stary Dworek	6	41
70	49-13	Stary Dworek	7	42
71	49-13	Stary Dworek	8	43
72	49-13	Stary Dworek	9	44
73	49-13	Stary Dworek	10	45
74	49-13	Stary Dworek	11	46
75	49-13	Stary Dworek	12	47
76	49-13	Stary Dworek	13	48
77	49-13	Stary Dworek	14	49
78	49-13	Stary Dworek	15	50
79	49-13	Stary Dworek	16	51
80	49-13	Stary Dworek	17	52
81	49-13	Stary Dworek	18	53
82	49-13	Stary Dworek	19	54
83	49-13	Stary Dworek	20	55
84	49-13	Stary Dworek	21	56
85	49-13	Stary Dworek	22	57
86	49-13	Stary Dworek	23	58
87	49-13	Stary Dworek	24	59
88	49-13	Stary Dworek	25	60
89	49-13	Stary Dworek	26	61
90	49-13	Bledzew	1	62
91	49-13	Bledzew	2	63
92	49-13	Bledzew	3	64
93	49-13	Stary Dworek	-	65
94	49-13	Bledzew	45	66
95	49-13	Bledzew	46	67
96	49-13	Bledzew	47	68
97	49-13	Bledzew	49	69
98	49-13	Bledzew	50	70
99	49-14	Zemsko	1	1
100	49-14	Zemsko	2	2
101	49-14	Zemsko	3	3
102	49-14	Zemsko	4	4
103	49-14	Zemsko	5	5
104	49-14	Zemsko	6	6
105	49-14	Zemsko	7	7
106	49-14	Zemsko	8	8
107	49-14	Zemsko	10	9
108	49-14	Zemsko	11	10
109	49-14	Popowo	1	14
110	49-14	Popowo	2	16
111	49-14	Popowo	3	17
112	49-14	Popowo	4	18
113	49-14	Zemsko	9	19
114	49-14	Zemsko	12	20
115	49-14	Popowo	5	21

116	50-12	Nowa Wieś	13	1
117	50-12	Nowa Wieś	14	2
118	50-12	Nowa Wieś	15	3
119	50-12	Nowa Wieś	16	4
120	50-12	Nowa Wieś	17	5
121	50-12	Nowa Wieś	18	6
122	50-12	Nowa Wieś	19	7
123	50-12	Nowa Wieś	20	8
124	50-12	Nowa Wieś	21	9
125	50-12	Osiecko	2	10
126	50-12	Sokola Dąbrowa	5	32
127	50-12	Sokola Dąbrowa	6	33
128	50-12	Sokola Dąbrowa	7	34
129	50-13	Bledzew	41	2
130	50-13	Bledzew	42	3
131	50-13	Bledzew	43	4
132	50-13	Bledzew	44	5
133	50-13	Chycina	1	6
134	50-13	Chycina	2	7
135	50-13	Chycina	3	8
136	50-13	Chycina	4	9
137	50-13	Chycina	5	10
138	50-13	Chycina	6	11
139	50-13	Chycina	7	12
140	50-13	Goruńsko	1	13
141	50-13	Goruńsko	2	14
142	50-13	Goruńsko	3	15
143	50-13	Goruńsko	4	16
144	50-13	Goruńsko	5	17
145	50-13	Nowa Wieś	1	18
146	50-13	Sokola Dąbrowa	1	1
147	50-13	Sokola Dąbrowa	2	19
148	50-13	Sokola Dąbrowa	3	20
149	50-13	Sokola Dąbrowa	4	21
150	50-13	Bledzew	48	22
151	50-13	Chycina	8	23
152	50-13	Chycina	19	24
153	50-13	Goruńsko	6	25
154	50-14	Grądzkie	1	6
155	51-12	Nowa Wieś	1	7
156	51-12	Nowa Wieś	4	14
157	51-12	Nowa Wieś	5	15
158	51-12	Nowa Wieś	6	16
159	51-12	Nowa Wieś	7	17
160	51-12	Templewo	5	19
161	51-12	Templewo	6	20
162	51-12	Templewo	7	21
163	51-12	Templewo	8	22
164	51-12	Templewo	9	23
165	51-12	Templewo	10	24
166	51-12	Templewo	11	25
167	51-12	Templewo	12	26
168	51-12	Templewo	13	27
169	51-12	Templewo	14	28
170	51-12	Templewo	15	52
171	51-12	Templewo	16	53
172	51-12	Templewo	17	54
173	51-12	Nowa Wieś	12	57
174	51-13	Chycina	1	24

175	51-13	Chycina	2	25
176	51-13	Chycina	3	64
177	51-13	Chycina	4	26
178	51-13	Chycina	5	27
179	51-13	Chycina	6	28
180	51-13	Chycina	7	29
181	51-13	Chycina	8	30
182	51-13	Chycina	9	31
183	51-13	Chycina	10	32
184	51-13	Nowa Wieś	2	1
185	51-13	Nowa Wieś	3	2
186	51-13	Nowa Wieś	8	12
187	51-13	Nowa Wieś	9	13
188	51-13	Nowa Wieś	10	14
189	51-13	Nowa Wieś	11	23
190	51-13	Templewo	2	3
191	51-13	Templewo	3	4
192	51-13	Templewo	4	5
193	51-13	Templewo	18	15
194	51-13	Templewo	19	16
195	51-13	Templewo	20	17
196	51-13	Templewo	21	18
197	51-13	Templewo	22	19
198	51-13	Templewo	23	20
199	51-13	Templewo	24	65
200	51-13	Templewo	25	66
201	51-13	Templewo	26	67
202	51-13	Templewo	27	68
203	51-13	Templewo	28	69
204	51-13	Templewo	29	70
205	51-13	Templewo	30	71
206	51-13	Templewo	31	72
207	51-13	Templewo	32	73
208	51-13	Templewo	33	74
209	51-13	Templewo	34	75
210	51-13	Templewo	35	76
211	51-13	Templewo	36	77
212	51-13	Templewo	37	78
213	51-13	Templewo	38	79
214	51-13	Templewo	39	80
215	51-13	Templewo	40	81
216	51-13	Templewo	41	82
217	51-13	Templewo	42	83
218	51-13	Templewo	43	84
219	51-13	Templewo	44	85
220	51-13	Templewo	45	86
221	51-13	Templewo	46	91